

Průzkum, rozbor a jiné materiály Nejvyššího soudu ze dne 12.02.2014, sp. zn. 0 Ts 43/2012, ECLI:CZ:NS:2014:0.TS.43.2012.1

Číslo: 9/2014

Právní věta: Podmíněné odsouzení Uložení povinnosti podle § 82 odst. 2 části věty za středníkem tr. zákoníku nebrání skutečnost, že soud současně rozhodne o nároku poškozeného na náhradu škody, na odčinění nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení podle § 228 tr. ř., protože výrok podle § 82 odst. 1 části věty za středníkem tr. zákoníku má jinou funkci než výrok podle § 228 tr. ř. Zatímco primárním účelem výroku podle § 228 tr. ř. je jednoznačně formulovat obsah a rozsah nároku poškozeného, a tím i obsah a rozsah povinnosti obviněného k náhradě škody, k odčinění nemajetkové újmy nebo k vydání bezdůvodného obohacení, má výrok podle § 82 odst. 2 části věty za středníkem tr. zákoníku v první řadě zesílit účinek působení podmíněného odsouzení na pachatele tím, že pod pohrůžkou nařízení výkonu trestu odnětí svobody podněcuje pachatele k dobrovolné náhradě škody či k odčinění nemajetkové újmy, kterou způsobil trestným činem, nebo k vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, vyžaduje od něj aktivní úsilí o nápravu nebo odčinění škodlivých následků trestného činu, a vede jej tak k uznání a respektování zájmů dotčených trestným činem. Povinnost, aby pachatel podle svých sil nahradil způsobenou škodu, odčinil nemajetkovou újmu nebo vydal bezdůvodné obohacení, se tak stává důležitým prostředkem nápravy a resocializace podmíněného odsouzeného, protože nepostačuje pouze uznání nároku poškozeného, ale nutí pachatele ke skutečné náhradě škody či k odčinění nemajetkové újmy způsobené trestným činem, resp. ke skutečnému vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem. Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti Uložení přiměřených omezení nebo přiměřených povinností ve vztahu k trestu domácího vězení (§ 60 odst. 5, 6 tr. zákoníku) představuje důležitý prvek individualizace tohoto trestu. Pokud soudy pachateli uložily tato omezení či povinnosti ve vztahu k trestu domácího vězení, tak spočívaly zejména - v povinnosti nahradit podle svých sil způsobenou škodu - v povinnosti nahradit podle svých sil náklady trestního řízení, - v povinnosti nahradit dle svých sil dlužné výživné a platit běžné výživné, - v zákazu navštěvovat herny a restaurace za účelem konzumace alkoholických nápojů, - v zákazu nadměrné konzumace alkoholických nápojů či v zákazu požívání jakýchkoli omamných a psychotropních látek, - v povinnosti podrobit se léčení závislosti na alkoholu - v povinnosti podrobit se testu na přítomnost alkoholu nebo drog při kontrole ze strany PMS, - v zákazu styku s určitými osobami (v případě mladistvého). Obdobný okruh těchto omezení a povinností soudy ukládaly též ve vztahu k trestu obecně prospěšných prací (§ 63 odst. 2, 3 tr. zákoníku) a k podmíněnému odsouzení (§ 82 odst. 2, 3 tr. zákoníku). Řízení proti uprchlému Vedení řízení proti uprchlému nebo zdržování se obžalovaného v době řízení na neznámém místě nemůže být rozhodujícím hlediskem pro uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Soud je sice podle § 39 odst. 1 tr. zákoníku povinen při stanovení druhu trestu a jeho výměry mimo povahy a závažnosti činu, poměrů pachatele, jeho dosavadního způsobu života a možnosti jeho nápravy, jako základních kritérií pro uložení trestu, také přihlížet k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, ale tyto okolnosti je třeba hodnotit v rámci možností nápravy pachatele, byť je zákon stanoví samostatně. Jestliže jde o trestný čin, u něhož horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, je třeba tyto okolnosti hodnotit vždy ve spojení s ustanovením § 55 odst. 2 tr. zákoníku, neboť za takový trestný čin lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Z výše uvedeného vyplývá, že samotná okolnost, že se vůči pachateli vedlo trestní řízení proti uprchlému, nemůže sama o sobě vést k závěru, že mu nelze uložit jiný druh trestu než nepodmíněný trest odnětí svobody. Trest domácího vězení (viz též Domácí

vězení) - Soudy jen v minimální míře využívají možnosti individualizace uloženého trestu domácího vězení a v rozhodnutích stanoví standardní rozsah zdržování se pachatele v určeném obydlí vyplývající v podstatě z úpravy před provedenou novelizací § 60 odst. 3, 4 tr. zákoníku. Tato praxe ukazuje na nepromyšlenost a zbytečnost novelizace původního znění ustanovení § 60 odst. 3 tr. zákoníku provedené zákonem č. 330/2011 Sb. Jako zvláštní případ konkretizace trestu domácího vězení lze uvést věc Okresního soudu ve Zlíně, který pachateli působícímu jako trenér mládežnického sportovního týmu umožnil vést 1x týdně trénink a 3x do měsíce o víkendu doprovázet tým na utkání. Některé soudy v obvodech Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích poukázaly v určitých případech na praktické problémy výkonu trestu domácího vězení u pachatelů, kteří pracují ve vícesměnném provozu, u pachatelů, kteří se účastní vícedenního školení mimo bydliště a na vztah trestu domácího vězení k úpravě styku odsouzeného s nezletilými dětmi. Soudy by měly velice pečlivě zvažovat uložení trestu domácího vězení i s ohledem na povahu zaměstnání pachatele (např. byl signalizován případ, kdy trest domácího vězení byl uložen zaměstnanci cirkusu, který koná turné po celém území České republiky) a přistoupit k uložení jiného alternativního trestu. - K přeměně trestu, resp. k nařízení náhradního trestu odnětí svobody, došlo z důvodu nedodržení podmínek domácího vězení, a to zpravidla proto, že odsouzený se nezdržoval ve stanovené době v určeném obydlí nebo došlo ke zjištění požití alkoholu (opakovaný pozitivní test na alkohol). Prokázání opakovaného požívání alkoholu odsouzeným v době výkonu trestu domácího vězení je však možno podle názoru Nejvyššího soudu považovat za důvod přeměny pro porušení sjednaných podmínek výkonu trestu domácího vězení jen tehdy, bylo-li omezení zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek uloženo odsouzenému jako přiměřené omezení ve smyslu § 48 odst. 4 písm. h) tr. zákoníku ve spojení s § 60 odst. 5 tr. zákoníku. Jinak by nadměrné požívání alkoholických nápojů bylo možno považovat za jiné maření výkonu tohoto trestu, pokud by bylo spojeno s dalším deliktním jednáním odsouzeného. - Podle názoru Nejvyššího soudu při přeměně trestu domácího vězení na trest odnětí svobody je třeba počátek přepočtu stanovit k okamžiku vyhlášení usnesení soudu prvního stupně, který rozhodl o přeměně trestu domácího vězení na trest odnětí svobody, neboť do tohoto rozhodnutí odsouzený stále vykonává trest domácího vězení, když není ani vyloučeno, že soud i přes splnění některé z podmínek uvedených v § 61 tr. zákoníku nepřistoupí k přeměně domácího vězení a ponechá ho v platnosti (srov. § 334g tr. ř.). Po vyhlášení usnesení o přeměně, byť je možno proti němu podat stížnost (§ 334g odst. 2 tr. ř.), již odsouzený trest domácího vězení nevykonává, o čemž je třeba ho v usnesení poučit (jinak by mu byla dána možnost oddálit přeměnu domácího vězení, což by zejména ke konci výkonu tohoto trestu mohlo vést k tomu, že by již nebylo možno na nevykonávání tohoto trestu, maření jeho výkonu či porušení jeho podmínek adekvátně reagovat). Pokud by došlo k zrušení usnesení o přeměně trestu domácího vězení stížnostním soudem s tím, že odsouzený má i nadále trest domácího vězení vykonávat, pokračovalo by se ve výkonu trestu domácího vězení od právní moci tohoto usnesení. - Jako další právní problém související s výkonem trestu domácího vězení některé soudy (např. Okresní soud v Táboře) uvádí, že důvodem pro přeměnu trestu domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody není skutečnost, že odsouzený v době výkonu tohoto trestu nevedl řádný život (např. se v průběhu výkonu trestu domácího vězení dopustil trestné činnosti), ačkoliv jinak plnil podmínky výkonu tohoto trestu, a v tomto směru se domáhají doplnění zákonné úpravy. Jiné soudy (např. Okresní soud v Českém Krumlově) ukládají povinnost vést řádný život a nepáchat trestnou činnost v době výkonu trestu domácího vězení jako přiměřenou povinnost ve smyslu § 60 odst. 5 tr. zákoníku. K tomu Nejvyšší soud zdůrazňuje, že z podstaty trestu domácího vězení jako alternativního trestu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a ze zásad pro ukládání trestů a jejich účelu vyplývá, že vedení řádného způsobu života je nezbytnou součástí těch alternativních trestů, které spočívají v tom, že odsouzený je po určitou dobu povinen plnit zákonem nebo soudem stanovené povinnosti, a proto mu také není ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody. I když u trestu domácího vězení není v zákoně výslovně stanoveno, že nevedení řádného života je důvodem jeho přeměny v nepodmíněný trest odnětí svobody (na rozdíl např. od ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku vztahující se k výkonu trestu obecně prospěšných prací), tak vedení řádného života je nezbytným předpokladem i řádného

vykonávání trestu domácího vězení. Ostatně existenci této povinnosti lze vyvodit i z ustanovení § 60 odst. 5 tr. zákoníku, a proto je nadbytečné, aby ji soud ukládal ve svém rozhodnutí o uložení trestu domácího vězení. Navíc soud může přeměnit trest domácího vězení nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu, také jestliže pachatel v době po odsouzení „jinak maří výkon tohoto trestu“ (srov. § 61 tr. zákoníku). Za takové „jiné maření“ je třeba podle názoru Nejvyššího soudu považovat i spáchání další trestné činnosti, neboť součástí vedení řádného života, v průběhu výkonu trestu domácího vězení je i skutečnost, že se odsouzený nedopustil žádného trestného činu. Tomu odpovídá i praxe u Krajského soudu v Ostravě, který jako důvod přeměny trestu domácího vězení ve smyslu § 61 tr. zákoníku uvádí právě následnou trestnou činnost odsouzeného. - V případě poznatku Probační a mediační služby o porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení dává zákon probačnímu úředníkovi oprávnění podat podle § 334g odst. 1 tr. ř. návrh na přeměnu trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, o kterém rozhoduje předseda senátu soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, ve veřejném zasedání (srov. § 334g odst. 1 tr. ř. ve spojení s § 315 odst. 2, 3 tr. ř.). Probační úředník je povinen každé porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení prověřit a každé prokázané maření výkonu tohoto trestu (v případech, kdy odsouzený hodnověrně nedoloží svoji nepřítomnost v místě výkonu trestu, nebo jím uváděné důvody nejsou relevantní) a neplnění uložených přiměřených povinností či nedodržení přiměřených omezení soudu sdělit, kopii sdělení zasílá též odsouzenému. Má-li probační úředník za to, že je na místě s ohledem na závažnost porušení podmínek výkonu trestu, resp. na důvody uváděné odsouzeným, rozhodnout o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, podá soudu takový návrh, jímž současně (v odůvodnění návrhu) soudu sděluje, že k porušení podmínek výkonu trestu došlo, k návrhu přiloží též příslušné listinné důkazy. Pokud by probační úředník takový návrh nepodal, může ovšem pouze na základě oznámení porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení soud sám z vlastní iniciativy nařídit veřejné zasedání k rozhodnutí o přeměně tohoto trestu v trest odnětí svobody. Předseda senátu tu samozřejmě zvažuje důvod a délku, byť přechodného, nevykonávání trestu domácího vězení, popř. závažnost maření jeho výkonu (např. povahu odmítání kontroly ze strany probačního úředníka či neposkytování potřebné součinnosti, popř. zda došlo k spáchání dalšího trestného činu či přestupku) nebo porušení jeho podmínek (např. porušování uložených přiměřených omezení nebo přiměřených povinností). Trest obecně prospěšných prací - Při maření nebo nevykonávání trestu obecně prospěšných prací je třeba přeměňovat tento trest podle § 65 odst. 2 písm. a) a b) tr. zákoníku více v peněžitý trest nebo trest domácího vězení než v nepodmíněný trest odnětí svobody. Přeměna trestu obecně prospěšných prací v domácí vězení nebo peněžitý trest by měla mít zásadně přednost před přeměnou v nepodmíněný trest odnětí svobody, což je v souladu s obecným trendem nahrazovat krátkodobé nepodmíněné tresty alternativními sankcemi (obdobně je tomu i při přeměně peněžitého trestu v trest obecně prospěšných prací nebo v trest domácího vězení - srov. § 69 odst. 2 tr. zákoníku). - Za nesprávnou je třeba označit praxi těch soudů, které s ohledem na novelizované ustanovení § 314e odst. 3 tr. ř. neukládají trest obecně prospěšných prací trestním příkazem, neboť je nezbytné vyžádat nejprve zprávu Probační a mediační služby obsahující stanovisko obviněného, a přistupují proto hned k projednání věci v hlavním líčení. Podle názoru Nejvyššího soudu je třeba zajistit ve vhodných případech vyžádání zprávy Probační a mediační služby obsahující stanovisko obviněného ihned nebo v krátké době po podání návrhu na potrestání (obžaloby) tak, aby po jeho doručení bylo možno využít trestního příkazu, což se jeví být hospodárnějším než nařízení a provedení hlavního líčení. Vyžádání zprávy Probační a mediační služby v těchto případech vede podle zkušeností těch soudů, které v tomto směru náležitě spolupracují s Probační a mediační službou, k výraznému poklesu počtu nevykonaných trestů obecně prospěšných prací, resp. počtu přeměn tohoto trestu na trest odnětí svobody. Trest peněžitý Při rozhodování o určení výše peněžitého trestu v konkrétní trestní věci je vždy přihlíženo k osobě pachatele a především k jeho majetkovým a sociálním poměrům, přičemž se vychází z toho, zda pachatel je zaměstnán či osobou samostatně výdělečně činnou, případně bez zaměstnání, ale s trvalým pravidelným příjmem (rentiéři), k výši měsíčního výdělku, pokud je uveden, k jeho majetkovým poměrům (zda vlastní nemovitosti a jaké, motorová vozidla a jakých značek) apod., a na

základě takovýchto zjištění lze pak odhadnout životní a majetkovou úroveň pachatele a určit konkrétní výši peněžitého trestu. Pokud uvedené skutečnosti nevyplývají z provedeného dokazování a nelze je zjistit ani výslechem pachatele, pak lze vycházet z obsahu celého spisového materiálu, zejména ze zjištění týkajících se osoby pachatele a např. jeho pověsti a chování v místě bydliště a na základě toho odhadnout majetkové poměry pachatele a určit výši peněžitého trestu, samozřejmě i z hlediska povahy a závažnosti trestného činu, pro který je daný pachatel v dané trestní věci stíhán. Dále je možno uvést, že výše uložených peněžitých trestů je ve většině případů určena právě odhadem soudu a zkušenosti s ustanovením § 68 odst. 4 tr. zákoníku lze hodnotit v zásadě pozitivně. Proto lze konstatovat, že aplikace tohoto ustanovení při jeho správném pochopení a využití jeho výhod nečiní v praxi potíže a soudům napomáhá při rozhodování o určení konkrétní výše peněžitého trestu, zvláště v případech, kdy jsou údaje o majetkových poměrech pachatele kusé anebo pachatelem úmyslně zatajené. Ukládání trestu - Prvotrestaným osobám, kterým by podle příslušné zákonné trestní sazby a okolností případu mohl být ukládán trest odnětí svobody do jednoho roku, je ukládán ve většině případů některý z alternativních trestů (nejčastěji podmíněný trest odnětí svobody a obecně prospěšné práce). Část těchto odsouzených ale alternativní trest nepovažuje za dostatečnou výstrahu, dochází proto u nich později k přeměně na krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že nepodmíněný krátkodobý trest odnětí svobody je ukládán takřka výlučně recidivistům, a to většinou druhovým (nejčastěji obecná majetková trestná činnost) a speciálním (především trestné činy krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní a ohrožení pod vlivem návykové látky). Obecná recidiva je ve výrazné menšině (nejčastěji jde recidivu pachatele s libovolným druhem trestné činnosti a přečinem zanedbání povinné výživy). U některých soudů byl však v poměrně velkém počtu případů (až okolo 20 % osob) uložen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody i prvotrestané osobě. Tuto praxi nelze považovat za vyhovující, neboť prvotrestaným osobám by měly být ukládány především alternativní tresty. - Při ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody berou soudy zásadně v úvahu ustanovení § 55 odst. 2 tr. zákoníku, byť zpravidla ho výslovně v odůvodnění (pokud nešlo o zjednodušený rozsudek ve smyslu § 129 odst. 2 tr. ř.) neuvádějí, což by však s ohledem na zvláštní povahu tohoto ustanovení správně měly činit a důsledně se s ním vypořádat. Hlavním důvodem splnění podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život, je okolnost, že sledované trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující pět let, jsou páčány zejména speciálními nebo druhovými recidivisty, kteří již byli ve výkonu trestu, případně opakovaně porušují podmínky trestů nespojených s odnětím svobody. Nejčastějším důvodem pro závěr, že pachatel bez uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody nepovede řádný život, byly negativní zkušenosti s uložením předchozího alternativního trestu (spíše však opakovaných alternativních trestů) v dřívějším nedávném trestním řízení; často jde o případy, kdy pachateli je alternativní trest v relativně krátkém časovém rozpětí ukládán dokonce opakovaně, a to bez viditelného výsledku na jeho nápravě. Důvodem pro uložení krátkodobého nepodmíněného trestu odnětí svobody však nemůže být tzv. pokrytí vazby obžalovaného. - V praxi soudů není dostatečně přihlíženo k ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku, podle něhož, získal-li nebo snažil-li se získat pachatel trestným činem majetkový prospěch, přihlédne k tomu soud při stanovení druhu trestu a jeho výměry; jestliže to nevyklučují jeho majetkové nebo osobní poměry, uloží mu s přihlédnutím k výši takového majetkového prospěchu některý z trestů, který ho postihne na majetku (§ 66 až 72 tr. zákoníku), a to jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu. V tomto směru je proto nutné praxi soudů změnit a ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku začít náležitě využívat tak, že ve všech vhodných případech bude uložen pachateli trestného činu majetkové povahy uložen s přihlédnutím k výši majetkového prospěchu některý z trestů, který ho postihne na majetku (§ 66 až 72 tr. zákoníku). Přitom je třeba se zaměřit nejen na peněžitý trest, ale i na jiné majetkové tresty, které případně u konkrétního obviněného by mohly vést k splnění účelu ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku (propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. K lepšímu využívání ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku by mohla přispět i zvýšená aktivita státních zástupců při navrhování uložení přiměřeného trestu majetkové povahy ve všech vhodných případech. Přitom již v přípravném řízení

by měly policejní orgány, a to i k pokynu státního zástupce ve smyslu § 174 odst. 2 písm. a) tr. ř. (příp. i § 157 odst. 2 tr. ř.), opatřovat podklady pro ukládání trestů majetkové povahy, včetně zjištění majetkových poměrů obviněného (srov. § 39 odst. 1 tr. zákoníku). Státní zástupce by měl také již v přípravném řízení více využívat vhodných zajišťovacích institutů, např. zajištění peněžních prostředků na účtu u banky (§ 79a tr. ř.), zajištění zaknihovaných cenných papírů (§ 79c tr. ř.), zajištění nemovitosti (§ 79d tr. ř.), jakož i zajištění výkonu trestu propadnutí majetku podle § 347 a násl. tr. ř. V neposlední řadě by státní zástupci měli k naplnění smyslu ustanovení § 39 odst. 7 tr. ř. více využívat i opravných prostředků, pokud jejich návrhu na uložení přiměřeného majetkového trestu nebylo vyhověno. Výkon trestu domácího vězení Pokud se ze strany některých soudů poukazuje na problémy, jež mohou vyvstat v případě, že dojde k zásadní změně poměrů v době výkonu trestu domácího vězení, v důsledku níž nemůže odsouzený vykonávat trest v rozsahu stanoveném rozsudkem, a je vhodné trest, resp. jeho rozsah, specifikovat jinak, s tím, že tato situace údajně není zákonem řešena, pak s tímto názorem Nejvyšší soud nemůže souhlasit. Podle § 334e odst. 1 tr. ř. totiž na návrh odsouzeného, státního zástupce nebo probačního úředníka nebo i bez takového návrhu rozhodne předseda senátu z důležitých důvodů o změně místa výkonu trestu domácího vězení, doby, kdy se zde má odsouzený zdržovat, a přiměřených omezení a přiměřených povinností stanovených odsouzenému; přitom nesmí v neprospěch odsouzeného změnit počet hodin v týdnu, po které se má odsouzený zdržovat v obydlí, a rozsah přiměřených omezení a přiměřených povinností. O změně trestu domácího vězení rozhodne předseda senátu bez zbytečného odkladu i po vykázání ze společného obydlí podle jiného právního předpisu. Je proto třeba využívat toto ustanovení a neprodleně rozhodnout o změně trestu domácího vězení usnesením, proti kterému je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek (srov. § 334e odst. 2 tr. ř.). Výkon trestu obecně prospěšných prací Některé soudy nepokládají za správné prodloužení doby pro vykonání trestu obecně prospěšných prací na dva roky, přičemž poukazují na praxi údajně vyžadující vyčerpání celé doby dvou let, než se přistoupí k přeměně tohoto trestu (např. Okresní soud v Jihlavě). Podle názoru Nejvyššího soudu zákon v žádném ustanovení nevyžaduje nutnost vyčkat uplynutí celé doby dvou let, aby bylo možno přistoupit k přeměně tohoto trestu. Naopak ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku výslovně stanoví, že soud „může přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek...“.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.02.2014

Spisová značka: 0 Ts 43/2012

Číslo rozhodnutí: 9

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Průzkum, rozbor a jiné materiály

Hesla: Adhezní řízení, Domácí vězení, Podmíněné odsouzení, Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, Příslušnost soudu, Řízení proti uprchlému, Trest domácího vězení, Trest obecně prospěšných prací, Trest odnětí svobody, Trest peněžitý, Trestní příkaz, Ukládání trestu, Výkon trestu domácího vězení, Výkon trestu obecně prospěšných prací

Předpisy: § 228 tr. zák.

§ 302 tr. zák.

§ 314e odst. 3 tr. zák.

§ 315 odst. 2 tr. zák.

§ 315 odst. 3 tr. zák.

§ 334e odst. 1 tr. zák.
§ 334e odst. 2 tr. zák.
§ 334g tr. zák.
§ 39 odst. 1 tr. zákoníku
§ 39 odst. 2 tr. zákoníku
§ 39 odst. 7 tr. zákoníku
§ 55 odst. 2 tr. zákoníku
§ 60 odst. 3 tr. zákoníku
§ 60 odst. 4 tr. zákoníku
§ 60 odst. 5 tr. zákoníku
§ 60 odst. 6 tr. zákoníku
§ 60 tr. zákoníku
§ 61 tr. zákoníku
§ 63 odst. 2 tr. zákoníku
§ 63 odst. 3 tr. zákoníku
§ 64 tr. zákoníku
§ 65 odst. 1 tr. zákoníku
§ 65 odst. 2 tr. zákoníku
§ 68 odst. 3 tr. zákoníku
§ 68 odst. 4 tr. zákoníku
§ 82 odst. 2 tr. zákoníku
§ 82 odst. 3 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

1

Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011

(Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014 sp. zn. Ts 43/2012)

V roce 2009 byl přijat Parlamentem České republiky nový trestní zákoník, jenž byl vyhlášen pod č. 40/2009 Sb. a který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2010. V roce 2012 tedy soudy již třetím rokem aplikovaly tento základní kodex trestního práva hmotného. I když nešlo o příliš dlouhou dobu, považoval Nejvyšší soud za vhodné získat pokud možno fundované informace o dopadu nového trestního zákoníku na aplikační praxi soudů. Proto, obdobně jako tomu bylo v případě velké novelizace trestního řádu (č. 36/2004 Sb. rozh. tr.), se rozhodl vyhodnotit účinnost nové právní úpravy, analyzovat právní problémy spojené s její aplikací a v zobecnujícím materiálu zaujmout stanovisko k těmto otázkám.

Vzhledem k tomu, že se jedná o materii poměrně širokou, rozložili jsme zkoumání účinnosti nového trestního zákoníku do několika etap, přičemž její první část jsme zaměřili na zkoumání účinnosti trestních sankcí, a to ve spolupráci s Univerzitou Karlovou a Institutem pro kriminologii a sociální prevenci (GAČR č. P408/12/2209 "Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí"). Abychom získali obraz o aplikační praxi soudů v jednotlivých krajích, obrátil se Nejvyšší soud se žádostí o spolupráci na tomto průzkumu na předsedy krajských soudů, protože jsou nepochybně nejlépe obeznámeni se situací nejen u krajského soudu, ale i u okresních soudů v jejich obvodu. Přestože nikoli všechny soudy v České republice se do provedeného průzkumu zapojily, resp. některé soudy neodpověděly na všechny položené otázky, domníváme se, že zjištěné poznatky mají dostatečnou vypovídací hodnotu a mohou posloužit k ovlivnění další praxe všech

soudů v naší republice.

Jeden z principů, na nichž stojí nová kodifikace trestního práva hmotného, je princip depenalizace a posilování koncepce restorativní justice. Tyto principy našly své vyjádření zejména v zavedení nových alternativních sankcí, jakož i v modifikaci stávajících alternativních sankcí a v rozšíření okruhů trestných činů, u nichž přichází aplikace alternativní sankce v úvahu. Smyslem takovéto úpravy bylo především nahradit krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody všude tam, kde jsou pro to vhodné podmínky, alternativním řešením. Důležitost tohoto problému naznačuje celkový počet odsouzených, počet nepodmíněných trestů odnětí svobody a z toho počet krátkodobých trestů odnětí svobody, kterých je okolo dvou třetin ze všech uložených nepodmíněných trestů. Např. u soudů v obvodu Krajského soudu v Ostravě bylo v roce 2010 odsouzeno celkem 8029 osob, z toho nepodmíněných trestů bylo uloženo 1560 (tj. 19,4 %) a krátkodobých trestů do jednoho roku bylo z toho 1057 (tj. cca 2/3 z nepodmíněných trestů). V následujícím roce bylo soudy tohoto krajského soudu odsouzeno celkem 13 792 osob, nepodmíněných trestů bylo uloženo 2905 (tj. 21%), krátkodobých nepodmíněných trestů bylo uloženo 1746 (tj. 60% z uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody).

Nakolik se povedlo naplnit cíl snížit využitím alternativ počet krátkodobých nepodmíněných trestů a jak se nové alternativy osvědčují, příp. na jaké aplikační problémy realizace tohoto cíle naráží, měl právě zjistit tento průzkum. Zaměření průzkumu ovlivňuje i současná situace ve vězeňství, tj. kapacitní problémy a fakt, že toho času se ve výkonu krátkodobých trestů odnětí svobody (tj. trestu do jednoho roku) nachází více než 2000 odsouzených.

Z výše uvedeného vyplynulo, že předmětem průzkumu byly nové alternativní tresty, tj. trest domácího vězení (§ 60 a § 61 tr. zákoníku), trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 76 a § 77 tr. zákoníku), dále trestním zákoníkem modifikované tresty obecně prospěšné práce (§ 62 až § 65 tr. zákoníku), peněžitý trest (§ 67 až 69 tr. zákoníku), dále podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody (§ 81 až § 83 tr. zákoníku), tak podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s dohledem (§ 84 až 87 tr. zákoníku). Předmětem tohoto průzkumu byly i procesní odklony, tedy podmíněné zastavení trestního stíhání § 307 a § 308 tr. ř. a narovnání § 309 až § 314 tr. ř.

Průzkum zachycuje rozhodovací činnost za léta 2010 a 2011, aby se alespoň částečně postihla dynamika vývoje v této oblasti s tím, že jsme se snažili vyhodnotit každý rok samostatně. Samozřejmě bylo již při zadání tohoto průzkumu jasné, že s ohledem na časovou působnost trestních zákonů se vliv nové úpravy na aplikační praxi soudů v roce 2010 mohl projevit pouze omezeně.

I. Zhodnocení ve vztahu ke krátkodobým nepodmíněným trestům odnětí svobody uloženým ve výměře do jednoho roku

A. Za jaké přečiny (provinění) byl krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody uložen ve zkoumaných letech 2010 a 2011; za které druhy trestných činů (proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sex. oblasti, majetkové, hospodářské atd., tedy podle jednotlivých hlav trestního zákoníku) jsou ukládány; pokud jsou ukládány v rámci jednotlivých hlav především za určité konkrétní přečiny (např. krádež, zanedbání povinné výživy, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání), je třeba to také uvést.

Krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody ve výměře do jednoho roku jsou ukládány především za majetkové trestné činy, a to zejména za přečiny krádeže podle § 205 odst. 1, 2 tr. zákoníku, dále zpronevěry podle § 206 odst. 1 tr. zákoníku, neoprávněného užívání cizí věci podle § 207 odst. 1 tr. zákoníku a podvodu podle § 209 odst. 1, 2 tr. zákoníku, poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, dále za trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, zvláště za přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 tr. zákoníku, přečin křivé výpovědi a

nepravdivého znaleckého posudku podle § 346 odst. 1, 2 tr. zákoníku, přečin padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 odst. 1 tr. zákoníku, nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku, nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 tr. zákoníku a výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku. Nejvíce jsou zastoupeny přečiny krádeže podle § 205 odst. 1, 2 tr. zákoníku a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 tr. zákoníku.

Méně jsou zastoupeny trestné činy hospodářské, kde byl významněji zastoupen jen přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku. Jen ojediněle byl uložen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody za trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, proti rodině a dětem a obecně nebezpečné; zastoupeny tu jsou přečiny porušování domovní svobody podle § 178 tr. zákoníku, zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku a ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 tr. zákoníku. Naproti tomu poněkud překvapivě u některých soudů (např. Okresního soudu v Chomutově, Obvodního soudu pro Prahu 1 nebo Obvodního soudu pro Prahu 10) nebyl uložen žádný takový trest za přečin zařazený do hlavy I. zvláštní části trestního zákoníku o trestných činech proti životu a zdraví (u některých soudů, např. u Obvodního soudu pro Prahu 2, Obvodního soudu pro Prahu 4, Obvodního soudu pro Prahu 7 byl tento trest ojediněle uložen za přečin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku nebo u Obvodního soudu pro Prahu 8 za přečin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a odst. 1 tr. zákoníku). Tomu odpovídá i praxe v obvodu Krajského soudu v Brně, u něhož byly v roce 2010 takové tresty u této trestné činnosti uloženy pouze ve 4 případech, z celkového počtu 540 nepodmíněných trestů odnětí svobody uložených ve výměře do jednoho roku.

V podstatě ilustrativní je situace u Obvodního soudu pro Prahu 1, kde byla provedena tato zjištění:

Rok 2010:

Celkem uloženo 204 nepodmíněných trestů odnětí svobody nepřevyšující výměru 12 měsíců a to za tyto přečiny:

Přečin krádeže podle § 205 tr. zákoníku - celkem 116 přečinů.

Přečin poškození cizí věci podle § 228 tr. zákoníku - celkem 3 přečiny.

Přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 tr. zákoníku - celkem 57 přečinů.

Přečin výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku - celkem 1 přečin.

Přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku - 1 přečin.

Přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 tr. zákoníku - celkem 11 přečinů.

Přečin podvodu podle § 209 tr. zákoníku - celkem 2 přečiny.

Přečin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle § 346 tr. zákoníku - celkem 2 přečiny.

Přečin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 tr. zákoníku - celkem 5 přečinů.

Přečin porušování domovní svobody podle § 178 tr. zákoníku - celkem 2 přečiny.

Přečin zpronevěry podle § 206 tr. zákoníku - celkem 2 přečiny.

Přečin poškození cizích práv podle § 181 tr. zákoníku - celkem 1 přečin.

Přečin vydírání podle § 175 tr. zákoníku - celkem 1 přečin.

Rok 2011:

Celkem uloženo 208 nepodmíněných trestů odnětí svobody nepřevyšující výměru 12 měsíců a to za tyto přečiny:

Přečin krádeže podle § 205 tr. zákoníku - celkem 108 přečinů.

Přečin poškození cizí věci podle § 228 tr. zákoníku - celkem 9 přečinů.

Přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 tr. zákoníku - celkem 62 přečinů.
Přečin výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku - celkem 2 přečiny.
Přečin neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 tr. zákoníku - celkem 8 přečinů.
Přečin podvodu podle § 209 tr. zákoníku - celkem 2 přečiny.
Přečin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle § 346 tr. zákoníku - celkem 1 přečin.
Přečin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 tr. zákoníku - celkem 1 přečin.
Přečin porušování domovní svobody podle § 178 tr. zákoníku - celkem 3 přečiny.
Přečin poškození cizích práv podle § 181 tr. zákoníku - celkem 1 přečin.
Přečin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 tr. zákoníku - celkem 2 přečiny.
Přečin padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 tr. zákoníku - celkem 3 přečiny.
Přečin násilí proti úřední osobě podle § 325 tr. zákoníku - celkem 1 přečin.
Přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 tr. zákoníku - celkem 1 přečin.
Přečin vydírání podle § 175 tr. zákoníku - celkem 4 přečiny

Z toho vyplývá, že pokud jde o druhy trestných činů, byla skladba podle jednotlivých hlav trestního zákoníku u Obvodního soudu pro Prahu 1 tato:

Trestné činy proti životu a zdraví:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství:

Rok 2010:

Celkem 4 věcí:

§ 175 tr. zákoníku - přečin vydírání - celkem 1 věc,

§ 178 tr. zákoníku - přečin porušování domovní svobody - celkem 2 věci,

§ 181 tr. zákoníku - přečin poškození cizích práv - celkem 1 věc.

Rok 2011:

Celkem 7 věcí:

§ 175 tr. zákoníku - přečin vydírání - celkem 4 věci.

§ 178 tr. zákoníku - přečin porušování domovní svobody - celkem 3 věci.

§ 181 tr. zákoníku - přečin poškození cizích práv - celkem 1 věc.

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti rodině a dětem:

Rok 2010:

Celkem 1 věc:

§ 196 odst. 1 tr. zákoníku - přečin zanedbání povinné výživy.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti majetku:

Rok 2010:

Celkem 123 věcí:

§ 205 odst. 1 tr. zákoníku - přečin krádeže - celkem 116 věcí,

§ 206 tr. zákoníku - přečin zpronevěry - celkem 2 věci,

§ 209 tr. zákoníku - přečin podvodu - celkem 2 věci,

§ 228 tr. zákoníku - přečin poškození cizí věci - celkem 3 věci,

Rok 2011:

Celkem 119 věcí:

§ 205 odst. 1 tr. zákoníku - přečin krádeže - celkem 108 věcí,

§ 209 tr. zákoníku - přečin podvodu - celkem 2 věci,

§ 228 tr. zákoníku - přečin poškození cizí věci - celkem 9 věcí.

Trestné činy hospodářské:

Rok 2010:

Celkem 11 věcí:

§ 234 tr. zákoníku - přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku - celkem 11 věcí.

Rok 2011:

Celkem 8 věcí:

§ 234 tr. zákoníku - přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku - celkem 8 věcí.

Trestné činy obecně nebezpečné:

Rok 2010:

Celkem 5 věcí:

§ 283 tr. zákoníku - přečin nedovolená výroby a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy - celkem 5 věcí.

Rok 2011:

Celkem 3 věci:

§ 283 tr. zákoníku - přečin nedovolená výroby a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy - celkem 1 věc,

§ 284 tr. zákoníku - přečin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu - celkem 2 věci.

Trestné činy proti životnímu prostředí:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných:

Rok 2010:

Celkem 60 věcí:

§ 337 tr. zákoníku - přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání - celkem 57 věcí,

§ 346 tr. zákoníku - přečin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku - celkem 2 věci,

§ 358 tr. zákoníku - přečin výtržnictví - celkem 1 věc.

Rok 2011:

Celkem 70 věcí:

§ 325 tr. zákoníku - přečin násilí proti úřední osobě - celkem 1 věc,

§ 337 tr. zákoníku - přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání - celkem 62 věci,

§ 346 tr. zákoníku - přečin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek - celkem 1 věc,

§ 348 tr. zákoníku - přečin padělání a pozměnění veřejné listiny - celkem 3 věci,

§ 354 tr. zákoníku - přečin nebezpečného pronásledování - celkem 1 věc,

§ 358 tr. zákoníku - přečin výtržnictví - celkem 2 věci.

Trestné činy proti branné povinnosti:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy vojenské:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

B. Procento úmyslných a nedbalostních přečinů (provinění), za které byl krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody uložen ve zkoumaných letech 2010 a 2011.

U většiny soudů, u kterých byl proveden tento průzkum, byl krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody ve výměře do jednoho roku ukládán jen za úmyslné trestné činy. Tak tomu bylo např. u Okresního soudu v Chomutově, Obvodních soudů pro Prahu 1, pro Prahu 4, pro Prahu 6, pro Prahu 7, pro Prahu 8, pro Prahu 9, pro Prahu 10, Okresních soudů v Českém Krumlově, ve Vyškově, ve Žďáru nad Sázavou (100 % úmyslných trestných činů).

Naopak poněkud překvapivě u Okresního soudu v Pelhřimově byl zjištěn vysoký podíl těchto trestů uložených za nedbalostní přečiny - v roce 2011 se jednalo o 38% krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody uložených za nedbalostní přečiny.

V obvodech krajských soudů v Ostravě a v Plzni byl krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody ve výměře do jednoho roku ukládán více než v 95 % za úmyslné trestné činy (např. v obvodu Krajského soudu v Plzni bylo v obou sledovaných letech uloženo 96,5 % krátkodobých nepodmíněných trestů za úmyslné přečiny).

C. V kolika případech byl tento trest uložen prvotrestané osobě, v kolika případech obecnému recidivistovi, v kolika případech druhovému nebo speciálnímu recidivistovi (vykázat odděleně za rok 2010 a 2011).

U většiny soudů, u kterých byl proveden tento průzkum, byl tento trest ukládán recidivistům, a to zejména speciálním a druhovým. Např. u Obvodního soudu pro Prahu 6 byl ten to trest uložen v roce 2010: prvotrestaná osoba - 0 %, obecný recidivista - 9 %, druhový recidivista - 19 %, speciální recidivista - 72 %; v roce 2011: prvotrestaná osoba - 0 %, obecný recidivista - 7 %, druhový recidivista - 22 %, speciální recidivista - 71 %. U Obvodního soudu pro Prahu 7 v roce 2010: prvotrestaná osoba - 0 %, obecný recidivista - 6 %, druhový recidivista - 14 %, speciální recidivista - 80 %; v roce 2011: prvotrestaná osoba - 0 %, obecný recidivista - 5 %, druhový recidivista - 19 %, speciální recidivista - 76 %. Žádné prvotrestané osobě nebyl uložen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody v letech 2010 a 2011 ani u Obvodního soudu pro Prahu 8. U Obvodního soudu pro Prahu 9 byl uložen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody v roce 2010 dvěma prvotrestaným osobám a v roce 2011 žádné prvotrestané osobě. U Obvodního soudu pro Prahu 9 byl uložen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody v roce 2010 jednomu prvotrestanému odsouzenému a v roce 2011 také jedné prvotrestané osobě. Praxi těchto soudů lze považovat za vyhovující záměru zákonodárce, a to zejména podmínkám uvedeným v ustanovení § 55 odst. 2 tr. zákoníku.

Tomu v podstatě odpovídá i praxe v obvodu Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích, kde byl tento trest téměř ve 100 % případů ukládán recidivistům, a to zejména speciálním a druhovým. Prvotrestaným pachatelům byl uložen zcela výjimečně - např. byl uložen cizinci, který si téměř celý trest odnětí svobody odpykal výkonem vazby. Kupř. v roce 2010 v obvodu Krajského soudu v Brně bylo uloženo 11 krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody prvotrestaným osobám (z celkového počtu 540 těchto trestů); v roce 2011 se jednalo o 9 osob z

celkového počtu 531 krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody. U soudů v obvodu Krajského soudu v Plzni byl krátkodobý trest odnětí svobody uložen prvotrestané osobě v roce 2010 v šesti případech, v roce 2011 ani jednou. Soudy v obvodu Krajského soudu v Ostravě uložily nepodmíněný krátkodobý trest odnětí svobody prvotrestané osobě v roce 2010 ve třinácti případech, v roce 2011 v osmi případech, přičemž recidivistům byl tento trest uložen v roce 2010 ve 344 případech a v roce 2011 v 322 případech, u zbývajících odsouzených šlo o osoby, které měly záznam v rejstříku trestů, nebyly však výslovně označeny jako recidivisté. Praxi těchto soudů lze v zásadě považovat za vyhovující záměru zákonodárce, a to zejména podmínkám uvedeným v ustanovení § 55 odst. 2 tr. zákoníku.

U některých soudů byl však v poměrně velkém počtu případů (až okolo 20 % osob) uložen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody i prvotrestané osobě. Tuto praxi nelze považovat za vyhovující, neboť prvotrestaným osobám by měly být ukládány především alternativní tresty. Např. Obvodního soudu pro Prahu 1 byla tato skladba odsouzených

Rok 2010:

Prvotrestaní: 31 pachatelů.

Obecná recidiva: 80 pachatelů.

Speciální recidiva: 93 pachatelů.

Rok 2011:

Prvotrestaní: 38 osob.

Obecná recidiva: 67 osob.

Speciální recidiva: 103 osob.

U obvodního soudu pro Prahu 4 byl v roce 2010 uložen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody 11 prvotrestaným odsouzeným a v roce 2011 8 prvotrestaným odsouzeným. Jeho uložení je podle zprávy tohoto soudu odůvodněno zejména rozsahem pokračující trestné činnosti nebo spácháním více trestných činů, ať již v jednočinném nebo ve vícečinném souběhu.

Podle Okresního soudu v Semilech obecně platí, že prvotrestaným osobám, kterým by podle příslušné zákonné trestní sazby a okolností případu mohl být ukládán trest odnětí svobody do jednoho roku, je ukládán ve většině případů některý z alternativních trestů (nejčastěji podmíněný trest odnětí svobody a obecně prospěšné práce). Část těchto odsouzených ale alternativní trest nepovažuje za dostatečnou výstrahu, dochází proto u nich později k přeměně na krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že nepodmíněný krátkodobý trest odnětí svobody je ukládán takřka výlučně recidivistům, a to většinou druhovým (nejčastěji obecná majetková trestná činnost) a speciálním (především trestné činy krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a ohrožení pod vlivem návykové látky). Obecná recidiva je ve výrazné menšině (nejčastěji jde o recidivu pachatele s libovolným druhem trestné činnosti a přečinem zanedbání povinné výživy).

D. Kolik bylo uloženo nepodmíněných trestů odnětí svobody do tří měsíců, do šesti měsíců, do devíti měsíců a do dvanácti měsíců (vykázat odděleně za rok 2010 a 2011).

Nejvíce krátkodobých nepodmíněných trestů bylo zásadně ukládáno v rozmezí od 9 do 12 a poté od 3 do 6 měsíců. Nejméně jich bylo do 3 měsíců. Např. v obvodu Krajského soudu v Plzni byly krátkodobé nepodmíněné tresty ukládány především ve výměře do 12 měsíců (2010 - 243; 2011 - 205), dále v rozmezí do 6 měsíců (2010 - 185; 2011 - 133) a do 9 měsíců (2010 - 165; 2011 - 130). U tohoto obvodu lze navíc vysledovat zřetelnou tendenci k poklesu počtu tohoto druhu trestu. V obvodu

Krajského soudu v Ostravě lze obdobnou tendenci vysledovat u Okresního soudu Frýdek - Místek. K této praxi nemá Nejvyšší soud žádné připomínky, byť je třeba vždy v konkrétním případě zejména při ukládání krátkodobého nepodmíněného trestu zejména do 3 měsíců zvažovat, zda by nebylo vhodnější zvolit některý jiný alternativní trest (u některých soudů na skutečnost, že tento postup není dostatečně zvažován, ukazuje poměrně velký počet uložených takových trestů, např. u Obvodního soudu pro Prahu 6 to v roce 2010 bylo 46 takových trestů a v roce 2011 pak 38 těchto trestů, u Obvodního soudu pro Prahu 5 to v roce 2010 bylo 18 takových trestů a v roce 2011 dokonce 26 trestů do 3 měsíců; u Obvodního soudu pro Prahu 8 v roce 2010 to bylo 18 případů; u Okresního soudu v Chomutově v roce 2011 pak 17 případů). Zvláště naléhavé je to u ukládaných trestů do jednoho měsíce, které byly uloženy např. u Obvodního soudu pro Prahu 4 v roce 2010 v 7 věcech a v roce 2011 ve 2 věcech.

Např. U okresního soudu v Chomutově bylo uloženo

v roce 2010 celkem 69 krátkodobých nepodmíněných trestů a

v roce 2011 celkem 81 krátkodobých nepodmíněných trestů.
z toho

do 3 měsíců: 2010 - 8 NEPO trestů, 2011 - 17 NEPO trestů,
do 6 měsíců: 2010 - 20 NEPO trestů, 2011 - 22 NEPO trestů,
do 9 měsíců: 2010 - 8 NEPO trestů, 2011 - 16 NEPO trestů,
do 12 měsíců: 2010 - 33 NEPO trestů, 2011 - 26 NEPO trestů.

U Okresního soudu v Děčíně bylo uloženo

v roce 2010 celkem 152 krátkodobých nepodmíněných trestů a
v roce 2011 celkem 88 krátkodobých nepodmíněných trestů.

z toho

Rok 2010:

do 3 měsíců - 12,
do 6 měsíců - 50,
do 9 měsíců - 35,
do 12 měsíců - 55.

Rok 2011:

do 3 měsíců - 5,
do 6 měsíců - 32,
do 9 měsíců - 15,
do 12 měsíců - 36.

U Obvodního soudu pro Prahu 1 byla zjištěna tato praxe:

Rok 2010:

Celkem: 204 trestů.

Tresty odnětí svobody do 3 měsíců celkem 18.

Tresty odnětí svobody do 6 měsíců celkem 57.

Tresty odnětí svobody do 9 měsíců celkem 51.

Tresty odnětí svobody do 12 měsíců celkem 78.

Rok 2011:

Celkem: 208 trestů.

Tresty odnětí svobody do 3 měsíců celkem 11.

Tresty odnětí svobody do 6 měsíců celkem 73.

Tresty odnětí svobody do 9 měsíců celkem 49.

Tresty odnětí svobody do 12 měsíců celkem 75.

Pouze u Obvodního soudu pro Prahu 5 bylo zjištěno, že nejvíce je těchto trestů ukládáno do 6 měsíců (v roce 2010 do 3 měsíců v 18 případech, do 6 měsíců v 48 případech, do 9 měsíců v 9 případech a do 12 měsíců v 26 případech; v roce 2011 byl trest odnětí svobody ve výměře do 3 měsíců uložen v 26 případech, ve výměře do 6 měsíců byl uložen v 55 případech, ve výměře do 9 měsíců byl uložen v 11 případech, ve výměře do 12 měsíců byl uložen v 33 případech), podobně je tomu u obvodního soudu pro Prahu 6 (v roce 2010 do 3 měsíců v 46 případech, do 6 měsíců v 162 případech, do 9 měsíců v 73 případech a do 12 měsíců v 77 případech; v roce 2011 byl trest odnětí svobody ve výměře do 3 měsíců uložen ve 38 případech, ve výměře do 6 měsíců byl uložen ve 159 případech, ve výměře do 9 měsíců byl uložen v 53 případech, ve výměře do 12 měsíců byl uložen v 52 případech), zatímco u Obvodního soudu pro Prahu 7 tomu tak bylo pouze v roce 2010 (v roce 2010: do 3 měsíců 9 případů, do 6 měsíců 24 případů, do 9 měsíců 18 případů, do 12 měsíců 17 případů; v roce 2011: do 3 měsíců 17 případů, 6 měsíců 31 případů, do 9 měsíců 26 případů, do 12 měsíců 37 případů).

Také v obvodech Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích byly krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody nejčastěji ukládány v rozmezí od 9 do 12 měsíců. Průměrná délka těchto trestů v roce 2011 např. u soudů v obvodu Krajského soudu v Českých Budějovicích činila necelých 9 měsíců. U Krajského soudu v Brně představuje podíl těchto krátkodobých trestů odnětí svobody v trvání do jednoho roku přibližně 20 % na celkovém počtu uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody (např. v roce 2010 bylo v obvodu tohoto Krajského soudu uloženo celkem 2683 nepodmíněných trestů odnětí svobody, z toho 540 ve výměře do jednoho roku, tj. 20,13 %; v roce 2011 z celkového počtu 2651 nepodmíněných trestů bylo v trvání do jednoho roku uloženo 531, tj. 20,03 %). Nejméně nepodmíněných krátkodobých trestů odnětí svobody je ukládáno ve výměře do 3 měsíců - např. u Krajského soudu v Brně v roce 2010 jich bylo uloženo 115 z celkového počtu 540. K této výměře trestu soudy přistupují např. v případě postihu pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku, jehož se pachatel dopustil nenastoupením do výkonu dříve uloženého nepodmíněného trestu odnětí svobody a kdy v době rozhodování soudu se již nachází ve výkonu trestu. K této praxi nemá Nejvyšší soud žádné připomínky, byť je třeba vždy v konkrétním případě zejména při ukládání krátkodobého nepodmíněného trestu zejména do 3 měsíců zvažovat, zda by nebylo vhodnější zvolit některý jiný alternativní trest.

Např. U Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou bylo v roce 2011 uloženo celkem 32 krátkodobých nepodmíněných trestů, a z toho

- do 3 měsíců: 7,
- do 6 měsíců: 9,
- do 9 měsíců: 8,
- do 12 měsíců: 8.

U Okresního soudu ve Vyškově bylo v roce 2011 uloženo celkem 22 krátkodobých nepodmíněných trestů, a z toho

- do 3 měsíců: 1,
- do 6 měsíců: 4,
- do 9 měsíců: 5,
- do 12 měsíců: 12.

U Okresního soudu v Českém Krumlově bylo v roce 2011 uloženo celkem 21 krátkodobých nepodmíněných trestů, a z toho

- do 3 měsíců: 4,
- do 6 měsíců: 3,
- do 9 měsíců: 6,
- do 12 měsíců: 8.

E. Jaké byly hlavní důvody uložení krátkodobého nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Hlavním důvodem je splnění podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život, zejména je to okolnost, že sledované trestné činy jsou páčány recidivisty, kteří již byli ve výkonu trestu, případně opakovaně porušují podmínky trestů nespojených s odnětím svobody. Dalšími důvody jsou spáchání trestného činu ve zkušební době podmíněného odsouzení či krátce po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, a to často za totožnou trestnou činnost (zejména trestný čin krádeže podle § 205 tr. zákoníku nebo za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 tr. zákoníku), dále nemožnost uložit alternativní trest pro zjevnou neschopnost či neochotu takový v úvahu přicházející alternativní trest vykonat, popř. pro opakované předchozí porušování podmínek trestů nespojených s odnětím svobody. Zásadně soudy postupují tak, že nejprve vyčerpají možnosti ukládání alternativních trestů, a to i opakovaně, přičemž berou zejména v úvahu osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry odsouzeného, jeho zdravotní stav, zda je zaměstnán, má vyživovací povinnosti, které plní, apod. (např. Okresní soud v Olomouci uvedl, že nebylo možné uložit jiný druh trestu, neboť všechny do úvahy připadající alternativní tresty nespojené s přímým odnětím svobody byly již pachateli dříve uloženy; obdobně argumentuje i Okresní soud v Karviné, podle něhož z předchozích záznamů o odsouzení bylo zřejmé, že dřívější ukládání jiných než nepodmíněných trestů nesplnilo výchovný účel). Uložení nepodmíněného trestu je krajním řešením, neboť izolace odsouzeného během výkonu trestu vede k narušení sociálních vazeb a dalším negativním důsledkům. Tomuto správnému přístupu však neodpovídá praxe některých soudů (např. Obvodního soudu pro Prahu 1), které ukládají v poměrně značném počtu případů krátkodobé nepodmíněné tresty i prvotrestaným pachatelům (viz odpověď na otázku pod bodem C. shora).

Některé okresní soudy (např. Okresní soud v Jihlavě) v souvislosti s ukládáním těchto krátkodobých trestů odnětí svobody zmiňují též i přístup státního zastupitelství, které se domáhá uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a posléze je úspěšné při prosazování takového trestu i v odvolacím řízení. Tomu ostatně může nasvědčovat i poměrně vysoký počet těchto trestů ukládaných u tohoto soudu. Např. v roce 2011 OS v Jihlavě uložil celkem 63 krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody, z toho do 3 měsíců - 3, do 6 měsíců - 11, do 9 měsíců - 13, a do 12 měsíců - 36.

F. Zda se v těchto případech vypořádávaly soudy s ustanovením § 55 odst. 2 tr. zákoníku; co bylo hlavním důvodem splnění podmínky, že uložení alternativního trestu by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.

Při ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody berou soudy zásadně v úvahu ustanovení § 55 odst. 2 tr. zákoníku, byť zpravidla ho výslovně v odůvodnění (pokud nešlo o zjednodušený rozsudek ve smyslu § 129 odst. 2 tr. ř.) neuvádějí, což by však s ohledem na zvláštní povahu tohoto ustanovení správně měly činit a důsledně se s ním vypořádat. K tomu např. Obvodní soud pro Prahu 7 uvedl, že

zpravidla rozsudky neobsahovaly v odůvodnění přímo odkaz na toto zákonné ustanovení, věcně se s ním soudci většinou správně vypořádali, v poslední době však již rozsudky toto výslovné odůvodnění s citací předmětného paragrafu začínají obsahovat.

Hlavním důvodem splnění podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život, je okolnost, že sledované trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující pět let, jsou páčány zejména speciálními nebo druhovými recidivisty, kteří již byli ve výkonu trestu odnětí svobody, případně opakovaně porušují podmínky trestů nespojených s odnětím svobody. K dalším důvodům - viz odpověď na otázku pod bodem E. Soudy zpravidla správně postupují tak, že nejprve vyčerpají možnosti ukládání alternativních trestů. Tak např. podle Okresního soudu v Semilech obecně platí, že prvotrestaným osobám, kterým by podle příslušné zákonné trestní sazby a okolností případu mohl být ukládán trest odnětí svobody do jednoho roku, je ukládán takřka ve všech případech některý z alternativních trestů (nejčastěji podmíněný trest odnětí svobody a obecně prospěšné práce). Obecně lze říci, že soudci tohoto soudu považují zdůvodnění uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody (resp. zdůvodnění nevyužití možnosti alternativního trestu) za standardní součást odůvodnění rozsudku. Nejčastějším důvodem pro závěr, že pachatel bez uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody nepovede řádný život, byly negativní zkušenosti s uložení předchozího alternativního trestu (spíše však opakovaných alternativních trestů) v dřívějším nedávném trestním řízení; často jde o případy, kdy pachateli je alternativní trest v relativně krátkém časovém rozpětí ukládán dokonce opakovaně, a to bez viditelného výsledku na jeho nápravě.

Pokud jde o ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody ve výměře do 1 roku, shodují se okresní soudy v obvodu Krajského soudu v Praze na tom, že tento druh trestu, byť kratší výměry, je ve vztahu k prvotrestanému pachateli užíván pouze výjimečně, obvykle jde tedy o osoby, u nichž již v předchozích trestních věcech byly prostředky nápravy s využitím mírnějších druhů trestů vyčerpány. Většinou jsou tyto tresty ukládány pachatelům úmyslných trestných činů, spíše výjimečně pachatelům nedbalostních trestných činů, zejména v dopravě, a to především tam, kde jednou z příčin způsobené újmy na zdraví bylo řízení pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek.

Dále Krajský soud v Praze zdůraznil, že krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody byly ukládány téměř výhradně pachatelům již dříve odsouzeným, u nichž v minulosti byly využity nejrůznější způsoby výchovného působení, avšak bez valného efektu. Okresní soudy v obvodu uvedeného Krajského soudu se shodují na tom - a lze to potvrdit i z praxe odvolacích senátů - že před uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody jsou zvažovány i jiné možnosti postihu a zpravidla je to vyjádřeno i v odůvodnění konkrétního rozhodnutí, přičemž důraz je třeba klást na to, že se v této oblasti v první řadě uplatňuje vědomí odpovědnosti soudců za ochranu společnosti, což je zpravidla hlavní důvod pro to, že je uložen trest nepodmíněný. Stává se to tedy převážně tam, kde jiný druh trestu by nevedl k dostatečné ochraně. Je třeba zdůraznit i to, že právě soudce soudu prvního stupně má stran osoby pachatele nejbezprostřednější informace a je hlavně na něm, aby je komplexně zhodnotil a svou úvahu vtělil do rozhodnutí o trestu, aniž by bylo možné konstatovat, že jsou častěji ukládány tresty nepřiměřené. Rovněž v obvodech Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích nebyly shledány pochybnosti ohledně nutnosti ukládání těchto krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody.

Některé soudy se zabývají zmíněnou otázkou podrobněji a poukazují na jevy, s nimiž se v každodenní praxi setkávají a které pak nacházejí odraz i v realizaci trestní politiky konkrétního soudu. V tomto ohledu lze připomenout např. zprávu Okresního soudu v Mladé Boleslavi, která zaznamenala stoupající počet mladých pachatelů zpravidla závislých na omamných látkách, opatřujících si prostředky na ně často trestnou činností. Právě u těch jsou mnohdy voleny krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody, jakkoli si soud uvědomuje malou účinnost jejich výchovné síly a upozorňuje i na to, že odsouzení zpravidla nemění způsob svého života ani po propuštění z výkonu trestu a naopak

dostávají se do bludného kruhu způsobeného i vzniklými finančními závazky, včetně těch, které souvisejí s trestním řízením a jež jsou obtížně zvládnutelné. Nemají totiž vytvořeny žádné pracovní návyky a z důvodů dosavadního způsobu života jsou i obtížně zaměstnavatelní, nehledě na nedostatečnou motivaci v daném ohledu.

G. Přezkoumat, zda nepřicházelo v úvahu uložení jiného alternativního druhu trestu (např. domácího vězení, obecně prospěšných prací, peněžitého trestu apod.), uvést reprezentativní příklady takových pochybení.

Soudy ve svých zprávách neshledaly pochybení z hlediska uložení krátkodobého nepodmíněného trestu odnětí svobody. Některé soudy uvádějí, že ve velkém počtu nebo dokonce ve většině případů je podáván opravný prostředek a uložení takového trestu přezkoumává odvolací soud (např. Okresní soud v Chomutově nebo Obvodní soud pro Prahu 9), který pochybení v tomto směru nevytkl, jak uvedl např. Obvodní soud pro Prahu 8 nebo Obvodní soud pro Prahu 10.

Obvodní soud pro Prahu 7 ve své zprávě dokonce uvedl, že soudci u jejich soudu mají spíše tendenci opačnou – tj. vydávat trestní příkazy s alternativními tresty někdy i tam, kde by již mohl být ukládán spíše nepodmíněný trest odnětí svobody. Když jsou pak ukládány NEPO tresty, jsou také spíše ukládány v dolní polovině, resp. při spodní hranici příslušných zákonné trestní sazby – např. typicky u přečinu krádeže podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku.

H. Shromáždit spisy se všemi uloženými krátkodobými nepodmíněnými tresty odnětí svobody do šesti měsíců a spisy s ostatními krátkodobými nepodmíněnými tresty odnětí svobody do jednoho roku, u kterých vzniká pochybnost o správnosti uloženého trestu z hlediska možnosti uložení jiného alternativního trestu.

Z přezkoumaných spisů s uloženými krátkodobými nepodmíněnými tresty odnětí svobody byl např. zjevně nesprávně uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání šesti měsíců (s výkonem ve věznicí s dozorem) obžalovanému V. P. V., který nebyl dosud soudně trestán, v rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 5. 4. 2011, sp. zn. 31 T 18/2011, za přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku a ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku spočívající v tom, že po předchozí slovní rozepři napadl dva poškozené tak, že prvního udeřil kovovou tyčí nejméně dvakrát do těla a rukou, čímž mu způsobil zlomeninu výběžku kosti loketní s dolního úseku kosti vřetenní pravé ruky a tržnou ránu 0,5 cm a oděrky na lokti levé ruky, čímž jej omezil v obvyklém způsobu života po dobu nejméně jednoho týdne sádrou fixací s nutností následné rehabilitace a v průběhu incidentu napadl i druhého poškozeného tak, že ho udeřil kovovou tyčí, aniž by jej zranil. K odůvodnění tohoto trestu bylo pouze uvedeno, že důvody napadení se nepodařilo objasnit, nicméně ze způsobu útoku vyplynulo, že obžalovaný chtěl prvním poškozenému citelně ublížit, ostatně mu byla způsobena zlomenina, která musela být léčena pomocí sádry. Vzhledem k dosavadní bezúhonnosti obžalovaného mu byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody na samé dolní hranici zákonné trestní sazby uvedené v § 146 odst. 1 tr. zákoníku, a to ve výměře, která je zcela pokryta výkonem vazby. Soud se vůbec nezabýval ustanovením § 55 odst. 2 tr. zákoníku. Podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu je takové odůvodnění nepodmíněného trestu odnětí svobody zcela nedostatečné. Nehodnotí totiž vůbec závažnost zranění, které je vzhledem k uváděné délce omezení obvyklého způsobu života na samé dolní hranici posuzování zranění jako ublížení na zdraví (srov. č. II/1965, č. 21/1984 a č. 16/1986 Sb. rozh. tr.), a zejména okolnosti vztahující se k přečinu výtržnictví, zvláště když vznikají vůbec pochybnosti, zda se vůbec o trestný čin výtržnictví jednalo. V daném případě se vůbec nepodařilo zjistit důvody rozepře a její konkrétní průběh, a proto vznikají pochybnosti o tom, zda byly naplněny znaky tohoto trestného činu, neboť podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu každé fyzické napadení občana, i když se ho obžalovaný dopustil veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném, nemusí naplňovat skutkovou podstatu trestného činu výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku (srov. č. 40/1977 a č. 44/1990 Sb. rozh. tr.). Důvodem pro uložení krátkodobého

nepodmíněného trestu odnětí svobody nemůže být ani tzv. pokrytí vazby obžalovaného.

Závažné pochybnosti vzbuzuje také rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 19. 11. 2010, sp. zn. 6 T 162/2010, uložený nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání sedmi měsíců (s výkonem ve věznici s dozorem) dosud netrestanému obžalovanému C. V. X. za přečin padělání a pozměňování veřejné listiny podle § 348 odst. 1 tr. zákoníku, spočívající v tom, že se nejméně od června 2009 do 28. 6. 2010 prokazoval padělanými doklady, a to občanským průkazem a řidičským průkazem, opatřenými vlastní fotografií, které zakoupil v červnu 2009 od neznámé osoby. K odůvodnění tohoto nepodmíněného trestu odnětí svobody nalézací soud uvedl, že jednáním obžalovaného byl dotčen jen zájem na řádném a zákonném chodu státního aparátu a důvěra v pravost a pravdivost veřejných listin. Protiprávním jednáním obžalovaného žádná faktická majetková škoda, popř. újma na zdraví nevznikla. Zvyšující míru škodlivosti jednání obžalovaného spatřoval soud primárně z postoje obžalovaného v hlavním líčení, z něhož bylo podle něj zjevné, že své protiprávní jednání bagatelizuje, žádnou vinu, popř. lítost necítí, a dále z okolnosti, že falešné doklady užíval v souvislosti se svým cca patnáctiletým ilegálním pobytem na území České republiky, kdy zde zcela zjevně „podniká“ v souvislosti se zajišťováním dokladů nezbytných pro cizince k získání víza pro vstup do České republiky (odvolací soud se k výslovně zaměřenému odvolání obžalovaného zabýval jen současně uloženým trestem vyhoštění). Takové odůvodnění výroku o nepodmíněném trestu odnětí svobody je podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu zcela nedostatečné, zvláště když se nalézací soud vůbec nevypořádal s ustanovením § 55 odst. 2 tr. zákoníku, a když předchozím trestním příkazem uložil témuž obžalovanému navíc za trestný čin poškození cizích práv podle § 181 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku spáchaný v jednočinném souběhu, kterým nebyl uvedeným rozsudkem uznán vinným, jen trest vyhoštění v trvání pěti let. Nalézací soud zde zcela zjevně nerespektoval ustálenou judikaturu zejména Ústavního soudu, podle níž sice zákaz reformationis in peius po zrušení trestního příkazu podáním odporu neplatí (srov. § 314g odst. 2 věta za středníkem tr. ř.), ale uložení přísnějšího trestu nemůže být založeno na libovůli soudu, ale musí odpovídat zjištěným skutečnostem, přičemž tímž skutečnostem odůvodňujícím uložení přísnějšího trestu nesmí být soudem v různých fázích trestního řízení přikládána bez rozumného vysvětlení rozdílná váha, a to v neprospěch obžalovaného (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 20. února 2002, sp. zn. [II. ÚS 213/2000](#), ve znění opravného usnesení ze dne 7. března 2002, uveřejněn pod č. 19, ve sv. 25 Sb. nál. a usn. ÚS ČR; dále srov. náleží Ústavního soudu ze dne 10. prosince 2009, sp. zn. [III. ÚS 39/09](#), uveřejněný pod č. 256 ve sv. 55 Sb. nál. a usn. ÚS ČR).

Nesprávná praxe při ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody byla zjištěna také např. u Okresního soudu v Prostějově, který rozsudkem ze dne 14. 6. 2011, sp. zn. 1 T 282/2010, obžalovaného D. K. uznal vinným trestným činem podvodu podle § 250 odst. 1, 2 tr. zákona (č. 140/1961 Sb., účinného do 31. 12. 2009), kterého se dopustil tím, že vylákal od P. K. pod záminkami krátkodobých půjček dne 2. května 2008 částku 15.000,- Kč a dne 9. června 2008 částku 250.000,- Kč, které se zavázal mu vrátit během několika dnů, ačkoliv neměl v úmyslu tyto peníze poškozenému vrátit, peníze mu nevrátil a způsobil mu škodu ve výši nejméně 265.000,- Kč. Za tento trestný čin byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání deseti měsíců, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s dozorem. K odůvodnění tohoto výroku o trestu uvedl, že společenská nebezpečnost je výrazně zvyšována výší způsobené škody, okolností, že opakovaně zneužil důvěry poškozeného P. K. Možnosti nápravy obžalovaného soud hodnotí velmi střízlivě a opatrně, neboť na jedné straně v roce 2010 v únoru, březnu a srpnu poslal podle svého slibu, který vyjádřil v e-mailové korespondenci, P. K. třikrát částku 200 Euro. Z popisu rejstříku trestů vyplývá, že obžalovaný před spáchaním svého jednání nebyl soudně trestán. Podle § 250 odst. 2 tr. zákona obžalovanému hrozil trest odnětí svobody ve výměře od šesti měsíců do tří let. Soud prvního stupně po zhodnocení všech zákonných kritérií pro stanovení druhu a výměry trestu dospěl k závěru, že přiměřeným trestem je, s ohledem na závažnost činu, výši způsobené škody, možnosti nápravy obžalovaného, trest odnětí svobody v trvání 10 měsíců. Ustanovením § 39 odst. 2 tr. zákona (nyní § 55 odst. 2 tr. zákoníku) se

Okresní soud v Prostějově vůbec nezabýval, přičemž jen uvedl, že tento trest uložil jako nepodmíněný, a to s ohledem na to, že obžalovaný se do dnešního dne neustále skrývá ve Španělském království v cizině, z čehož vyplývá, že nechce nést trestní odpovědnost za své spáchané protiprávní jednání.

Obdobnou argumentaci použil Okresní soud v Prostějově i v rozsudku ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. 2 T 42/2011, kterým byla obžalovaná Ž. O. odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání deseti měsíců za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku, který spáchala tím, že od měsíce května 2007 do měsíce srpna 2010 včetně v N. n. H., okres P., ani jinde, záměrně ničím nepřispěla na výživu svého nezl. syna P. O., ač jí tato povinnost plyne ze zákona o rodině a ačkoli dle rozsudku Okresního soudu v Prostějově ze dne 7. 8. 2007, č. j. P 24/2006-192, který nabyl právní moci dne 24. 10. 2007, měla platit 500,- Kč měsíčně. Také v této věci byla hlavním důvodem uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody vedle délky doby neplnění vyživovací povinnosti skutečnost, že trestní řízení bylo vedeno proti obžalované jako uprchlé ve smyslu § 302 a násl. tr. ř., neboť jinak Okresní soud v Prostějově uvedl, že dosavadní způsob života obžalované je třeba hodnotit jako řádný. Uvedenou nesprávnou praxi dokládá i rozsudek tohoto soudu ze dne 6. září 2011, sp. zn. 2 T 141/2011, jímž byl obviněnému M. K., který nebyl v minulosti soudně trestán, uložen za přečin zpronevěry podle § 206 odst. 1, 3 tr. zákoníku s přihlédnutím k výši škody nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání dvanácti měsíců, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s dozorem, opět s argumentací, že hlavním důvodem uložení nepodmíněného trestu je skutečnost, že po spáchání trestného činu zmizel, zdržuje se na neznámém místě a žádným způsobem se nepokusil nahradit způsobenou škodu.

K těmto rozhodnutím považuje trestní kolegium Nejvyššího soudu za nutné zdůraznit, že vedení řízení proti uprchlému nebo zdržování se obžalovaného v době řízení na neznámém místě nemůže být rozhodujícím hlediskem pro uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Soud je sice podle § 39 odst. 1 tr. zákoníku povinen při stanovení druhu trestu a jeho výměry mimo povahy a závažnosti činu, poměrů pachatele, jeho dosavadního způsobu života a možnosti jeho nápravy, jako základních kritérií pro uložení trestu, přihlížet také k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, ale tyto okolnosti je třeba hodnotit v rámci možností nápravy pachatele, byť je zákon stanoví samostatně. Jestliže jde o trestný čin, u něhož horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, je třeba tyto okolnosti hodnotit vždy ve spojení s ustanovením § 55 odst. 2 tr. zákoníku, neboť za takový trestný čin lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Tyto podmínky nebyly v přezkoumávaných věcech splněny a Okresní soud v Prostějově se s nimi v odůvodnění svého rozhodnutí ani náležitým způsobem nevypořádal. Z výše uvedeného vyplývá, že okolnost, že se vůči pachateli vedlo trestní řízení proti uprchlému, nemůže sama o sobě vést k závěru, že mu nelze uložit jiný druh trestu než nepodmíněný trest odnětí svobody. Pro úplnost Nejvyšší soud připomíná, že po novele provedené zákonem č. 390/2012 Sb. (s účinností od 8. 12. 2012) lze za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 nebo 2 tr. zákoníku uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit jiným trestem.

II. Zhodnocení ve vztahu k trestu (trestnímu opatření) domácího vězení

A. Za jaké přečiny (provinění) byl trest domácího vězení ve zkoumaných letech 2010 a 2011, uložen.

Jak bylo zjištěno provedeným průzkumem, je ukládání trestu domácího vězení u jednotlivých soudů velmi rozdílné. U některých soudů nebyl v letech 2010 a 2011 trest domácího vězení vůbec uložen (např. u Obvodního soudu pro Prahu 1, Obvodního soudu pro Prahu 3, Obvodního soudu pro Prahu 4, Obvodního soudu pro Prahu 7, Obvodního soudu pro Prahu 8 či u Okresního soudu v Blansku). U

ostatních soudů bylo ukládání trestu domácího vězení v letech 2010 a 2011 na počátku vývoje, což je podle soudů ovlivněno i neexistencí elektronického kontrolního systému (viz i zjištění Ministerstva spravedlnosti). Okresní soud v Lounech ve své zprávě dokonce sdělil, že naráží na omezenou možnost kontroly uložených trestů, která v současnosti existuje pouze prostřednictvím PMS ČR, která však při vzájemném jednání signalizovala, že s ohledem na personální obsazení není schopna zajistit kontrolu více než 3 současně uložených trestů domácího vězení (v roce 2010 byl uložen trest DV ve dvou případech, v roce 2011 ani v jednom případě a v roce 2012 byl uložen již opakovaně ve více případech), ač jinak hodnotí spolupráci s PMS v tomto směru jako dobrou. Dále činí obtíže fakt, že sociální skupina osob, u kterých tento trest přichází v úvahu, nemá potřebné bydlení, často se stěhuje, atd.

U některých soudů šlo jen o zcela ojedinělé případy, jako např. u Okresního soudu v Chomutově, kde byl tento trest uložen v roce 2011 v jediném případě mladistvého odsouzeného, který nebyl dosud odsouzen, za úmyslná provinění ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1, 2 písm. a) tr. zákoníku a neoprávněného užívání cizí věci podle § 249 odst. 1 tr. zák. Délka trestu domácího vězení činila šest měsíců. Trest domácího vězení byl soudem konkretizován tak, že mladistvý je povinen se zdržovat v místě svého bydliště ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění. Podmínky byly porušeny (mladistvý nebyl ve sledované době opakovaně v místě bydliště, řídil pod vlivem alkoholu), došlo k nařízení náhradního trestního opatření odnětí svobody. Podobně tomu bylo i u Okresního soudu v Teplicích, kde byl trest domácího vězení uložen jen v jediném případě v roce 2010 za úmyslný trestný čin. Podobně tomu bylo i u Obvodního soudu pro Prahu 5, kde byl tento trest uložen v roce 2010 v jednom, případě a v roce 2011 také v jednom případě a u Obvodního soudu pro Prahu 6, kde byl také uložen v jednom případě za úmyslný přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), b) tr. zákoníku v délce 15 měsíců.

Také u ostatních soudů šlo spíše o ojedinělé případy. Tak např. u Obvodního soudu pro Prahu 9 šlo v roce 2010 o 2 případy a v roce 2011 také o 2 případy (z toho jeden mladistvý), a to za úmyslné přečiny maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku a u mladistvého provinění výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku. Pozitivní v těchto případech nepochybně je, že šlo ve všech těchto případech o osoby odsouzené v posledních třech letech, které v této době vykonaly i trest, a proto je možno uzavřít, že trest domácího vězení zde byl použit jako alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Podobně tomu bylo i v obvodu Krajského soudu v Praze, kde 3 okresní soudy ve sledovaném období tento trest neuložily vůbec, ostatní zpravidla v počtu kolem 1 až 2 ročně, pouze Okresní soud v Kutné Hoře jej za sledované období uložil 11 krát. Pokud byl tento trest ukládán, šlo opět vesměs o postih úmyslných trestných činů.

Stejná situace byla zjištěna i v obvodu Krajského soudu v Brně, kde u Okresního soudu Brno-venkov byl v letech 2010 až 2011 uložen pouze v jednom případě a u Okresního soudu ve Znojmě byl v roce 2010 uložen pouze v jednom případě, v roce 2011 ve dvou případech. V rámci obvodu Krajského soudu v Brně byl tento druh trestu uložen v roce 2010 jen u 22 osob a v roce 2011 jen u 41 osoby. Podstatně jiná praxe byla zjištěna pouze u Okresního soudu v Českém Krumlově, kde byl ve sledovaném období tento trest uložen celkem ve 23 případech. Podle sdělení soudů v obvodu Krajského soudu v Brně bylo ukládání trestu domácího vězení, resp. jeho neukládání v letech 2010 a 2011 ovlivněno i neexistencí elektronického kontrolního systému – soudy poukazují na omezenou možnost kontroly uložených trestů, která v současnosti existuje pouze prostřednictvím Probační a mediační služby.

Z provedeného průzkumu vyplývá, že důvody dosavadní velmi nízké míry ukládání trestu domácího vězení by neměly být hledány primárně v právní úpravě tohoto trestu (§ 60 a 61 tr. zákoníku), ale v jednoznačně největším a zcela zásadním problému, a to přetrvávající nemožnosti využívat při jeho

kontrole tzv. elektronického monitoringu. V tomto směru je podle názoru Nejvyššího soudu třeba, aby Ministerstvo spravedlnosti urychleně a přednostně zajistilo, aby kontrola domácího vězení byla zajišťována pomocí elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného, jak nakonec primárně předpokládá i ustanovení § 334b tr. ř., neboť jen tak lze zajistit, aby trest domácího vězení představoval účinnou alternativu k ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody. K obdobnému závěru dochází i nauka trestního práva hmotného. Srov. Ščerba, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue, 2012, č. 1, s. 1 až 2; Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. Trestní právo hmotné. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 393 až 394; Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 375 až 376; Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. Komentář § 1-139. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 818 až 819.

U Okresního soudu v Litoměřicích byly v letech 2010 a 2011 uloženy 4 tresty domácího vězení:

1) Rozsudkem Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 26. 1. 2011, č. j. 24 T 187/2010-55, který nabyl právní moci dne 30. 3. 2011, byl uložen trest domácího vězení v trvání 1 roku s náhradním trestem odnětí svobody v trvání 9 měsíců, a to pro přečin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1, 2, písm. a), c) tr. zákoníku a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Žádné přiměřené omezení uloženo nebylo a nebylo ani rozhodnuto soudem o konkretizaci a individualizaci trestu. Spolupráce s Probační a mediační službou v Litoměřicích byla velmi dobrá, podle zprávy z 5. 9. 2012 lze tento trest považovat za řádně splněný.

2) Trestním příkazem Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 28. 3. 2011, č. j. 24 T 30/2011-58, který nabyl právní moci dne 17. 5. 2011, byl uložen trest domácího vězení v trvání 16 měsíců s náhradním trestem odnětí svobody v trvání 13 měsíců, a to pro přečiny krádeže a porušování domovní svobody podle 205 odst. 1, písm. a), b) tr. zákoníku a § 178 odst. 1, 2 tr. zákoníku. Podle § 60 odst. 4 tr. zákoníku bylo pachateli uloženo zdržet se požívání jakýchkoli omamných a psychotropních látek a dále mu bylo uloženo, aby se podrobil namátkovému testu na přítomnost těchto látek na výzvu soudu či Probační a mediační služby. Spolupráce s Probační a mediační službou v Litoměřicích byla velmi dobrá, provedené náátkové testy byly vždy negativní.

3) Trestním příkazem Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 29. 8. 2011, č. j. 24 T 122/2010-57, který nabyl právní moci dne 18. 10. 2011, byl uložen trest domácího vězení v trvání 10 měsíců s náhradním trestem odnětí svobody v trvání 8 měsíců, a to pro přečiny násilí proti úřední osobě podle § 325 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku a výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku. Podle § 60 odst. 4 tr. zákoníku bylo pachateli uloženo zdržet se požívání jakýchkoli omamných a psychotropních látek a dále mu bylo uloženo, aby se podrobil namátkovému testu na přítomnost těchto látek na výzvu soudu či Probační a mediační služby. Spolupráce s Probační a mediační službou Praha-západ byla velmi dobrá, nyní se vyžaduje aktuální zpráva o průběhu trestu.

4) Trestním příkazem Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 24. 5. 2010, č. j. 24 T 32/2010-206, který nabyl právní moci dne 22. 6. 2010, byl uložen trest domácího vězení v trvání 1 roku s náhradním trestem odnětí svobody v trvání 9 měsíců, a to pro přečin zpronevěry podle § 206 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Žádné přiměřené omezení nebylo uloženo a nebylo ani rozhodnuto soudem o konkretizaci a individualizaci trestu. Spolupráce s Probační a mediační službou v Litoměřicích byla velmi dobrá, trest byl řádně vykonán.

Tuto praxi Okresního soudu v Litoměřicích ve využívání tohoto druhu trestu, byť by trest domácího vězení jako alternativní trest zejména k nepodmíněnému trestu odnětí svobody jistě mohl být ukládán častěji, je třeba hodnotit pozitivně, a to i vzhledem k úspěšnosti výkonu tohoto trestu.

U obvodního soudu pro Prahu 7 trest domácího vězení uloženo nebyl, pouze bylo rozhodnuto o přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest domácího vězení, a to za přečiny podle § 257 odst. 1 tr. zákoníku a § 205 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 tr. zákoníku, tedy za úmyslné přečiny.

Podle praxe v České republice je trest domácího vězení nejčastěji ukládán za majetkové trestné činy

- zejména za přečin krádeže podle § 205 odst. 1, 2 tr. zákoníku, zpronevěry podle § 206 odst. 1 tr. zákoníku, podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku, poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, neoprávněného užívání cizí věci podle § 207 odst. 1 tr. zákoníku, úvěrový podvod podle § 211 odst. 1, 2 tr. zákoníku, dále za trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných - za přečiny vyhrožování s cílem působit na úřední osobu podle § 326 odst. 1 tr. zákoníku, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 tr. zákoníku a výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku. Ojedinele též za přečiny ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku, porušování domovní svobody podle § 178 tr. zákoníku, zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku, neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku, ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 tr. zákoníku a nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku. Do značné míry jde o obdobný okruh trestných činů, za které soudy jinak ukládají krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody (viz bod I. shora).

B. Jaké bylo procento úmyslných a nedbalostních přečinů (provinění) za rok 2010 a za rok 2011, za něž byl uložen trest domácího vězení.

U většiny soudů, u kterých byl v celé České republice proveden průzkum, bylo zjištěno, že v roce 2010 šlo ve 100 % případů o úmyslné trestné činy (provinění), v roce 2011 šlo ve 100 % případů o úmyslné trestné činy (provinění).

U soudů v obvodu Krajského soudu v Plzni se v roce 2010 také vždy jednalo o úmyslný přečin, za který byl uložen tento druh trestu, avšak v roce 2011 bylo 19 těchto trestů uloženo za úmyslné přečiny, tj. 95 % a jeden za nedbalostní, tj. 5 %.

C. V kolika případech byl tento trest uložen osobě pravomocně odsouzené v posledních 3 letech před vyhlášením rozsudku, jímž byl trest domácího vězení uložen, anebo osobě, která v posledních třech letech před vyhlášením takového rozsudku vykonávala soudem uložený trest (vykázat odděleně za rok 2010 a 2011).

Trest domácího vězení byl převážně ukládán osobám, které byly pravomocně odsouzené v posledních 3 letech před vyhlášením rozsudku, přičemž k této praxi nelze mít výhrad, neboť soudy tento druh trestu správně aplikovaly jako alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Např. soudy v obvodu Krajského soudu v Brně v roce 2010 takto uložily trest domácího vězení 16 recidivistům (z 22 uložených trestů domácího vězení) a v roce 2011 jej uložily 34 recidivistů ze 41 uloženého trestu domácího vězení.

Správná praxe byla zjištěna také u Obvodního soudu pro Prahu 9 (viz odpověď na otázku pod písmenem A.). Podobně tomu bylo i u Okresního soudu v Děčíně, kde byl trest domácího vězení uložen osobám odsouzeným v posledních třech letech, které vykonávaly i trest, a to v roce 2010 v 1 případě a v roce 2011 ve třech případech. Obdobně tomu bylo i u Obvodního soudu pro Prahu 6, kde byl uložen jeden trest domácího vězení za přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), b) tr. zákoníku v délce 15 měsíců, a to osobě odsouzené v posledních třech letech, která vykonávala i trest. Trest domácího vězení v letech 2010 a 2011, který ukládaly soudy plzeňského kraje, byl vždy ukládán, pokud to bylo možné ověřit, za situace, kdy mu předcházelo jiné odsouzení v posledních 3 letech. I okresními soudy v obvodu Krajského soudu v Ostravě byl tento trest ukládán ve zkoumaném období v podstatě zásadně za situace, že obviněný byl v posledních 3 letech před vyhlášením rozsudku, jímž byl uložen trest domácího vězení pravomocně odsouzen.

Tuto praxi je třeba hodnotit kladně, neboť trest domácího vězení byl v těchto případech použit jako alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

U některých soudů, jež uložily tento trest, však byl trest domácího vězení ukládán i osobám, které nebyly pravomocně odsouzené v posledních 3 letech před vyhlášením rozsudku, ani nevykonávaly uložený trest. Pokud byly splněny podmínky pro jeho uložení ve smyslu § 60 odst. 1 tr. zákoníku, nelze ani k této praxi mít podstatnější výhrady.

D. Průměrná výměra trestu domácího vězení, jaký minimální a jaký maximální trest domácího vězení byl v roce 2010 a v roce 2011 uložen.

Trest domácího vězení je ukládán v celém rozmezí trestní sazby od 1 měsíce až do 2 let, i když převážně je tomu v rozmezí od 4 do 12 měsíců (např. u Obvodního soudu pro Prahu 2 to bylo ve třech případech v rozmezí od 6 měsíců do 10 měsíců, u Okresního soudu v Děčíně od šesti do dvanácti měsíců - průměr v roce 2010 - 9 měsíců a v roce 2011 - 9,33 měsíce). Trest domácího vězení v trvání 3 měsíců byl uložen jednou v roce 2010 u Obvodního soudu pro Prahu 9, přičemž v roce 2011 byl u tohoto soudu uložen dvakrát ve výměře 4 měsíců. U Obvodního soudu pro Prahu 10 byl uložen v roce 2010 trest domácího vězení na 1 měsíc (průměr v tomto roce byl 6,5 měsíce) a v roce 2011 i na maximální možnou dobu 24 měsíců (průměr v tomto roce byl 18,3 měsíce). Nad jeden rok je ukládán spíše výjimečně - jednou u Okresního soudu v Litoměřicích v trvání 16 měsíců (viz odpověď pod písm. A. shora), u Obvodního soudu pro Prahu 6 také jednou v trvání 15 měsíců.

V obvodu Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích byl trest domácího vězení ukládán v rozmezí trestní sazby minimálně od 3 měsíců až do 2 let. Průměrná výměra tohoto trestu u soudů v obvodu Krajského soudu v Brně činila cca 9 měsíců, u soudů v obvodu Krajského soudu v Českých Budějovicích však jen 6 měsíců, přičemž v obvodu tohoto soudu byl trest domácího vězení uložen nejvýše ve výměře 18 měsíců.

V plzeňském kraji byla v roce 2010 minimální výměra tohoto trestu 6 měsíců, max. 12 měsíců. V roce 2011 to bylo 5 měsíců jako minimum a 24 měsíců jako maximum. Průměrná výměra tohoto trestu je 8,7 měsíců. V obvodu Krajského soudu v Ostravě činila minimální výměra trestu domácího vězení 2 měsíce a maximální 20 měsíců. Průměrná výměra trestu domácího vězení činila 7,44 měsíců.

Z této v zásadě správné praxe vyvolává pochybnosti z hlediska účelu trestu zejména trest domácího vězení uložený Obvodním soudem pro Prahu 10 na 1 měsíc, byť to zákon nevylučuje. Jinak se nelze k praxi blíže vyjádřit, a to zejména vzhledem k malému počtu ukládaných trestů domácího vězení.

E. Jak často soudy využívají možnost uložit přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti podle § 60 odst. 5 tr. zákoníku, v kolika rozsudcích byly takové omezení či povinnosti uloženy a jaké takové omezení nebo povinnosti se nejčastěji ukládají.

U většiny soudů, které uložily trest domácího vězení, není ukládání přiměřených omezení nebo přiměřených povinností využíváno, což nelze považovat za vyhovující. Např. u Okresního soudu v Olomouci bylo takové omezení uložena za dva roky jen v jednom případě (ze šesti uložených trestů domácího vězení), dále u Okresních soudů v Kroměříži a ve Strakonících nebylo ve sledovaném období této možnosti využito ani v jednom případě (tyto soudy ovšem uložily trest domácího vězení jen ve 3 případech u Okresního soudu v Kroměříži, resp. ve 2 případech u Okresního soudu ve Strakonících). Rovněž ostatní soudy v obvodu Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích ukládají přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti jen výjimečně. Ze zprávy Krajského soudu v Plzni plyne, že přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti se v těchto případech ukládají přibližně v 1/3 případů. Obdobně tomu bylo např. u Okresního soudu ve Frýdku - Místku.

Také podle zprávy Okresního soudu ve Svitavách soudci využívají tuto možnost minimálně, neboť mají pochybnosti o možnostech a kapacitách Probační a mediační služby kontrolovat dodržování

přiměřených omezení a přiměřených povinností. Takové tvrzení však vyvolává pochybnosti, neboť vesměs všechny soudy hodnotí práci Probační a mediční služby jako velmi dobrou až výbornou.

Správná praxe byla zjištěna u Okresního soudu v Litoměřicích, kde bylo ve dvou věcech (ze čtyř uložených trestů domácího vězení) uloženo odsouzenému zdržet se požívání jakýchkoli omamných a psychotropních látek a dále mu bylo uloženo, aby se podrobil namátkovému testu na přítomnost těchto látek na výzvu soudu či Probační a mediční služby (blíže viz odpověď na otázku pod písm. A. shora).

V obvodu Městského soudu v Praze nebylo uloženo ve vztahu k trestu domácího vězení v letech 2010 a 2011 žádné přiměřené omezení nebo přiměřená povinnost, což jistě nesvědčí o dobré praxi v tomto směru, neboť jde o důležitý prvek individualizace tohoto trestu, byť je třeba v té souvislosti opětovně zdůraznit celkově malý počet uložených trestů domácího vězení.

Přitom je třeba zdůraznit, že uložení přiměřených omezení nebo přiměřených povinností ve vztahu k trestu domácího vězení (§ 60 odst. 5, 6 tr. zákoníku) představuje důležitý prvek individualizace tohoto trestu.

Pokud soudy pachatelé uložily tato omezení či povinnosti ve vztahu k trestu domácího vězení, tak spočívaly zejména

- v povinnosti nahradit podle svých sil způsobenou škodu (např. Okresní soud v Pelhřimově
- v povinnosti nahradit podle svých sil náklady trestního řízení (např. Okresní soud ve Znojmě),
- v povinnosti nahradit dle svých sil dlužné výživné a platit běžné výživné (např. Okresní soud v Českém Krumlově),
- v zákazu navštěvovat herny a restaurace za účelem konzumace alkoholických nápojů (např. Okresní soud v Pelhřimově),
- v zákazu nadměrné konzumace alkoholických nápojů (např. Okresní soud ve Znojmě) či v zákazu požívání jakýchkoli omamných a psychotropních látek (např. Okresní soud v Litoměřicích),
- v povinnosti podrobit se léčení závislosti na alkoholu
- v povinnosti podrobit se testu na přítomnost alkoholu nebo drog při kontrole ze strany Probační a mediční služby (např. Okresní soud ve Zlíně),
- v zákazu styku s určitými osobami (Okresní soud v Břeclavi ve věci mladistvého pod sp. zn. 21 Tm 1/2011),
- v povinnosti vést řádný život, zejména nedopustit se trestné činnosti (např. Okresní soud v Českém Krumlově).

F. Jak soudy aplikují ustanovení o soudní konkretizaci a individualizaci trestu domácího vězení (nově v § 60 odst. 4 tr. zákoníku) a jaké problémy v souvislosti s jeho aplikací vstaly.

Před novelizací § 60 odst. 3, 4 tr. zákoníku zák. č. 330/2011 Sb. (účinnost 1. 12. 2011) bylo využívána možnost konkretizace časového období jen zcela výjimečně (v ojedinělých případech). Po uvedené novelizaci bylo např. u Okresního soudu v Chomutově v roce 2011 využito ustanovení § 60 odst. 4 tr. zákoníku v jednom případě, přičemž bylo stanoveno, že mladistvý je povinen zdržovat se v místě svého bydliště ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění. Podmínky byly porušeny, došlo k nařízení náhradního trestního opatření odnětí svobody.

Soudy, u kterých byl proveden průzkum, jen v minimální míře využívají možnosti individualizace uloženého trestu domácího vězení a v rozhodnutích stanoví standardní rozsah zdržování se pachatele v určeném obydlí vyplývající v podstatě z úpravy před provedenou novelizací § 60 odst. 3, 4 tr.

zákoníku. Tato praxe ukazuje na nepromyšlenost a zbytečnost novelizace původního znění ustanovení § 60 odst. 3 tr. zákoníku provedené zákonem č. 330/2011 Sb., která byla kritizována i v literatuře. Srov. Šcerba, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue, 2012, č. 1, s. 2 až 3.

Jinak soudy, u kterých byl proveden průzkum, žádné problémy s novelizovaným ustanovením § 60 odst. 4 tr. zákoníku ve svých zprávách nesignalizovaly. Tak např. v rozhodnutích Okresního soudu v Ústí nad Orlicí je trest domácího vězení konkretizován např. tak, že pachatel je povinen se zdržovat v určeném obydlí v pracovních dnech v době od 19.00 hodin (či od 20.00 hodin) do 05.00 hodin následujícího dne a ve dnech pracovního klidu a volna po celou dobu. Také podle Okresního soudu ve Svitavách konkretizace a individualizace trestu domácího vězení se projevuje zejména v úpravě doby, po kterou je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí. Problémy s aplikací tohoto ustanovení nejsou. Soudy většinou vychází z doporučení Probační a mediační služby, naráží na problémy zejména u osob s nerovnoměrně rozvrženou pracovní dobou a současně k jistému specifiku kraje patří fakt, že zejména v pohraničních okresech se může jednat o obviněného pracujícího v cizině. Probační služba s ohledem na prošetření poměrů obviněného ve své zprávě také navrhuje adekvátní výměru trestu.

Jako zvláštní případ konkretizace trestu domácího vězení lze uvést věc Okresního soudu ve Zlíně, který pachateli působícímu jako trenér mládežnického sportovního týmu umožnil vést 1x týdně trénink a 3x do měsíce o víkendu doprovázet tým na utkání. Tyto příklady mohou posloužit jako určitý vzor pro případnou konkretizaci v dalších vhodných případech.

Některé soudy v obvodech Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích poukázaly v určitých případech na praktické problémy výkonu trestu domácího vězení u pachatelů, kteří pracují ve vícesměnném provozu, u pachatelů, kteří se účastní vícedenního školení mimo bydliště a na vztah trestu domácího vězení k úpravě styku odsouzeného s nezletilými dětmi. Soudy by měly velice pečlivě zvažovat uložení trestu domácího vězení i s ohledem na povahu zaměstnání pachatele (např. byl signalizován případ, kdy trest domácího vězení byl uložen zaměstnanci cirkusu, který koná turné po celém území České republiky) a přistoupit k uložení jiného alternativního trestu. Pokud se ze strany některých soudů (např. Okresního soudu v Karviné) poukazuje na problémy, jež mohou vyvstat v případě, že dojde k zásadní změně poměrů v době výkonu trestu domácího vězení, v důsledku níž nemůže odsouzený vykonávat trest v rozsahu stanoveném rozsudkem, a je vhodné trest, resp. jeho rozsah, specifikovat jinak, s tím, že tato situace údajně není zákonem řešena, pak s tímto názorem Nejvyšší soud nemůže souhlasit. Podle § 334e odst. 1 tr. ř. totiž na návrh odsouzeného, státního zástupce nebo probačního úředníka nebo i bez takového návrhu rozhodne předseda senátu z důležitých důvodů o změně místa výkonu trestu domácího vězení, doby, kdy se zde má odsouzený zdržovat, a přiměřených omezení a přiměřených povinností stanovených odsouzenému; přitom nesmí v neprospěch odsouzeného změnit počet hodin v týdnu, po které se má odsouzený zdržovat v obydlí, a rozsah přiměřených omezení a přiměřených povinností. O změně trestu domácího vězení rozhodne předseda senátu bez zbytečného odkladu i po vykazání ze společného obydlí podle jiného právního předpisu. Je proto třeba využívat toto ustanovení právě v případech, na které poukazuje Okresní soud v Karviné a neprodleně rozhodnout o změně trestu domácího vězení usnesením, proti kterému je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek (srov. § 334e odst. 2 tr. ř.).

G. Jak je ze strany soudu hodnocena spolupráce s Probační a mediační službou při rozhodování uložení trestu domácího vězení a při jeho výkonu; jak tato služba zvládá kontrolu výkonu tohoto trestu.

Všechny soudy, u kterých byl proveden průzkum a které uložily trest domácího vězení, hodnotí spolupráci s Probační a mediační službou jako bezproblémovou či velmi dobrou. Např. Okresní soud v Chomutově uvedl, že v případě, ve kterém byl uložen trest domácího vězení, lze hodnotit

spolupráci velmi kladně, Probační a mediační služba pravidelně informovala o svých zjištěních po nařízení trestu domácího vězení, středisko kontrolu výkonu trestu zvládalo. Některé soudy ji označily dokonce jako výbornou (např. Obvodní soud pro Prahu 2), přičemž uváděly, že Probační a mediační služba zvládá dobře také kontrolu výkonu tohoto trestu, což lze přičíst i faktu, že trest domácího vězení není nijak masově ukládán, takže kontrola i bez elektronického sledování formou namátkové kontroly je zatím zvládnutelná. Krajský soud v Plzni podotýká jako určité negativum, že není vždy možné ve stanovených případech zajistit kontrolu požití alkoholického nápoje, zřejmě pokud bylo uloženo přiměřené omezení podle § 48 odst. 4 písm. h) tr. zákoníku (ve spojení s § 60 odst. 5 tr. zákoníku) zdržet se požívání alkoholických nápojů, neboť jinak toto omezení z vlastního výkonu domácího vězení nevyplývá.

Podle Okresního soudu v Jičíně je spolupráce s Probační a mediační službou hodnocena jako dobrá a její přístup jako aktivní. Jsou pořádány pravidelné meziresortní porady, na nichž je problematika domácího vězení vyhodnocována. I přes ochotu k aktivní spolupráci však zůstává otázkou, zda personální obsazení a materiální vybavení Probační a mediační služby je dostačující k tomu, aby byla schopna zvládnout výkon vyššího počtu uložených trestů domácího vězení (z pohledu Okresního soudu v Jičíně asi v počtu 15 a více), a to za situace, kdy je tento druh trestu preferován z pohledu vývoje trestní represe a z hlediska ukládání jednotlivých druhů trestů. Vzhledem k malému počtu dosud uložených trestů domácího vězení uložených zmíněným soudem však nenastaly žádné problémy s výkonem trestu domácího vězení. Rovněž Okresní soud v Semilech uvádí, že spolupráce soudu s Probační a mediační službou při ukládání trestu domácího vězení je bezproblémová, probační úředník před rozhodováním o tomto trestu podrobně prověří poměry obviněného (bydliště, rodinné vztahy, zaměstnání, sociální poměry atd.) a vytipuje možná rizika problémů, které by mohly nastat při výkonu trestu. Probační úředník kontroluje výkon trestu domácího vězení namátkově několikrát týdně v různých denních dobách. Kontroly jsou prováděny v maximální možné míře, takže Probační a mediační službě nelze z tohoto pohledu nic vytknout. Jedná se ale pouze o kontroly namátkové, které v žádném případě nemohou být nikdy důsledné a nemohou pokrýt celou dobu, po kterou se obviněný má zdržovat ve svém bydlišti. Navíc tento způsob kontroly umožňuje odsouzeným uplatňovat účelová tvrzení, kterými vysvětlují svou nepřítomnost v bydlišti v době návštěvy probačního úředníka (např. tím, že „tvrdě jsem spal a neslyšel jsem zvonek“, „byl jsem na záchodě a než jsem doběhl, byl probační úředník pryč“ atd.).

H. Nejčastější důvody přeměny trestu (trestního opatření) domácího vězení (§ 61 tr. zákoníku); kolik procent z trestů domácího vězení pravomocně uložených v jednotlivých zkoumaných letech bylo přeměněno na trest odnětí svobody.

K přeměně trestu domácího vězení (§ 61 tr. zákoníku), resp. nařízení náhradního trestu odnětí svobody (před novelizací zákonem č. 330/2011 Sb. – účinnost 1. 12. 2011) došlo ve věcech, ve kterých byl uložen trest domácího vězení, jen výjimečně či ojediněle (např. u Okresního soudu v Litoměřicích, Okresního soudu v Lounech nebo Obvodního soudu pro Prahu 9) byly všechny uložené tresty řádně vykonány, byť mezi jednotlivými soudy existují významné rozdíly. Např. u Okresního soudu ve Znojmě nebo u Okresního soudu ve Strakonici nedošlo k žádné přeměně; naproti tomu u Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou došlo k přeměně celé jedné čtvrtiny uložených trestů domácího vězení (tj. z 12 uložených trestů domácího vězení v roce 2010 byly 3 přeměněny v nepodmíněný trest odnětí svobody). U Okresního soudu v Českém Krumlově byl v roce 2010 nařízen náhradní trest odnětí svobody dokonce ve 4 případech z 9 uložených trestů domácího vězení, v roce 2011 se tak stalo ve 4 případech ze 14 uložených trestů domácího vězení. U soudů v obvodech Krajského soudu v Ostravě a Krajského soudu v Plzni došlo ve sledovaných letech k přeměně asi v 25 % případů uložených trestů domácího vězení.

V některých případech (např. u Obvodního soudu pro Prahu 6) byly tresty domácího vězení amnestovány i na základě amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 č. 1/2013 Sb. (srov. čl. IV

odst. 2).

K přeměně trestu, resp. k nařízení náhradního trestu odnětí svobody, došlo z důvodu nedodržení podmínek domácího vězení, a to zpravidla proto, že odsouzený se nezdržoval ve stanovené době v určeném obydlí nebo došlo ke zjištění požití alkoholu (opakovaný pozitivní test na alkohol). Prokázání opakovaného požívání alkoholu odsouzeným v době výkonu trestu domácího vězení je však možno podle názoru Nejvyššího soudu považovat za důvod přeměny pro porušení sjednaných podmínek výkonu trestu domácího vězení jen tehdy, bylo-li omezení zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek uloženo odsouzenému jako přiměřené omezení ve smyslu § 48 odst. 4 písm. h) tr. zákoníku ve spojení s § 60 odst. 5 tr. zákoníku. Jinak by nadměrné požívání alkoholických nápojů bylo možno považovat za jiné maření výkonu tohoto trestu, pokud by bylo spojeno s dalším deliktním jednáním odsouzeného.

K nařízení náhradního trestu odnětí svobody došlo např. u Okresního soudu v Chomutově v jediné věci, a to z důvodu nedodržení podmínek domácího vězení, mladistvý nebyl ve sledované době opakovaně v místě bydliště a řídil pod vlivem alkoholu. V jednom případě byl v podstatě ze stejných důvodů nařízen náhradní trest odnětí svobody i u Obvodního soudu pro Prahu 2 a ve dvou případech u Obvodního soudu pro Prahu (1 v roce 2010 a 1 v roce 2011).

I. Jak se promítlo zákonem č. 330/2011 Sb., novelizované znění § 61 tr. zákoníku na ukládání a výkon trestu domácího vězení.

Provedeným průzkumem to nebylo možno v potřebném rozsahu zjistit, neboť průzkum byl prováděn v letech 2010 a 2011 a novelizace § 61 tr. zákoníku byla provedena zákonem č. 330/2011 Sb. s účinností od 1. 12. 2011.

K novelizovanému znění § 61 tr. zákoníku Okresní soud ve Frýdku - Místku podotkl, že předchozí právní úprava byla z hlediska aplikace jednoznačnější, neboť nebyla vázána na zjišťování rozsahu trestu, který má být přeměněn na trest odnětí svobody. Za současné úpravy je otázka, jak vyhodnotit období mezi zjištěným porušením podmínek trestu domácího vězení a konáním veřejného zasedání o eventuální přeměně trestu, pokud v tomto období již odsouzený opětovně trest řádně vykonává, což je potvrzeno i kontrolami Probační a mediační služby. Zda případně nepřichází v úvahu započtení tohoto období do doby výkonu trestu apod. V souvislosti se změnou právní úpravy se nabízí větší množství různých situací, které mohou nastat a s nimiž se soud bude muset vypořádat při posuzování rozsahu vykonaného trestu domácího vězení (k řešení srov. i následující bod K.). Předchozí právní úprava byla jednoznačná a takovéto problémy nepřinášela. Z tohoto pohledu se novelizace § 61 tr. zákoníku jeví jako nekoncepční a problematická.

K. Jaké jsou nejčastější právní problémy, s nimiž se soudci při aplikaci trestu (trestního opatření) domácího vězení ve své praxi setkávají, resp. které řeší.

Obecně soudy konstatovaly nad rámec uložených dotazů k tomuto druhu trestu, že většímu využití tohoto trestu brání

- okolnost, že stále více osob nemá stálé bydliště,
- větší procento osob není ochotno se tomuto typu trestu podrobit a volí raději „anonymní trest“ odnětí svobody nepodmíněně vykonávaný mimo bydliště než trest vedoucí podle jejich názoru k dehonestaci v jejich bydlišti,
- z hlediska soudů nedostatečná možnost kontroly jeho výkonu.

Podle Krajského soudu v Praze trest domácího vězení stále nepatří mezi častěji využívané, a to nejen pro hlavní obecně tradovaný důvod, jímž je dosavadní nezavedení elektronické kontroly

odsouzených, pro něž se soudy obávají tento trest uložit. Zdůraznit je naopak třeba, že si je většina soudců vědoma využitelnosti tohoto druhu trestu jako alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, avšak s tím, že pro jeho uložení musí být splněno daleko více podmínek, jejichž existence u řady osob není doložena. Nejenom, že je třeba nejprve eliminovat nezbytnost nepodmíněného trestu odnětí svobody, ale vedle toho je nutné, aby obviněný měl stále bydliště a aby jeho chování nebylo do té míry asociální, že by bylo předem prakticky vyloučeno očekávat dodržení podmínek domácího vězení. Současně je zpravidla předpokladem pro výkon tohoto trestu i to, že daná osoba má zaměstnání. Kromě toho je pochopitelně třeba vážit i řadu dalších skutečností, jejichž splnění zvyšuje pravděpodobnost, že by trest mohl být úspěšně vykonán a mohl mít na pachatele i požadovaný výchovný dopad. U řady z nich nicméně lze tušit, že po prvotní úlevě, vyvolané neuložením nepodmíněného trestu odnětí svobody, vůle k výkonu trestu domácího vězení postupně klesá. Lze tedy zobecnit, že ani střeďočeskými okresními soudy není tento trest příliš využíván, jakkoli je vcelku shodně konstatováno, že spolupráce s Probační a mediační službou při kontrole jeho výkonu je na dobré úrovni, i když některé soudy si uvědomují, že by tato úroveň nepochybně klesala, byl-li by uvedený trest ukládán častěji.

Některé soudy upozornily i na konkrétní sporné problémy. Tak podle Okresního soudu v Jičíně pro případ, že by bylo třeba přistoupit k přeměně trestu domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody, je sporné, od kterého okamžiku stanovit počátek přepočtu podle § 61 tr. zákoníku, a to zejména tehdy, když sice odsouzený zavdal svým chováním příčinu k přeměně tohoto trestu v trest odnětí svobody, ale zároveň následně, byť nepravidelně, se podrobuje výkonu trestu domácího vězení, přičemž každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení se počítá za jeden den odnětí svobody. Podle názoru Nejvyššího soudu při přeměně trestu domácího vězení na trest odnětí svobody je třeba počátek přepočtu stanovit k okamžiku vyhlášení usnesení soudu prvního stupně, který rozhodl o přeměně trestu domácího vězení na trest odnětí svobody, neboť do tohoto rozhodnutí odsouzený stále vykonává trest domácího vězení, když není ani vyloučeno, že soud i přes splnění některé z podmínek uvedených v § 61 tr. zákoníku k přeměně domácího vězení nepřistoupí a ponechá ho v platnosti (srov. § 334g tr. ř.). Po vyhlášení usnesení o přeměně, byť je možno proti němu podat stížnost (§ 334g odst. 2 tr. ř.), již odsouzený trest domácího vězení nevykonává, o čemž je třeba ho v usnesení poučit (jinak by mu byla dána možnost oddálit přeměnu domácího vězení, což by zejména ke konci výkonu tohoto trestu mohlo vést k tomu, že by již nebylo možno na nevykonávání tohoto trestu, maření jeho výkonu či porušení jeho podmínek adekvátně reagovat. Pokud by došlo k zrušení usnesení o přeměně trestu domácího vězení stížnostním soudem s tím, že odsouzený má i nadále trest domácího vězení vykonávat, pokračovalo by se ve výkonu trestu domácího vězení od právní moci tohoto usnesení (viz však jiný názor v Šámal, P. a kol. Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3869 až 3870).

V té souvislosti považuje Nejvyšší soud za nutné poukázat na nevýhodnost novelizované úpravy poměrné přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, oproti předchozí úpravě, podle níž stanovil soud při ukládání trestu domácího vězení náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok a v případě nedodržení jeho podmínek rozhodl o výkonu celého náhradního trestu (srov. § 61 odst. 1, 2 tr. zákoníku před novelizací zák. č. 330/2011 Sb.). Proto je třeba podle názoru Nejvyššího soudu zvážit buď návrat k předchozí úpravě § 61 tr. zákoníku, anebo novelizovat znění § 61 tr. zákoníku tak, aby nevyvolávalo tyto otázky a problémy.

Jako další právní problém související s výkonem trestu domácího vězení některé soudy (např. Okresní soud v Táboře) uvádí, že důvodem pro přeměnu trestu domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody není skutečnost, že odsouzený v době výkonu tohoto trestu nevedl řádný život (např. se v průběhu výkonu trestu domácího vězení dopustil trestné činnosti), ačkoliv jinak plnil podmínky výkonu tohoto trestu, a v tomto směru se domáhají doplnění zákonné úpravy. Jiné soudy (např. Okresní soud v Českém Krumlově) ukládají povinnost vést řádný život a nepáchat trestnou činnost v

době výkonu trestu domácího vězení jako přiměřenou povinnost ve smyslu § 60 odst. 5 tr. zákoníku. K tomu Nejvyšší soud zdůrazňuje, že z podstaty trestu domácího vězení jako alternativního trestu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a ze zásad pro ukládání trestů a jejich účelu vyplývá, že vedení řádného způsobu života je nezbytnou součástí těch alternativních trestů, které spočívají v tom, že odsouzený je po určitou dobu povinen plnit zákonem nebo soudem stanovené povinnosti, a proto mu také není ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody. I když u trestu domácího vězení není v zákoně výslovně stanoveno, že nevedení řádného života je důvodem jeho přeměny v nepodmíněný trest odnětí svobody (na rozdíl např. od ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku vztahující se k výkonu trestu obecně prospěšných prací), tak vedení řádného života je nezbytným předpokladem i řádného vykonávání trestu domácího vězení. Ostatně existenci této povinnosti lze vyvodit i z ustanovení § 60 odst. 5 tr. zákoníku, a proto je nadbytečné, aby ji soud ukládal ve svém rozhodnutí o uložení trestu domácího vězení. Navíc soud může přeměnit trest domácího vězení nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu, také jestliže pachatel v době po odsouzení „jinak maří výkon tohoto trestu“ (srov. § 61 tr. zákoníku). Za takové „jiné maření“ je třeba podle názoru Nejvyššího soudu považovat i spáchání další trestné činnosti, neboť součástí vedení řádného života, v průběhu výkonu trestu domácího vězení je i skutečnost, že se odsouzený nedopustil žádného trestného činu. Tomu odpovídá i praxe u Krajského soudu v Ostravě, který jako důvod přeměny trestu domácího vězení ve smyslu § 61 tr. zákoníku uvádí právě následnou trestnou činnost odsouzeného.

Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou upozornil na spornou skutečnost, že je otázkou, zda případný poznotek Probační a mediační služby o porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení představuje dostatečný důvod k přeměně tohoto trestu na trest odnětí svobody. V návaznosti na to považuje Nejvyšší soud za potřebné uvést, že v případě poznatku Probační a mediační služby o porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení dává zákon probačnímu úředníkovi Probační a mediační služby oprávnění podat podle § 334g odst. 1 tr. ř. návrh na přeměnu trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, o kterém rozhoduje předseda senátu soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, ve veřejném zasedání (srov. § 334g odst. 1 tr. ř. ve spojení s § 315 odst. 2, 3 tr. ř.). Probační úředník je povinen každé porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení prověřit a každé prokázané maření výkonu tohoto trestu (v případech, kdy odsouzený hodnověrně nedoloží svoji nepřítomnost v místě výkonu trestu, nebo jím uváděné důvody nejsou relevantní) a neplnění uložených přiměřených povinností či nedodržení přiměřených omezení soudu sdělit, kopii sdělení zasílá též odsouzenému. Má-li probační úředník za to, že je na místě s ohledem na závažnost porušení podmínek výkonu trestu, resp. na důvody uváděné odsouzeným, rozhodnout o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, podá soudu takový návrh, jímž současně (v odůvodnění návrhu) soudu sděluje, že k porušení podmínek výkonu trestu došlo, k návrhu přiloží též příslušné listinné důkazy. Pokud by probační úředník takový návrh nepodal, může ovšem pouze na základě oznámení porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení soud sám z vlastní iniciativy nařídit veřejné zasedání k rozhodnutí o přeměně tohoto trestu v trest odnětí svobody.

Předseda senátu tu samozřejmě zvažuje důvod a délku, byť přechodného, nevykonávání trestu domácího vězení, popř. závažnost maření jeho výkonu (např. povahu odmítání kontroly ze strany probačního úředníka či neposkytování potřebné součinnosti, popř. zda došlo k spáchání dalšího trestného činu či přestupku) nebo porušení jeho podmínek (např. porušování uložených přiměřených omezení nebo přiměřených povinností).

III. Zhodnocení ve vztahu k trestu (trestnímu opatření) obecně prospěšných prací

A. Za jaké přečiny (provinění) byl tento trest v roce 2010 a v roce 2011 ukládán.

Tresty obecně prospěšných prací jsou ukládány především za majetkové trestné činy, a to zejména za přečiny krádeže podle § 205 odst. 1, 2 tr. zákoníku, dále zpronevěry podle § 206 odst. 1 tr. zákoníku,

neoprávněného užívání cizí věci podle § 207 odst. 1 tr. zákoníku, podvodu podle § 209 odst. 1, 2 tr. zákoníku, pojistného podvodu podle § 210 odst. 1, 2 tr. zákoníku, úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, 2 tr. zákoníku, podílnictví podle § 214 odst. 1 tr. zákoníku, zatajení věci podle § 219 odst. 1 tr. zákoníku, poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, dále za trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, zvláště za přečin násilí proti úřední osobě podle § 325 odst. 1 tr. zákoníku, přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 tr. zákoníku, přečin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle § 346 odst. 1, 2 tr. zákoníku, přečin padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 odst. 1 tr. zákoníku, nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku, nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 tr. zákoníku a výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku a také za trestné činy proti rodině a dětem, zejména za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku, dále též za přečin ohrožování výchovy dětí podle § 201 tr. zákoníku, přečin svádění k pohlavnímu styku podle § 202 tr. zákoníku a podávání alkoholu dítěti podle § 204 tr. zákoníku. Z trestných činů obecně nebezpečných byl významněji zastoupen jen přečin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 tr. zákoníku, přečin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku a dále přečin nedovoleného ozbrojování podle § 279 tr. zákoníku. Nejvíce jsou zastoupeny přečiny krádeže podle § 205 odst. 1, 2 tr. zákoníku, zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku, ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 tr. zákoníku a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 tr. zákoníku.

Méně jsou zastoupeny trestné činy hospodářské, kde byly v podstatě zastoupeny jen přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku, přečin udávání padělaných a pozměněných peněz podle § 235 tr. zákoníku a přečin neoprávněného provozování loterie a podobné sázkové hry podle § 252 tr. zákoníku, a dále trestné činy proti životu a zdraví, kde je v podstatě zastoupen jen přečin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku, dále za přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 tr. zákoníku, přečin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a odst. 1 tr. zákoníku a přečin rvačky podle § 158 tr. zákoníku. Jen ojediněle byl uložen trest obecně prospěšných prací za trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (přečin omezení osobní svobody podle § 171 odst. 1 tr. zákoníku, přečin vydírání podle § 175 odst. 1 tr. zákoníku, přečin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1, 2 tr. zákoníku a přečin poškození cizích práv podle § 181 odst. 1 tr. zákoníku) nebo za trestné činy proti lidskosti, proti míru a válené zločiny (v podstatě jen za přečiny založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku a projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku, např. u Obvodního soudu pro Prahu 10).

Velmi ilustrativní je situace opět u Obvodního soudu pro Prahu 1, kde byla provedena tato zjištění:

Rok 2010:

Trest obecně prospěšných prací byl uložen v celkem 11 případech.

a) Přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), písm. b) tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 2 T 11/2010 - výměra: 300 hodin, přeměna na NEPO trest OS.

b) Přečin krádeže podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku:

Celkem 5x:

sp. zn. 1 T 96/2010 - výměra: 300 hodin, přeměna na NEPO trest OS,

sp. zn. 5 T 27/2010 - výměra: 200 hodin, přeměna na NEPO trest OS,

sp. zn. 5 T 139/2010 - výměra: 200 hodin, zrušeno souhrnným trestem,

sp. zn. 9 T 25/2010 - výměra: 200 hodin, přeměna na NEPO trest OS,

sp. zn. 9 T 36/2010 - výměra: 200 hodin, zrušeno souhrnným trestem.

c) Přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), odst. 2 tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 5 T 25/2010 - výměra: 300 hodin, zrušeno souhrnným trestem.

d) Přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 5 T 23/2010 - výměra: 300 hodin, zrušeno souhrnným trestem.

e) Přečin zpronevěry podle § 206 odst. 1 tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 5 T 26/2010 - výměra: 150 hodin, upuštěno od výkonu trestu.

f) Přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 5 T 98/2010 - výměra: 50 hodin, trest nevykonán, amnestován k 1. 1. 2013.

g) Přečin podílnictví podle § 214 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 44 T 24/2010 - výměra: 100 hodin, přeměna na NEPO trest OS.

h) Přečin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1, odst. 2 tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 2 T 11/2010 - výměra: 300 hodin, jako úhrnný trest k § 205 odst. 1 písm. a), písm. b) tr. zákoníku - ad a).

Rok 2011 :

Trest obecně prospěšných prací byl uložen v celkem 14 případech:

a) Přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), písm. d) tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 9 T 142/2011 - výměra: 250 hodin, trest vykonán.

b) Přečin krádeže podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku:

Celkem 4x:

sp. zn. 1 T 10/2011 - výměra 50 hodin, přeměna na NEPO trest OS,

sp. zn. 1 T 79/2011 - výměra 200 hodin, trest nevykonán, amnestován k 1. 1. 2013,

sp. zn. 44 T 37/2011 - výměra 100 hodin, přeměna na NEPO trest OS,

sp. zn. 44 T 60/2011 - výměra 100 hodin, trest nevykonán, odsouzený zemřel.

c) Přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku:

Celkem 4x:

sp. zn. 5 T 60/2011 - 2 odsouzení, oba - výměra 100 hodin, trest nevykonán, amnestován k 1. 1. 2013,

sp. zn. 7 T 7/2011 - výměra 150 hodin, zrušeno souhrnným trestem,

sp. zn. 9 T 132/2011 - výměra 250 hodin, jako trest úhrnný k § 146 odst. 1 tr. zákoníku.

d) Přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku:

Celkem 2x:

sp. zn. 9 T 40/2011 - výměra 200 hodin, trest vykonán,

sp. zn. 9 T 52/2011 - výměra 200 hodin, trest nevykonán, amnestován k 1. 1. 2013.

e) Přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 7 T 82/2011 - výměra 250 hodin, trest nevykonán, amnestován k 1. 1. 2013.

f) Přečin nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku:

Celkem 2x:

sp. zn. 9 T 78/2011 - výměra 200 hodin, trest nevykonán, amnestován k 1. 1. 2013,

sp. zn. 44 T 5/2011 - výměra 100 hodin, zrušeno souhrnným trestem.

g) Přečin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 9 T 132/2011 - výměra 250 hodin, trest vykonán.

h) Přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 9 T 142/2011 - výměra 250 hodin, jako trest úhrnný k § 205 odst. 1 písm. a), d) tr. zákoníku - ad a).

i) Přečin neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku:

Celkem 1x:

sp. zn. 9 T 142/2011 - výměra 250 hodin, jako trest úhrnný k § 205 odst. 1 písm. a), d) tr. zákoníku - ad a).

B. Jaký je procentní podíl úmyslných a nedbalostních přečinů (provinění) za rok 2010 a rok 2011, za něž byl uložen trest obecně prospěšných prací.

U většiny soudů, u kterých byl proveden tento průzkum, byl trest obecně prospěšných prací ukládán jen za úmyslné trestné činy. Tak tomu bylo např. u Okresního soudu v Chomutově, Obvodního soudu pro Prahu 1, Obvodního soudu pro Prahu 4, Obvodního soudu pro Prahu 7, Obvodního soudu pro Prahu 8, Obvodního soudu pro Prahu 9 nebo Obvodního soudu pro Prahu 10 (100 % úmyslných trestných činů).

Podíl úmyslných trestných činů, za které byl uložen tento trest, se u soudů v obvodu Krajského soudu v Brně se pohyboval mezi 90 až 100 % (např. u Okresního soudu v Blansku to bylo 90 %, u Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou šlo o 100 %) a obdobně je tomu též u soudů v obvodu Krajského soudu v Plzni, v obvodu Krajského soudu v Ostravě a v obvodu Krajského soudu v Českých Budějovicích, i když u některých soudů je trest obecně prospěšných prací v určitém počtu případů ukládán též za nedbalostní trestné činy (např. u Okresního soudu v Pelhřimově v roce 2011 až ve 20 % případů).

Ze soudů v obvodu Městského soudu v Praze, u kterých byl proveden tento průzkum, jen u Obvodního soudu pro Prahu 6 byl uložen tento trest za úmyslné trestné činy v 81 % případů a za nedbalostní trestné činy v 19 % případů a u Obvodního soudu pro Prahu 8 šlo v roce 2010 v 99 % případů o úmyslné trestné činy a v 1 % případů o nedbalostní trestné činy (v roce 2011 šlo už ve 100 % o úmyslné trestné činy).

C. V kolika případech byl trest obecně prospěšných prací uložen osobě, které byl tento trest uložen ve třech letech předcházejících ukládanému trestu a přeměněn na trest odnětí svobody.

Trest obecně prospěšných prací zásadně soudy není ukládán osobám, kterým byl tento trest uložen v posledních třech letech předcházejících ukládanému trestu a přeměněn na trest odnětí svobody, čímž respektují záměr zákonodárce vyjádřený v ustanovení § 62 odst. 2 tr. zákoníku. Ze soudů, u

kterých byl proveden tento průzkum, nebyl uložen trest obecně prospěšných prací žádnému takovému odsouzenému např. u Okresního soudu v Chomutově, Obvodního soudu pro Prahu 1, Obvodního soudu pro Prahu 4, Obvodního soudu pro Prahu 6, Obvodního soudu pro Prahu 7, Obvodního soudu pro Prahu 8, Obvodního soudu pro Prahu 9 nebo Obvodního soudu pro Prahu 10. Také u soudů v obvodu Krajského soudu v Českých Budějovicích nebyl uložen trest obecně prospěšných prací žádnému takovému odsouzenému.

Také v obvodech Krajského soudu v Plzni a Krajského soudu v Ostravě soudy trest obecně prospěšných prací zásadně neukládají osobám, kterým byl tento trest uložen v posledních 3 letech předcházejících ukládanému trestu a přeměněn na trest odnětí svobody, i když výjimečně může k takové situaci dojít, např. Krajský soud v Plzni uvádí, že k tomu došlo ve dvou případech.

D. Průměrná výměra trestu obecně prospěšných prací, jaký minimální a jaký maximální trest obecně prospěšných prací byl uložen v roce 2010 a 2011.

Výměra ukládaných trestů obecně prospěšných prací jednotlivými soudy je značně rozdílná, když u většiny soudů se blíží horní hranici možného rozmezí 50 až 300 hodin, zatímco u několika jiných je hluboko v dolní polovině. Např. u Okresního soudu v Pelhřimově činila v roce 2010 průměrná výměra trestu obecně prospěšných prací 204 hodiny, v roce 2011 to bylo 200 hodin; u Okresního soudu ve Zlíně činila v roce 2010 průměrná výměra trestu obecně prospěšných prací dokonce 230 hodin, u Okresního soudu ve Vyškově v roce 2010 to bylo až 234 hodiny a v roce 2011 činila 230 hodin. Na těchto vysokých průměrech výše trestu obecně prospěšných prací se může promítat skutečnost, že některé soudy v obvodu Krajského soudu v Brně, Krajského soudu v Českých Budějovicích, Krajského soudu v Plzni, Krajského soudu v Ostravě a Městského soudu v Praze nesprávně ukládaly trest obecně prospěšných prací až ve výši 400 hodin - např. Okresní soud v Českém Krumlově, Okresní soud ve Strakonici, Okresní soud v Žďáru nad Sázavou, Obvodní soud pro Prahu 3, Obvodní soud pro Prahu 4 nebo Obvodní soud pro Prahu 9, ač praxe v tomto směru byla usměrněna usnesením Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. [7 Tdo 474/2011](#). Naproti tomu u Okresního soudu v Břeclavi činila v roce 2010 průměrná výměra tohoto trestu 150 hodin. Celkově např. u soudů v obvodu Krajského soudu v Brně činila výměra trestu obecně prospěšných prací v roce 2010 v průměru 177 hodin, v roce 2011 byl průměr 159 hodin, což obecně lze pokládat za příznivou tendenci v ukládání tohoto druhu trestu. Nepříliš dobrá byla zjištěná praxe soudů v obvodech Krajského soudu v Plzni, kde průměrná výměra tohoto trestu byla v roce 2010 - 220 hodin a v roce 2011 - 230 hodin, a Krajského soudu v Ostravě, u kterého se průměrná výměra tohoto trestu v obou letech pohybovala od 230 do 250 hodin, tedy výrazně v horní polovině sazby tohoto trestu uvedené v § 63 odst. 1 tr. zákoníku (od 50 do 300 hodin).

Většina soudů využívala celého zákonného rozpětí trestní sazby, tj. ukládaly trest obecně prospěšných prací v rozmezí od 50 do 300 hodin - s výše již konstatovanou výjimkou nesprávně uložených trestů obecně prospěšných prací až ve výši 400 hodin.

V obvodu Městského soudu v Praze byla např. u Obvodního soudu pro Prahu 7 v roce 2010 průměrná výměra 256 hodin (nejnižší 200 hodin) a v roce 2011 pak činila průměrná výměra 250 hodin (nejnižší 150 hodin), u Obvodního soudu pro Prahu 4 byla v roce 2010 průměrná výměra 250 hodin (nejnižší 50 hodin) a v roce 2011 pak činila průměrná výměra 220 hodin (nejnižší 50 hodin), u Obvodního soudu pro Prahu 10 byla v roce 2010 průměrná výměra 240 hodin (nejnižší 50 hodin) a v roce 2011 pak činila průměrná výměra 220 hodin (nejnižší 60 hodin), u Obvodního soudu pro Prahu 3 byla v roce 2010 průměrná výměra 231,25 hodin (nejnižší 100 hodin) a v roce 2011 pak činila průměrná výměra 200 hodin (nejnižší 80 hodin), u Obvodního soudu pro Prahu 6 byla v roce 2010 průměrná výměra 225 hodin (nejnižší 150 hodin) a v roce 2011 pak činila průměrná výměra 210 hodin (nejnižší 80 hodin). U Obvodního soudu pro Prahu 2 je trest obecně prospěšných prací ukládán nejčastěji ve výměře 200 nebo 300 hodin. U některých těchto soudů byl vyměřen tento trest v nejnižší výměře.

Praxe těchto soudů, kde trest obecně prospěšných prací je zpravidla vyměřován mezi 200 až 300 hodinami, tedy výrazně v horní polovině, svědčí o nesprávné praxi ukládání tohoto trestu ve většině případů při horní hranici zákonné trestní sazby, což ukazuje na to, že soudy dostatečně nezohledňují konkrétní okolnosti případu a osobu pachatele, zvláště když ještě určité procento tvoří trestní opatření obecně prospěšných prací ukládaná mladistvým, kde horní hranice je snížena na polovinu (srov. § 26 odst. 1 z. s. m.). Pozitivně lze hodnotit pouze to, že v roce 2011 byla průměrná výměra trestu obecně prospěšných prací v zásadě vždy nižší než v roce 2010. Tuto pozitivní tendenci, jež nasvědčuje větší diferenciaci při ukládání tohoto trestu, je třeba přivítat a je nutno v ní v další praxi u těchto soudů pokračovat.

Podstatně lépe je třeba hodnotit praxi těch soudů, kde průměrná výměra se pohybuje okolo poloviny trestní sazby, např. u Obvodního soudu pro Prahu 1 byla v roce 2010 průměrná výměra 200 hodin (nejnižší 50 hodin) a v roce 2011 pak činila průměrná výměra 155 hodin (nejnižší 50 hodin, ale maximální 250 hodin), u Obvodního soudu pro Prahu 8, kde byla v roce 2010 průměrná výměra 183 hodin (nejnižší 50 hodin) a v roce 2011 pak činila průměrná výměra 163 hodin (nejnižší 50 hodin), u Obvodního soudu pro Prahu 9, byla v roce 2010 průměrná výměra 186,45 hodin (nejnižší 60 hodin) a v roce 2011 pak činila průměrná výměra 190 hodin (nejnižší 70 hodin), Přitom u těchto soudů je rovněž využívána celá trestní sazba, pokud jde o horní hranici trestní sazby, takže byly uloženy tresty obecně prospěšných prací i ve výměře 300 hodin (např. u Obvodního soudu pro Prahu 8 nebo u Obvodního soudu pro Prahu 9). Podobná je i situace u Okresního soudu v Chomutově, kde průměrná délka trestu obecně prospěšných prací je 170 hodin. Tento soud však ve své zprávě vykázal jako nejnižší uložený trest v délce 40 hodin, což je v rozporu s § 63 odst. 1 tr. zákoníku, který stanoví spodní hranici trestní sazby na 50 hodin.

Pozitivně lze hodnotit i praxi soudů, pokud u mladistvých zohledňují osobu pachatele a konkrétní okolnosti případu, jako např. Obvodní soud pro Prahu 9, u něhož průměrná délka uloženého trestního opatření obecně prospěšných prací mladistvému činí 78 hodin (minimální uložené trestní opatření 50 hodin a maximální 100 hodin, oproti horní hranici 150 hodin).

E. V kolika případech soudy využily možnost uložit přiměřené omezení nebo přiměřenou povinnost podle § 63 odst. 2 tr. zákoníku; resp. výchovná opatření (§ 26 odst. 1, § 15 odst. 2 zák. č. 218/2003 Sb.); jaká přiměřená omezení, resp. výchovná opatření jsou v těchto případech nejčastěji ukládána.

Jak vyplývá z provedeného průzkumu, některé soudy využívají možnosti ukládání přiměřených omezení a přiměřených povinností. Tak např. Obvodní soud pro Prahu 3 je uložil v 5 případech. Zejména je v praxi využíváno v případě trestu obecně prospěšných prací za přečin zanedbání povinné výživy ukládání přiměřené povinnosti uhradit po dobu výkonu trestu podle svých sil dlužné výživné a hradit běžné výživné (viz např. zprávu Obvodního soudu pro Prahu 3, Obvodního soudu pro Prahu 9 nebo Obvodního soudu pro Prahu 10); dále je také v některých případech ukládána povinnost nahradit podle svých sil způsobenou škodu (např. Obvodní soud pro Prahu 4, Obvodní soud pro Prahu 6, Obvodní soud pro Prahu 7 nebo Obvodní soud pro Prahu 10).

Jako přiměřené omezení či přiměřená povinnost je v praxi využíváno

- stanovení povinnosti uhradit po dobu výkonu trestu podle svých sil dlužné výživné a hradit běžné výživné (např. Okresní soud v Pelhřimově v případě odsouzení za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku),
- povinnost nahradit podle svých sil způsobenou škodu (např. Okresní soud ve Vyškově),
- zdržet se nadměrné konzumace alkoholických nápojů (např. Okresní soud ve Znojmě, Okresní soud ve Strakoncích),
- zákaz styku s konkrétně určenými osobami (Okresní soud v Břeclavi ve věci mladistvého - sp. zn. 1 Tm 5/2010).

Přístup těchto soudů je v těchto případech nepochybně pozitivní, ale v následujícím období je třeba se zaměřit nejen na zvýšení celkového počtu ukládaných přiměřených omezení a přiměřených povinností, ale i na další jejich druhy ve smyslu § 48 odst. 4 tr. zákoníku. Naproti tomu některé soudy neuložily v průběhu let 2010 až 2011 ani jedno přiměřené omezení nebo přiměřenou povinnost ve smyslu § 63 odst. 2 tr. zákoníku (např. Obvodní soud pro Prahu 1 nebo Okresní soud v Třebíči), což jistě nelze hodnotit kladně. Je tedy praxe soudů velmi nevyrovnaná, a to spíše v neprospěch využívání těchto opatření. Tak např. Okresní soud ve Znojmě je uložil ve sledovaném období ve 4 případech (trest obecně prospěšných prací přitom uložil 181 osobě), naproti tomu srovnatelný Okresní soud ve Vyškově uložil taková omezení či povinnosti v roce 2010 ve 12 případech a v roce 2011 ve 13 případech. Okresní soud ve Strakoncích je ukládal v roce 2010 a 2011 vždy jen v jednom případě.

Pokud jde o mladistvé, některé soudy obdobně nevyužívají možnost ukládat výchovná opatření (např. Obvodní soud pro Prahu 2). U

Okresního soudu v Chomutově bylo ve 12 případech mladistvých uloženo některé z výchovných opatření, včetně dohledu probačního úředníka. Také tuto praxi je třeba hodnotit kladně, neboť přispívá k větší individualizaci uloženého trestního opatření obecně prospěšných prací u mladistvých.

F. Jak soudy hodnotí spolupráci s Probační a mediační službou při ukládání trestu obecně prospěšných prací (trestního opatření obecně prospěšných prací) a při zajišťování a kontrole jejich výkonu.

Všechny soudy, u kterých byl proveden průzkum, hodnotí spolupráci s Probační a mediační službou jako bezproblémovou či velmi dobrou. Např. Obvodní soud pro Prahu 1 uvedl, že jak v roce 2010, tak i v roce 2011 byla spolupráce s příslušnými středisky Probační a mediační služby dobrá, a to jak v oblasti vzájemné komunikace a výměny informací, podávání zpráv ohledně výkonu trestu odnětí svobody, případně podání návrhu na přeměnu trestu obecně prospěšných prací na nepodmíněný trest odnětí svobody, tak i v oblasti např. změny místa výkonu trestu obecně prospěšných prací nebo opatření zpráv týkajících se situace a poměrů odsouzeného k rozhodnutí např. o upuštění od výkonu trestu obecně prospěšných prací (obdobně i Obvodní soud pro Prahu 3). Některé soudy označily spolupráci s Probační a mediační službou dokonce jako výbornou (např. Obvodní soud pro Prahu 2) či vynikající (např. Obvodní soud pro Prahu 4 nebo Obvodní soud pro Prahu 9). Rovněž v obvodu Krajského soudu v Praze, Krajského soudu v Českých Budějovicích a Krajského soudu v Brně je spolupráce s Probační a mediační službou hodnocena dobře, přičemž některé okresní soudy zdůrazňují, že se zásadně podílí jak na opatrování podkladů před rozhodnutím o uložení trestu obecně prospěšných prací, tak i na úkonech souvisejících s jeho výkonem. Ani tato dobrá, mnohdy i velice dobrá spolupráce však nemůže zabránit tomu, aby nedocházelo k přeměnám tohoto trestu, a to především v trest odnětí svobody (přeměna v domácí vězení je spíše výjimečná). Viz k tomu následující bod G.

Některé soudy však upozornily na problém s novelizovaným ustanovením § 314e odst. 3 tr. ř. Např. Obvodní soud pro Prahu 5 k tomu uvedl, že v případě trestů obecně prospěšných prací se naprosto neosvědčila úprava, že v případě ukládání tohoto trestu trestním příkazem je nezbytné vyžádat nejprve zprávu Probační a mediační služby obsahující stanovisko obviněného. V důsledku této úpravy nebyl uložen tento druh trestu u zdejšího soudu trestním příkazem, neboť soud rovnou ke zjištění tohoto stanoviska nařídí a projedná věc v hlavním líčení, což je podle názoru tohoto soudu rychlejší a hospodárnější postup. Podobně Okresní soud v Hodoníně poukázal na to, že v případě trestů obecně prospěšných prací se neosvědčila úprava, podle níž v případě ukládání tohoto trestu trestním příkazem je nezbytné vyžádat nejprve zprávu Probační a mediační služby obsahující stanovisko obviněného. V důsledku této úpravy také tento soud pokládá za efektivnější zjištění tohoto stanoviska

v hlavním líčení a tedy projednání věci před soudem.

Naproti tomu u Okresního soudu v Semilech zpočátku někteří soudci nelibě vnímali povinnost „přijednávání“ tohoto trestu s Probační a mediační službou (§ 314e odst. 3 tr. ř.), tuto praxi však nyní hodnotí jako přínosnou, neboť po zavedení uvedené povinnosti klesl výrazným způsobem počet nevykonaných trestů obecně prospěšných prací, resp. počet přeměn tohoto trestu na trest odnětí svobody. Spolupráce s Probační a mediační službou u jmenovaného soudu funguje i na neformální úrovni, případné problémy řeší okamžitě s využitím elektronické komunikace nebo telefonicky.

G. Nejčastější důvody přeměny trestu (trestního opatření) obecně prospěšných prací podle § 65 odst. 2 tr. zákoníku; procento přeměněných trestů, resp. trestních opatření obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody nebo trest domácího vězení.

Nejčastějšími důvody přeměny trestu obecně prospěšných prací jsou zaviněné nevykonání trestu odsouzením, jež zpravidla spočívalo ve vyhýbání se nástupu či výkonu nařízeného trestu obecně prospěšných prací (odsouzení zpravidla namítají, že na výkon trestu nemají čas, tj. že upřednostní placenou brigádní činnost, anebo doznávají laxní přístup a neochotu k výkonu trestu – viz zpráva Obvodního soudu pro Prahu 4), nebo spáchání další trestné činnosti po jeho uložení (viz zprávy Obvodního soudu pro Prahu 3, Obvodního soudu pro Prahu 6, Obvodního soudu pro Prahu 7, Obvodního soudu pro Prahu 9 a také zpráva Krajského soudu v Praze), nesplnění podmínky vedení řádného života (obvodní soud pro Prahu 8) anebo neuhrazení škody způsobené trestným činem (viz zpráva Obvodního soudu pro Prahu 3). Např. u Městského soudu v Brně bylo ve sledovaném období až 27 % uložených trestů obecně prospěšných prací přeměněno v nepodmíněný trest odnětí svobody, což je třeba považovat za příliš velké množství přeměněných trestů obecně prospěšných prací.

U Obvodního soudu pro Prahu 1 byla zjištěna tato situace:

Za rok 2010 bylo přeměněno 45,54 % trestů obecně prospěšných prací na nepodmíněný trest odnětí svobody, přeměna trestu obecně prospěšných prací na trest domácího vězení nebyla žádná. Dále 36,3 % trestů obecně prospěšných prací bylo zrušeno v důsledku uložení souhrnného trestu v jiné trestní věci. Ostatní byly vykonány.

Za rok 2011 bylo přeměněno 14,28 % trestů obecně prospěšných prací na nepodmíněný trest odnětí svobody, přeměna trestu obecně prospěšných prací na trest domácího vězení nebyla žádná. Dále 14,28 % trestů obecně prospěšných prací bylo zrušeno v důsledku uložení souhrnného trestu v jiné trestní věci, 50% trestů obecně prospěšných prací bylo amnestováno k 1. 1. 2013. Celkem 0,14% trestů obecně prospěšných prací nebylo vykonáno v důsledku úmrtí odsouzeného. Ostatní tresty obecně prospěšných prací byly vykonány.

Tato praxe z hlediska množství přeměněných trestů obecně prospěšných prací nesvědčí o dobrém a uvážlivém přístupu k ukládání trestů obecně prospěšných prací, zvláště když u jiných soudů je situace zcela jiná.

Např. u Okresního soudu v Chomutově byl trest obecně prospěšných prací přeměněn na trest odnětí svobody v šesti případech, tj. ve 3 % případů z celkového počtu uložených trestů (200 trestů obecně prospěšných prací). U obvodního soudu pro Prahu 8 bylo v roce 2010 přeměněno na NEPO trest OS jen 1 % uložených trestů obecně prospěšných prací a v roce 2011.

V obvodu Krajského soudu v Plzni došlo k přeměně trestu obecně prospěšných prací v roce 2010 u 15 % uložených trestů, v roce 2011 u 10 % trestů. Soudy v tomto kraji, ale i v obvodu Krajského soudu v Ostravě poukazují na komplikace, které působí nová úprava výkonu trestu obecně prospěšných prací, zejména prodloužení maximální doby pro výkon tohoto trestu, resp. možnosti dodatečného výkonu trestu obecně prospěšných prací při prodloužení doby při jeho výkonu.

U Obvodního soudu pro Prahu 9 bylo zjištěno, že v roce 2010 bylo přeměněno 19 % (v jednom případě na trest domácího vězení) = 21 trestů, a v roce 2011 bylo přeměněno 13 % = 10 trestů; naproti tomu u mladistvých nebyl přeměněn žádné uložené trestní opatření obecně prospěšných prací (přeměna 0 %).

U Obvodního soudu pro Prahu 10 bylo zjištěno, že v roce 2010 bylo přeměněno 15 % = 9 trestů obecně prospěšných prací, a v roce 2011 bylo přeměněno 16,5 % = 11 trestů obecně prospěšných prací.

V té souvislosti je třeba konstatovat, že řada dosud nevykonaných trestů obecně prospěšných prací uložených v roce 2010 až 2011 byla amnestována na základě amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013, č. 1/2013 Sb. (čl. IV odst. 2).

Průzkumem v podstatě nebyly zjištěny přeměny trestu obecně prospěšných prací na trest domácího vězení, a to až na zcela ojedinělé případy (např. u Obvodního soudu pro Prahu 9 - viz následující bod H.).

H. Dopad novelizace § 65 odst. 2 tr. zákoníku na ukládání a výkon trestu obecně prospěšných prací.

Podle provedeného průzkumu nebylo v letech 2010 a 2011, ale ani v pozdější době, novelizované ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku soudy, u kterých byl proveden průzkum, zatím využíváno. Určitými výjimkami byl jeden případ u Obvodního soudu pro Prahu 9 a tři případy v obvodu Krajského soudu v Brně (1x u Okresního soudu ve Vyškově a 2x u Okresního soudu v Prostějově), v nichž byly nevykonané tresty obecně prospěšných prací přeměněny na trest domácího vězení.

V budoucnu je třeba při maření nebo nevykonávání trestu obecně prospěšných prací přeměňovat tento trest podle § 65 odst. 2 písm. a) a b) tr. zákoníku více v peněžitý trest nebo trest domácího vězení než v nepodmíněný trest odnětí svobody. Přeměna trestu obecně prospěšných prací v domácí vězení nebo peněžitý trest by měla mít zásadně přednost před přeměnou v nepodmíněný trest odnětí svobody, což je v souladu s obecným trendem nahrazovat krátkodobé nepodmíněné tresty alternativními sankcemi (obdobně je tomu i při přeměně peněžitého trestu v trest obecně prospěšných prací nebo v trest domácího vězení - srov. § 69 odst. 2 tr. zákoníku).

IV. Zhodnocení ve vztahu k trestu (trestnímu opatření) zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

A. Kolika osobám byl tento trest (trestní opatření) uložen a za jaké trestné činy (provinění).

V obvodu Krajského soudu v Ústí nad Labem byl u soudů, u nichž byl průzkum proveden, zjištěn jen jeden případ, ve kterém byl trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen (u Okresního soudu v Teplicích byl uložen v roce 2010 jedné osobě, a to ve věci sp. zn. 7 T 128/2009). U některých soudů bylo jako důvod uváděno, že se v obvodu jejich soudů zpravidla nekonají takové akce, kde by docházelo k páčání trestné činnosti, za níž by uložení tohoto trestu přicházelo v úvahu (např. Okresní soud v Lounech).

V obvodu Krajského soudu v Brně byl tento druh trestu uložen v roce 2010 ve 4 případech. Ze zprávy tohoto soudu vyplývá, že v jednom případě byl uložen za trestný čin ublížení na zdraví podle § 146 tr. zákoníku. V roce 2011 byl tento trest uložen ve dvou případech, v jednom případě při odsouzení za trestný čin těžkého ublížení na zdraví podle § 145 tr. zákoníku. V obvodu Krajského soudu v Českých Budějovicích byl za sledované období tento trest uložen pouze v jednom případě Okresním soudem v Táboře.

V obvodě Krajského soudu v Plzni nebyl trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce ve sledovaném období vůbec uložen. V obvodě Krajského soudu v Ostravě byl v roce 2010 tento trest uložen 3 osobám, a to za trestný čin výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku a za trestný čin násilí proti úřední osobě podle § 325 tr. zákoníku. V roce 2011 byl uložen 21 osobám opět především pro trestný čin výtržnictví a pro trestný čin násilí vůči úřední osobě. V jednom případě pro ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 tr. zákoníku a v jednom případě pro trestný čin ublížení na zdraví podle § 146 tr. zákoníku.

Krajský soud v Praze k tomu sdělil, že s ohledem na specifiku Středočeského kraje zatím trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce byl ukládán naprosto ojediněle (podle poskytnutých podkladů pouze Okresními soudy v Mladé Boleslavi a Příbrami, a to v celkovém počtu 7 takových trestů).

Také v obvodu Městského soudu v Praze byl trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen jen ojediněle, např. byl uložen u Obvodního soudu pro Prahu 2 pouze třem obžalovaným rozsudkem ze dne 2. 5. 2012, sp. zn. 3T 52/2012 (v právní moci dne 18.9.2012); trest byl uložen za zvlášť závažný zločin loupeže podle § 173 odst. 1 tr. zákoníku, byl uložen vedle dalšího trestu, tedy nešlo o samostatný trest. Spolupráce s Probační a mediační službou je výborná. U Obvodního soudu pro Prahu 3 byl tento trest také uložen jen v jednom případě, a to mladistvému; spolupráce s Probační a mediační službou je výborná, začala už před uložením trestního opatření, Probační a mediační služba je schopna velmi dobře zpracovat podklady nezbytné pro vymezení konkrétního rozsahu trestního opatření. Obdobně tomu bylo u Obvodního soudu pro Prahu 9, kde byl tento trest uložen také jen v jednom případě v roce 2011 za přečin ublížení na zdraví podle § 146 odst.1 tr. zákoníku; ukládán byl trest souhrnný, tento trest byl převzat z rozhodnutí jiného soudu. U Obvodního soudu pro Prahu 10 byl tento trest v roce 2010 uložen jen jednomu odsouzenému v délce 1 roku pro přečin násilí proti úřední osobě podle § 325 tr. zákoníku, a to vedle trestu obecně prospěšných prací, a v roce 2011 byl uložen také jen jednomu obviněnému v délce 1 roku pro přečiny násilí proti úřední osobě podle § 325 tr. zákoníku a výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku, a to vedle podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody. Spolupráce s Probační a mediační službou při výkonu těchto trestů byla tímto soudem hodnocena jako dobrá a výkon trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce byl bez problémů.

Zcela rozdílná praxe byla zjištěna u Obvodního soudu pro Prahu 7, který ukládal trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce v podstatně větším počtu případů. Tento soud uložil uvedený trest

- v roce 2010 jen 1 odsouzenému pro přečin projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod podle § 404 tr. zákoníku.
- v roce 2011 už 19 odsouzeným pro přečiny výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku, násilí proti úřední osobě podle § 325 tr. zákoníku a poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení podle § 276 tr. zákoníku.

Vzhledem k tomu je možno u tohoto soudu odpovědět i na další otázky týkající se trestu (trestního opatření) zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (viz níže).

B. V kolika procentech byl tento trest (trestní opatření) uložen za přečin.

U většiny soudů, u kterých byl proveden průzkum a uložil tento trest, byl trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen ve 100% případů za přečin (např. v obvodě Krajského soudu v Ostravě). Bližší údaje zpravidla nebylo možné zjistit, nicméně je zřejmé, že přinejmenším v 1 věci v roce 2011 byl tento trest ukládán i za zločin (při odsouzení za trestný čin podle § 145 tr. zákoníku), a to vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody.

C. Kolika osobám byl tento trest (trestní opatření) uložen jako trest samostatný.

U Obvodního soudu pro Prahu 7 byl trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen jako samostatný

- v roce 2010: 1x,
- v roce 2011: 5x.

V obvodu Krajského soudu v Brně nebyl tento trest jako samostatný uložen. V roce 2010 byl ve 3 případech uložen vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody a v roce 2011 byl v obou věcech uložen vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody.

V obvodu Krajského soudu v Ostravě nebyl v roce 2010 tento trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen jako samostatný ani jednou, v roce 2011 byl uložen jako samostatný třem osobám.

D. Kolika osobám byl uložen vedle jiného trestu (trestní opatření) s výjimkou nepodmíněného trestu odnětí svobody.

U Obvodního soudu pro Prahu 7 byl trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen vedle jiného alternativního trestu

- v roce 2010: 0,
- v roce 2011: 14x.

V obvodu Krajského soudu v Brně byl takto trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen

- v roce 2010: 1x,
- v roce 2011: 0.

V obvodu Krajského soudu v Ostravě v roce 2010 byl trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce vedle jiného alternativního trestu uložen třem osobám a v roce 2011 osmnácti osobám.

E. Jaká je průměrná výměra tohoto trestu a jaká byla minimální a maximální jeho výměra.

U Obvodního soudu pro Prahu 7 byla průměrná délka uloženého trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce - 2 roky.

Nejkratší výměra uloženého trestu byla 1 rok.
Nejvyšší výměra uloženého trestu byla 5 let.

V obvodu Krajského soudu v Brně byla průměrná délka uloženého trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce v roce 2010 - 21 měsíc a v roce 2011 - 3 roky.

Nejkratší výměra uloženého trestu byla 1 rok.
Nejvyšší výměra uloženého trestu byla 3 roky.

V obvodu Krajského soudu v Ostravě byla v roce 2010 průměrná výměra trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce 30 měsíců, maximální výměra činila 48 měsíců a minimální 6 měsíců. V roce 2011 byla průměrná výměra 23 měsíců, maximální výměra byla 48 měsíců a minimální byla 12 měsíců.

F. Jak soudy hodnotí práci Probační a mediační služby při zajišťování výkonu tohoto trestu.

Spolupráci s Probační a mediační službou hodnotil Obvodní soud pro Prahu 7 jako dobrou, neboť byla zcela bez problémů. U dalších soudů v obvodu Městského soudu v Praze nebyl uložen žádný trest (trestní opatření) zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (např. u Obvodního soudu pro Prahu 4, Obvodního soudu pro Prahu 5, Obvodního soudu pro Prahu 6,

Obvodního soudu pro Prahu 8). Tuto praxi i s přihlédnutím ke zkušenostem Obvodního soudu pro Prahu 7, které by bylo možno využít ve vztahu k dalším soudům působícím v zejména v obvodu Městského soudu v Praze, ale i dalším soudům v celé České republice, nelze považovat za vyhovující, a proto je třeba, aby se i další soudy zaměřily na ukládání tohoto trestu ve vhodných případech, a to nejenom vzhledem k okolnostem spáchání předmětného trestného činu, ale i k osobě jeho pachatele.

V. Zhodnocení ve vztahu k peněžitému trestu (peněžitému opatření)

A. Kolika pachatelům celkově byl peněžitý trest uložen.

Na základě provedeného průzkumu Nejvyšší soud konstatuje, že praxe soudů je velmi nevyrovnaná a počty uložených peněžitých trestů u jednotlivých soudů jsou velmi rozdílné, a to i s přihlédnutím k celkovému nápadu a rozdílné skladbě trestních věcí i obžalovaných osob u jednotlivých soudů, u kterých byly uloženy peněžité tresty přezkoumány.

Z údajů poskytnutých Krajským soudem v Brně vyplývá, že peněžitý trest byl v roce 2010 uložen celkem 1692 osobám a v roce 2011 byl uložen 1407 osobám. V kolika případech byl uložen jako samostatný trest, nelze z dostupných zpráv zjistit. Tento soud ovšem připomíná, že zpravidla je peněžitý trest ukládán vedle jiného druhu trestu (např. vedle trestu zákazu činnosti).

U soudů v obvodu Krajského soudu v Plzni byl v roce 2010 tento trest uložen 179 pachatelům a v roce 2011 byl tento trest uložen 138 pachatelům. Soudy v obvodu Krajského soudu v Ostravě uložily v roce 2010 peněžitý trest 530 osobám a v roce 2011 ho uložily 791 osobě.

Ilustrativní je v tomto směru situace u soudů v obvodu Městského soudu v Praze. Tak u Obvodního soudu pro Prahu 1 byl peněžitý trest uložen v roce 2010 celkem 22 odsouzeným a v roce 2011 celkem 63 odsouzeným.

U Obvodního soudu pro Prahu 3 nebyl uložen žádný peněžitý trest.

U Obvodního soudu pro Prahu 4 byl peněžitý trest uložen v roce 2010 celkem 8 odsouzeným a v roce 2011 celkem 8 odsouzeným.

U Obvodního soudu pro Prahu 5 byl peněžitý trest uložen v roce 2010 celkem 14 odsouzeným a v roce 2011 celkem 13 odsouzeným.

U Obvodního soudu pro Prahu 7 byl peněžitý trest uložen v roce 2010 celkem 15 odsouzeným a v roce 2011 celkem 15 odsouzeným.

U Obvodního soudu pro Prahu 9 byl peněžitý trest uložen v roce 2010 celkem 37 odsouzeným a v roce 2011 celkem 64 odsouzeným.

U Obvodního soudu pro Prahu 10 byl peněžitý trest uložen v roce 2010 celkem 13 odsouzeným a v roce 2011 celkem 28 odsouzeným.

Zhodnotí-li se tyto výsledky, alarmující situace je zejména u Obvodního soudu pro Prahu 3, u kterého v letech 2010 a 2011 nebyl uložen žádný peněžitý trest. Velmi málo peněžitých trestů bylo uloženo i u Obvodního soudu pro Prahu 4, Obvodního soudu pro Prahu 5 a Obvodního soudu pro Prahu 7. Zejména tyto soudy by se měly v souladu s příslušnými ustanoveními trestního zákoníku zaměřit na využívání tohoto trestu. Za pozitivní trend je třeba považovat obecně zvyšující se počet ukládaných peněžitých trestů, což se projevilo zvláště u Obvodního soudu pro Prahu 1, Obvodního soudu pro Prahu 9 a Obvodního soudu pro Prahu 10. V tom je třeba spatřovat i vliv nového ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku, byť soudy spíše obecně uvádějí, že jeho vliv na praxi se dosud výrazněji neprojevil (např. i v obvodech Krajského soudu v Českých Budějovicích a Krajského soudu v Brně). Tomu odpovídá i praxe převážné většiny soudů, u nichž byl proveden tento průzkum, a proto je třeba v budoucnu při ukládání trestů konkrétním pachatelům více přihlížet k tomuto ustanovení, podle něhož, jestliže pachatel získal nebo se snažil získat trestným činem majetkový prospěch, je soud povinen k tomu přihlédnout při stanovení druhu trestu a jeho výměry; jestliže to nevylučují jeho

majetkové nebo osobní poměry, uloží mu vždy s přihlédnutím k výši takového majetkového prospěchu některý z trestů, který ho postihne na majetku (§ 66 až § 72 tr. zákoníku), a to jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu (blíže viz zjištění pod písm. D. níže).

Nedostatečně je využíváno peněžité opatření a peněžité opatření s podmíněným odkladem u mladistvých, byť se na tom samozřejmě podílí logicky majetkové poměry mladistvých, kteří se zpravidla teprve připravují na své zaměstnání, a také jejich osobní a rodinné poměry. Je tedy třeba se v další praxi soudů zaměřit na možnosti využívání ukládání těchto opatření mladistvým.

B. Kolika z nich byl peněžitý trest uložen podle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku.

V praxi přezkoumávaných soudů je velmi málo je využíváno ustanovení § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, tedy ukládání peněžitého trestu za přečin, v případě, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá. Soudy tedy nevyužívají zákonem předpokládané možnosti ukládání peněžitého trestu za méně závažné činy jako alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Např. ze zprávy Okresního soudu v Českém Krumlově vyplývá, že uložil peněžitý trest podle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku v roce 2010 ve 2 případech. Okresní soud v Pelhřimově aplikuje toto ustanovení přibližně ve 3 % případů.

Nesprávná praxe vyplývá zejména z údajů poskytnutých těmito soudy:

Obvodní soud pro Prahu 1 - neuložen žádný peněžitý trest podle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku.

Obvodní soud pro Prahu 6 - neuložen žádný peněžitý trest podle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku (při celkem 27 v letech 2010 a 2011 uložených peněžitých trestech).

Naproti tomu u jiných soudů je situace značně lepší, což ukazuje, že je možno přes obvykle tvrzenou nemajetnost pachatelů, ohledy na vymáhání nároků poškozeného či nákladů trestního řízení atd. (viz zjištění pod písm. D. níže) uložit peněžitý trest podle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku jako alternativní opatření k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

V tomto směru je možno poukázat zejména na praxi u Obvodního soudu pro Prahu 9 (při celkovém počtu peněžitých trestů v roce 2010 - 37 a v roce 2011 - 64) byl uložen peněžitý trest podle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku v roce 2010 u 23 odsouzených a v roce 2011 u 61 odsouzených nebo u Okresního soudu v Chomutově, kde byl uložen peněžitý trest podle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku v letech 2010 a 2011 celkem 31 odsouzeným. Poněkud méně bylo toto ustanovení využíváno u Obvodního soudu pro Prahu 4 (při celkovém počtu peněžitých trestů v roce 2010 - 8 a v roce 2011 - 8), kde byl uložen peněžitý trest podle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku v roce 2010 u 7 odsouzených a v roce 2011 u 4 odsouzených. U Obvodního soudu pro Prahu 7 (při celkovém počtu peněžitých trestů v roce 2010 - 15 a v roce 2011 - 15) byl uložen peněžitý trest podle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku v roce 2010 u 3 odsouzených a v roce 2011 u 5 odsouzených. U Okresního soudu v Děčíně (při celkovém počtu peněžitých trestů v roce 2010 - 21 a v roce 2011 - 14) bylo takto postupováno v roce 2010 ve 3 případech a v roce 2011 ve 4 případech.

V případě Krajského soudu v Plzni a jemu podřízených soudů byl v souvislosti s aplikací § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku uložen v roce 2010 peněžitý trest 49 pachatelům a v roce 2011 dalším 40 pachatelům.

Z toho vyplývá, že pokud se soudy zaměří na využívání ustanovení § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, lze dosáhnout i přes tvrzené obtíže podstatného zlepšení využívání uvedeného ustanovení. Takovou praxi je třeba podpořit.

C. Kolika pachatelům byl uložen peněžitý trest jako samostatný trest.

Také v tomto směru byla praxe u přezkoumávaných soudů velmi rozdílná, např. v obvodu Městského soudu v Praze lze pro srovnání např. uvést tyto soudy:

- u Obvodního soudu pro Prahu 1 byl peněžitý trest jako samostatný uložen v roce 2010 celkem 8 odsouzeným a v roce 2011 celkem 29 odsouzeným,
- u Obvodního soudu pro Prahu 4 byl peněžitý trest jako samostatný uložen v roce 2010 celkem 8 odsouzeným a v roce 2011 celkem 5 odsouzeným,
- u Obvodního soudu pro Prahu 6 byl samostatný peněžitý trest uložen v letech 2010 a 2011 jen 8 odsouzeným,
- u Obvodního soudu pro Prahu 7 byl peněžitý trest jako samostatný uložen v roce 2010 celkem 4 odsouzeným a v roce 2011 celkem 5 odsouzeným,
- u Obvodního soudu pro Prahu 8 nebyl v roce 2010 peněžitý trest jako samostatný uložen v žádném případě, a to celkem z 8 uložených peněžitých trestů (za rok 2011 tento soud neprovedl potřená zjištění),
- u Obvodního soudu pro Prahu 9 byl peněžitý trest uložen jako samostatný v roce 2010 celkem 35 odsouzeným a v roce 2011 celkem 59 odsouzeným,
- u Obvodního soudu pro Prahu 10 byl peněžitý trest uložen v roce 2010 celkem 8 odsouzeným a v roce 2011 celkem 18 odsouzeným.

Některé soudy výslovně uvádí, že samostatný peněžitý trest ve sledovaném období vůbec neuložily (např. Okresní soud v Českém Krumlově), jiné soudy jej ojediněle uložily (např. Okresní soud ve Strakonici uložil samostatný peněžitý trest v roce 2010 ve 4 případech, v roce 2011 jej uložil 9 pachatelům). Okresní soud v Pelhřimově uvádí, že samostatný peněžitý trest ukládal ve sledovaném období přibližně v 10 % případů.

V obvodu Krajského soudu v Plzni byl v roce 2010 uložen samostatný peněžitý trest soudy 31 osobě, v roce 2011 dalším 20 osobám. U soudů v obvodu Krajského soudu v Ostravě počet samostatných peněžitých trestů kolísá, když některé soudy uložily např. pouze dva samostatné peněžitě tresty a jiné několik desítek samostatných peněžitých trestů (např. Okresní soud v Karvině uložil samostatný peněžitý trest 33 odsouzeným). Většinou však soudy konstatují, že převážně se tento trest ukládá současně s dalším trestem, např. zákazem činnosti.

D. Jaký je dopad principu zakotveného v § 39 odst. 7 tr. zákoníku na rozhodování o uložení tohoto druhu trestu. Vedla tato úprava ke zvýšení počtu trestů postihujících majetek pachatele.

Jak vyplývá z provedeného průzkumu, ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku není v soudní praxi příliš využíváno, a to především s ohledem na konkrétní okolnosti dané trestní věci a možnosti a poměry obžalovaného (nemajetní obžalovaní, kteří jsou bez jakéhokoli nebo alespoň bez pravidelného výdělku, takže případný peněžitý trest by byl nedobytný) včetně možnosti případné vykonatelnosti konkrétní uložené trestní sankce (zejména peněžitého trestu) postihující pachatele na jeho majetku (srov. např. zprávu Krajského soudu v Praze nebo Okresního soudu v Semilech). Dalším důvodem je i skutečnost, že uložení peněžitého trestu by bylo na úkor zajištění nároku poškozených či vymožení nákladů trestního řízení.

Krajský soud v Plzni poukázal na fakt, že dochází vlastně k poklesu ukládání peněžitého trestu a domnívá se, že je to důsledek ekonomické situace pachatelů, když z hlediska soudců nedošlo k výrazným personálním změnám a nelze předpokládat, že by tentýž soudce bezdůvodně razantně měnil rozhodovací praxi. Poukazuje se např. na to, že u některých okresních soudů, např. v Karlových Varech poklesl počet ukládaných peněžitých trestů oproti roku 2009 ve sledovaném období na pětinu, přičemž k radikálnímu poklesu došlo také u největšího soudu v kraji, kterým je Okresní soud Plzeň - město. V tomto kraji jsou i soudy, které nevykázaly ani jeden peněžitý trest (např. Okresní soud v Tachově). Také soudy v obvodu Krajského soudu v Ostravě konstatují, že princip zakotvený v § 39 odst. 7 tr. zákoníku prakticky nepřinesl změnu v počtu trestu postihujících

majetek. Obecně konstatují, že celková vymahatelnost výkonu peněžitého trestu je od 1. 1. 2010 komplikovanější a zdlouhavější v důsledku zavedení povinnosti k vymáhání peněžitých trestů podle § 343 tr. ř. Odsouzení se vymáhání peněžitého trestu nebojí, vědí, že mohou prakticky beztrestně oddalovat výkon tohoto trestu a zaplatit až na poslední chvíli.

Pokud jde o ukládání peněžitého trestu vedle jiných druhů trestů, je charakteristická situace např. u Obvodního soudu pro Prahu 1:

Nejčastěji je vedle peněžitého trestu ukládán trest zákazu činnosti, a to zákazu spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu, neboť nejpočetněji zastoupeným přečinem, za který je ukládán peněžitý trest (ať již v kombinaci s podmíněným trestem odnětí svobody nebo trestem zákazu činnosti), je přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku (např. v roce 2011 se jednalo o celkem 14 přečinů maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku).

V roce 2010 byl uložen peněžitý trest + trest propadnutí věci pouze v celkem 5 případech:

sp. zn. 2 T 27/2010,
sp. zn. 5 T 96/2010 (+ podmíněný trest odnětí svobody),
sp. zn. 9 T 42/2010,
sp. zn. 44 T 16/2010,
sp. zn. 44 T 43/2010.

V roce 2011 byl uložen peněžitý trest + trest propadnutí věci pouze v celkem 4 případech:

sp. zn. 5 T 102/2011,
sp. zn. 8 T 6/2011,
sp. zn. 67 T 39/2011,
sp. zn. 67 T 81/2011.

Závěrem lze tedy konstatovat, že úprava obsažená v ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku u Obvodního soudu pro Prahu 1, ale ani u dalších soudů (např. u Okresního soudu v Chomutově, u Okresního soudu v Děčíně, u Obvodního soudu pro Prahu 2, u Obvodního soudu pro Prahu 8, u Obvodního soudu pro Prahu 9 nebo u Obvodního soudu pro Prahu 10), nevedla ke zvýšení počtu trestů postihujících majetek pachatele. Z toho vyplývá, že v praxi soudů není dostatečně přihlíženo k ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku, podle něhož, získal-li nebo snažil-li se získat pachatel trestným činem majetkový prospěch, přihlédne k tomu soud při stanovení druhu trestu a jeho výměry; jestliže to nevyklučují jeho majetkové nebo osobní poměry, uloží mu s přihlédnutím k výši takového majetkového prospěchu některý z trestů, který ho postihne na majetku (§ 66 až 72 tr. zákoníku), a to jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu. V tomto směru je proto nutné praxi soudů změnit a ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku začít náležitě využívat tak, že ve všech vhodných případech bude uložen pachateli trestného činu majetkové povahy uložen s přihlédnutím k výši majetkového prospěchu některý z trestů, který ho postihne na majetku (§ 66 až 72 tr. zákoníku). Přitom je třeba se zaměřit nejen na peněžitý trest, ale i na jiné majetkové tresty, které případně u konkrétního obviněného by mohly vést k splnění účelu ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku (propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, kde zmíněná praxe např. Obvodního soudu pro Prahu 1 již vykazuje určité výsledky, popř. za splnění zákonných podmínek i propadnutí majetku, a to příp. i jeho části).

K lepšímu využívání ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku by mohla přispět i zvýšená aktivita státních zástupců při navrhování uložení přiměřeného trestu majetkové povahy ve všech vhodných případech. Přitom již v přípravném řízení by měly policejní orgány, a to i k pokynu státního zástupce ve smyslu § 174 odst. 2 písm. a) tr. ř. (příp. i § 157 odst. 2 tr. ř.), opatřovat podklady pro ukládání trestů majetkové povahy, včetně zjištění majetkových poměrů obviněného (srov. § 39 odst. 1 tr. zákoníku). Státní zástupce by měl také již v přípravném řízení více využívat vhodných zajišťovacích institutů, např. zajištění peněžních prostředků na účtu u banky (srov. § 79a tr. ř.), zajištění peněžních

prostředků na účtu u spořitelního a úvěrního družstva nebo jiných subjektů, které vedou účet pro jiného, blokaci peněžních prostředků penzijního připojištění se státním příspěvkem, blokaci čerpání finančního úvěru a blokaci finančního pronájmu (§ 79b tr. ř.), zajištění zaknihovaných cenných papírů (§ 79c tr. ř.), zajištění nemovitosti (§ 79d tr. ř.), zajištění jiné majetkové hodnoty (§ 79e tr. ř.) a zajištění náhradní hodnoty (§ 79f tr. ř.), jakož i zajištění výkonu trestu propadnutí majetku podle § 347 a násl. tr. ř. V neposlední řadě by státní zástupci měli k naplnění smyslu ustanovení § 39 odst. 7 tr. ř. více využívat i opravných prostředků, pokud jejich návrhu na uložení přiměřeného majetkového trestu nebylo vyhověno.

E. Jaké jsou zkušenosti s aplikací § 68 odst. 4 tr. zákoníku.

Jak vyplývá již z předchozích bodů, je praxe soudů při ukládání peněžitých trestů značně rozdílná, což se logicky týká i zkušeností s aplikací ustanovení § 68 odst. 4 tr. zákoníku, podle kterého může soud příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z něj, jakož i jiné podklady pro určení výše denní sazby stanovit odhadem. Tak některé soudy uvádí, že toto ustanovení zatím vůbec neaplikovaly (např. Okresní soud v Českém Krumlově, Obvodní soud pro Prahu 2 nebo Obvodní soud pro Prahu 3) nebo že zkušenosti jsou jen ojedinělé, neboť příjmy obviněného lze dovodit z jeho osobních poměrů a z pracovního postavení (např. Obvodní soud pro Prahu 2 nebo Obvodní soud pro Prahu 8), ze zpráv zaměstnavatelů nebo z dostupných evidencí, např. z katastru nemovitostí, registru motorových vozidel, příp. z informací, které uvedl sám obviněný apod. (viz zprávu Okresního soudu v Semilech a celkovou zprávu Krajského soudu v Hradci Králové). Okresní soud v Jičíně pak v této souvislosti upozornil na skutečnost, že zůstává problémem stanovení (prokázání) příjmů a majetku pachatele za účelem objektivního posouzení možnosti uložení a výše peněžitého trestu (jde však spíše o otázku důkazní), která v přípravném řízení bývá v převážném počtu případů neobjasněna, přenáší se pak na soud a může to vést k prodloužení délky trestního řízení před soudem.

Některé soudy naopak toto ustanovení hodnotí pozitivně. Např. Obvodní soud pro Prahu 1 k tomu ve své zprávě uvedl, že při rozhodování o určení výše peněžitého trestu v konkrétní trestní věci je vždy přihlíženo k osobě pachatele a především k jeho majetkovým a sociálním poměrům, přičemž se vychází z toho, zda pachatel je zaměstnán či osobou samostatně výdělečně činnou, případně bez zaměstnání, ale s trvalým pravidelným příjmem (rentiéři), k výši měsíčního výdělku, pokud je uveden, k jeho majetkovým poměrům (zda vlastní nemovitosti a jaké, motorová vozidla a jakých značek) apod., a na základě takovýchto zjištění lze pak odhadnout životní a majetkovou úroveň pachatele a určit konkrétní výši peněžitého trestu. Pokud uvedené skutečnosti nevyplývají z provedeného dokazování a nelze je zjistit ani výsledkem pachatele, pak lze vycházet z obsahu celého spisového materiálu, zejména ze zjištění týkajících se osoby pachatele a např. jeho pověsti a chování v místě bydliště a na základě toho odhadnout majetkové poměry pachatele a určit výši peněžitého trestu, samozřejmě i z hlediska povahy a závažnosti trestného činu, pro který je daný pachatel v dané trestní věci stíhán. Okresní soud v Táboře toto ustanovení využívá poměrně často. Podobně se vyjádřil Obvodní soud pro Prahu 6, který uvedl, že při stanovení výše příjmů bývá zpravidla vycházeno z výpovědi obžalovaného a listinných důkazů – daňové přiznání, potvrzení zaměstnavatele, zpráva ČSSZ atd. (obdobně se vyjádřil i Obvodní soud pro Prahu 7). Také Okresní soud v Sokolově považuje tento institut za praktický zejména v případech, že přichází v úvahu vydání trestního příkazu a podklady ve spisu nejsou dostatečné.

Závěrem je možno uvést, že výše uložených peněžitých trestů je ve většině případů určena právě odhadem soudu a zkušenosti s ustanovením § 68 odst. 4 tr. zákoníku lze hodnotit v zásadě pozitivně. Proto lze konstatovat, že aplikace tohoto ustanovení při jeho správném pochopení a využití jeho výhod nečiní v praxi potíže a soudům napomáhá při rozhodování o určení konkrétní výše peněžitého trestu, zvláště v případech, kdy jsou údaje o majetkových poměrech pachatele kusé anebo pachatelem úmyslně zatajené.

F. Jak působí zvýšení výměry náhradního trestu odnětí svobody na 4 roky na ukládání a vymahatelnost výkonu tohoto trestu.

Hodnocení soudů ve vztahu k účinnosti zvýšení výměry náhradního trestu odnětí svobody ve smyslu § 69 odst. 1 tr. zákoníku bylo i v obvodech jednoho krajského soudu značně rozdílné (příkladem zde může být hodnocení praxe v obvodu Městského soudu v Praze). Přestože podle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku nebylo prioritním důvodem zvýšení sazby náhradního trestu, neboť k němu došlo s ohledem na zvýšení horní hranice peněžitého trestu (srov. důvodovou zprávu k § 67 až § 69 i. f. tr. zákoníku), některé soudy hodnotily zvýšení výměry náhradního trestu odnětí svobody na 4 roky velmi pozitivně, poněvadž hrozba vyššího náhradního trestu odnětí svobody je nepochybně motivačním prvkem k výkonu trestu, protože není-li peněžitý trest zaplacen dobrovolně, je vymahatelnost nulová (např. Obvodní soud pro Prahu 4 nebo Obvodní soud pro Prahu 9). Jiné soudy uvedly, že nepůsobí nijak zásadně, přičemž v praxi lze velmi obtížně ověřit, co přimělo odsouzeného k zaplacení peněžitého trestu (např. Obvodní soud pro Prahu 8).

Některé soudy konstatovaly, že pro krátkost působení této úpravy to nelze zatím posoudit (např. Obvodní soud pro Prahu 3 nebo Obvodní soud pro Prahu 6).

Podle Okresního soudu v Ústí nad Orlicí i dalších okresních soudů v obvodu Krajského soudu v Hradci Králové nebylo zaznamenáno, že by zvýšení výměry náhradního trestu odnětí svobody na 4 roky mělo bezprostřední vliv ať již při ukládání, ale zejména při vymáhání tohoto trestu. Soudy v obvodu Krajského soudu v Brně hodnotily zvýšení výměry náhradního trestu odnětí svobody na 4 roky zdrženlivě s tím, že tento posun nijak neovlivnil ukládání peněžitého trestu ani jeho vymahatelnost. Mají za to, že původní výše náhradního trestu byla dostačující i s ohledem na výši v praxi ukládaných peněžitých trestů, zejména u okresních soudů.

Konečně některými soudy bylo konstatováno, že zvýšení výměry náhradního trestu odnětí svobody na 4 roky nepůsobí ve vztahu k ukládání a vymahatelnosti výkonu peněžitého trestu, neboť nemá žádný významný efekt ani účinek vůči pachateli spočívající ve zvýšené motivaci pachatele peněžitý trest uhradit v určené výši a následně stanovené lhůtě (např. Obvodní soud pro Prahu 1, Obvodní soud pro Prahu 7 nebo Obvodní soud pro Prahu 10 a rovněž i většina soudů v obvodech Krajského soudu v Plzni a Krajského soudu v Ostravě).

V této souvislosti též některé soudy upozornily, že nová úprava vymáhání peněžitého trestu (§ 343 tr. ř.), kdy je nutné peněžitý trest nejprve vymáhat a teprve poté může soud rozhodnout o přeměně, vede k situacím, kdy se tresty přeměňují s velkým časovým odstupem od jejich uložení (např. Obvodní soud pro Prahu 5 nebo Obvodní soud pro Prahu 10).

VI. Zhodnocení ve vztahu k podmíněnému odsouzení

A. Nakolik ovlivnilo rozšíření možnosti podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody na trest nepřevyšující 3 roky, poměr ukládaných podmíněných trestů a nepodmíněných trestů odnětí svobody.

Podle důvodové zprávy k § 81 tr. zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) se podmíněné odsouzení upravené v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, lišilo od podmíněného odsouzení s dohledem i délkou trestu, který mohl být podmíněně odložen (dva oproti třem rokům), což v praxi v některých případech vedlo k tomu, že bylo použito podmíněné odsouzení s dohledem i u prvotrestaných pachatelů, kteří s ohledem na svou nízkou "rizikovost" ("risk assessment") výkon dohledu nevyžadovali, ale zejména s ohledem na okolnosti případu a právní kvalifikaci jim nemohl být uložen podmíněný trest odnětí svobody nepřevyšující dva roky, a proto jim bylo uloženo podmíněné odsouzení s dohledem, což však vedlo k tomu, že výkon dohledu byl zcela formální a navíc nadbytečně zatěžoval Probační a mediační

službu. Proto byla v návrhu i ve schváleném trestním zákoníku doba trvání podmíněně odkládaného trestu odnětí svobody sjednocena a rozdíl mezi těmito dvěma instituty zůstal jen v podmínkách, které vyžadují uložení dohledu. Touto změnou bylo v trestním zákoníku sledováno zvýšení efektivity ukládání a výkonu podmíněného odsouzení s dohledem.

Přestože tedy podle citované důvodové zprávy k trestnímu zákoníku nebylo primárním smyslem této nové úpravy ovlivnit poměr ukládaných podmíněných trestů a nepodmíněných trestů odnětí svobody, podle závěrů převážné většiny soudů k tomu došlo. Tak např. Obvodní soud pro Prahu 1 k tomu uvedl: „Zvýšil se počet trestních věcí, ve kterých byl namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody uložen podmíněný trest odnětí svobody ve výměře převyšující 2 roky, a to počínaje od 26 měsíců do 36 měsíců, čímž se snížil počet trestních věcí, ve kterých byl uložen rovnou nepodmíněný trest odnětí svobody a dále se i rozšířil okruh trestných činů, u kterých bylo přistoupeno k uložení podmíněného trestu odnětí svobody právě díky zvýšení trestní sazby podmíněného trestu odnětí svobody až na 3 roky namísto toho, aby u těchto trestných činů byl rovnou uložen nepodmíněný trest odnětí svobody.“ V podstatě ke stejnému závěru dospěl i Obvodní soud pro Prahu 8, který uvedl, že se zvýšil počet podmíněných odsouzení úkor krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody. Pozitivně tuto úpravu hodnotily i Obvodní soud pro Prahu 6 Tento přístup uvedených soudů, který vedl k omezení ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů, je třeba hodnotit velmi kladně, a to i z hlediska § 55 odst. 2 (srov. k tomu i zjištění pod bodem I. písm. F. shora). Vesměs pozitivně hodnotily rozšíření možnosti podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody na trest nepřevyšující tři roky také soudy v obvodu Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích, nicméně současně konstatovaly, že v jejich praxi v důsledku této změny nedošlo ke zvýšení počtu ukládaných podmíněných trestů odnětí svobody a ani nedošlo k většímu ovlivnění posuzovaného poměru podmíněných a nepodmíněných trestů odnětí svobody. Naproti tomu Krajský soud v Plzni uvedl, že tato změna pozitivně ovlivnila počet ukládaných trestů odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu.

Některé soudy uvedly, že v jejich praxi nedošlo k ovlivnění tohoto poměru nebo byl vliv jen minimální, neboť před uvedenou změnou (§ 81 odst. 1 tr. zákoníku) byl u trestů odnětí svobody nad 2 roky do 3 let ukládán podmíněný trest s dohledem (např. Obvodní soud pro Prahu 3, Obvodní soud pro Prahu 4, Obvodní soud pro Prahu 7, Obvodní soud pro Prahu 9 nebo Obvodní soud pro Prahu 10). Z toho vyplývá, že v každém případě uvedenou změnou došlo k splnění uvedeného záměru zákonodárce, aby nebylo v takových případech ukládáno nadbytečně podmíněné odsouzení s dohledem pachatelům, u kterých výkon dohledu není třeba, v důsledku čehož je pak výkon dohledu jen zcela formální a navíc zbytečně zatěžuje Probační a mediační službu, která ho před účinností trestního zákoníku musela vykonávat. Podobně tomu bylo i v obvodu Krajského soudu v Praze a Krajského soudu v Ostravě.

Nejvyšší soud proto konstatuje, že v tomto směru došlo po nabytí účinnosti k pozitivní změně soudní praxe při využívání podmíněného odsouzení.

B. Jak často soudy využívají možnost uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti (§ 82 odst. 2 tr. zákoníku) při povolání podmíněného odkladu výkonu trestu (trestního opatření).

Na základě provedeného zhodnocení je třeba konstatovat, že praxe u většiny soudů v celé republice není dobrá, neboť soudy ukládání přiměřených omezení a přiměřených povinností dostatečně nevyužívají, a to snad jen s výjimkou trestného činu zanedbání povinné výživy a některých majetkových trestných činů. To vyplývá z předložených zpráv Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích, ve kterých se uvádí, že se obecně poměrně málo využívá možnost uložení přiměřených omezení a přiměřených povinností.

V obvodech Krajského soudu v Ústí nad Labem a Městského soudu v Praze se ukládají přiměřená omezení a přiměřené povinnosti zpravidla u trestných činů, u kterých pachatel způsobil majetkovou

škodu poškozenému a vzhledem k osobě, poměrům pachatele a okolnostem dané trestní věci je uložení takovéto přiměřené povinnosti nebo omezení podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku na místě (např. u přečinů zanedbání povinné výživy, poškození věci, krádeže; srov. k tomu i zprávy Krajského soudu v Plzni a Krajského soudu v Ostravě).

Pokud jde o obvod Městského soudu v Praze, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti nejsou zatím využívána v praxi Obvodního soudu pro Prahu 1, a to vzhledem ke specifikám trestné činnosti v obvodu Prahy 1 a dále vzhledem k neúčelnosti uložení tohoto přiměřeného omezení nebo povinnosti vzhledem k osobě pachatele a povaze konkrétní trestné činnosti v konkrétní trestní věci. Poněkud lepší situace byla zjištěna např. u Obvodního soudu pro Prahu 3, kde byla uložena některá přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti ve 109 případech při celkovém počtu 490 podmíněných odsouzení a 60 podmíněných odsouzení s dohledem.

Naproti tomu u Obvodního soudu pro Prahu 4 jsou přiměřená omezení využívána velmi často, neboť v případě uložení podmíněného trestu za trestný čin zanedbání povinné výživy je vždy uloženo přiměřené omezení hradit po dobu výkonu trestu podle svých sil běžné výživné a výživné dlužné (srov. č. 11/1984-s. 94 Sb. rozh. tr.). Je-li rozhodováno o náhradě škody, podle okolností případu je účinek trestu zesílen povinností nahradit podle svých sil způsobenou škodu (srov. č. IV/1968, č. 47/2007 a č. 8/2010 Sb. rozh. tr.). Vyskytují se i přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti spočívající v podrobení se psychologickému poradenství nebo v případě povinnosti zdržení se vyhledávání poškozené(ho), kontaktování telefonicky, sms i elektronickým způsobem. Taková praxe svědčí o správném přístupu k ukládání přiměřených omezení a přiměřených povinností a je třeba ji podpořit. U Obvodního soudu pro Prahu 10 je využíváno zejména při ukládání podmíněného trestu odnětí svobody pachateli přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku téměř ve 100 % přiměřené omezení hradit po dobu výkonu trestu běžné výživné a také postupně uhradit dlužné výživné a dále u majetkové trestné činnosti, kde k uhrazení vzniklé škody k datu rozhodnutí nedošlo je v asi 75 % podmíněného odsouzení s dohledem ukládána přiměřená povinnost podle § 85 odst. 2 tr. zákoníku uhradit ve zkušební době podle svých sil škodu. Dále jsou u tohoto soudu ukládána i další přiměřená omezení a povinnosti, jako např. podrobit se rekvalifikaci za účelem nalezení vhodného zaměstnání, zdržet se během zkušební doby podmíněného odsouzení požívání alkoholických nápojů, podrobit se programu psychoterapeutické pomoci, jež by odsouzenému pomohla se lépe vyrovnat s projevy své osobnostní poruchy, atd.

Podobně je tomu např. i u Obvodního soudu pro Prahu 7, u kterého je v 80 % případů, kde to přichází v úvahu, uloženo nahradit způsobenou škodu a splácet dlužné výživné (stejně je tomu u Obvodního soudu pro Prahu 8, dále u Okresního soudu v Chomutově nebo Okresního soudu v Lounech). Za zprávy Okresního soudu v Pelhřimově se pak podává, že tento soud využívá této možnosti u více jak poloviny uložených podmíněných trestů.

Obecně platí, že nejčastější omezení v praxi přezkoumávaných soudů je v souladu s judikaturou právě povinnost hradit po dobu výkonu trestu běžné výživné a také uhradit dlužné výživné (srov. č. 11/1984-s. 94 Sb. rozh. tr.). Je-li rozhodováno o náhradě škody, pak je podle okolností případu účinek trestu zesílen zpravidla povinností nahradit podle svých sil způsobenou škodu (srov. č. IV/1968, č. 47/2007 a č. 8/2010 Sb. rozh. tr.), např. v obvodu Krajského soudu v Brně tato povinnost představuje zhruba dvě třetiny ukládaných přiměřených omezení a povinností.

Dále se ukládá

- zákaz návštěv heren, popřípadě zákaz účastnit se hazardních her, sázek či hraní na výherních automatech,
- zákaz konzumace alkoholických nápojů,
- povinnost podrobit se testu prováděnému probačním úředníkem na přítomnost návykových látek,

- povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách (např. u Okresního soudu v Českém Krumlově a Okresního soudu v Hodoníně),
- u mladistvého byla ukládána jako výchovná povinnost vykonat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost v rozsahu 30 hodin (např. u Okresního soudu v Břeclavi pod sp. zn. 21 Tm 16/2011).

Proto je třeba se v praxi těchto soudů zaměřit i na další přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu § 48 odst. 4 a 5 tr. zákoníku.

Ukládání přiměřených omezení a přiměřených povinností je významným institutem směřující k individualizaci a diferenciaci podmíněného odsouzení (srov. č. II/1967, č. IV/1968 a č. 11/1984-s. 94 Sb. rozh. tr.). Pomocí přiměřených omezení a přiměřených povinností má být pachateli usnadněno dosáhnout korekce jeho chování a vedení života bez páchaní trestných činů. Jejich podstatnou funkcí je tedy speciální preventivní působení na odsouzeného. Výkon některých z nich je pro pachatele spojen s újmou podobnou trestu (např. povinnost poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění, které může spočívat v zaplacení určité peněžní částky, ve vynaložení práce k obnově poškozené věci apod.). V tomto smyslu jde o opatření přispívající ke zvýšení punitivity uloženého trestu.

Nejvyšší soud ve snaze o zlepšení praxe soudů především zdůrazňuje, že podstatou přiměřených omezení a přiměřených povinností, které mohou být pachateli uloženy za tím účelem, aby vedl řádný život, jsou určité zásahy do svobody jednání a rozhodování pachatele ve zkušební době, toto má význam zvláště u podmíněného odsouzení. Omezení mohou mít formu zákazů určitého konání (tedy formu povinnosti zdržet se určitého - nežádoucího - konání), povinnosti pak formu příkazů k pozitivnímu konání (tj. formu povinnosti něco vykonat). Pachateli lze zakázat jak konání, které je jinak nedovolené (zakázané právním řádem nebo rozhodnutím příslušného orgánu veřejné moci), tak konání, které je jinak právním řádem dovolené. Stejně tak předmětem příkazů může být jednak konání, které je obsahem povinnosti, kterou odsouzený již má (na základě právní normy, rozhodnutí orgánu veřejné moci nebo jiné právní skutečnosti), a jednak konání, k němuž jinak pachatel není povinen.

Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti mohou být stanoveny na celou zkušební dobu nebo jen na její část. Jestliže uložené omezení a povinnosti nebyly v rozsudku časově ohraničeny, vztahují se zásadně na celou zkušební dobu, pokud z povahy konkrétního přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti nevyplývá opak. Jde-li o jednorázové opatření, může být bližší termín splnění takového omezení nebo povinnosti určen i ve vykonávacím řízení, nestalo-li se tak již v rozsudku. Pachateli lze ovšem uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti jen na časový úsek, po který trvá zkušební doba, nikoli na období po jejím uplynutí.

Omezení a povinnosti ve všech formách lze ukládat pachateli jen tak, aby byly přiměřené. Přiměřenost se musí vztahovat především k zákonnému účelu takových omezení a povinností, tj. musí směřovat k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Omezeními a povinnostmi nelze sledovat jiný účel (působení na jiné občany nebo jejich zastrašení, vliv na rodinné příslušníky pachatele apod.). Půjde především o taková opatření, která umožní odstranění příčin, podmínek nebo příležitostí k opětovnému spáchání trestného činu, jehož se odsouzený už dopustil. Působí tedy na odstranění kriminogenních faktorů ze života pachatele, které byly překážkou k tomu, aby vedl řádný život.

Omezení a povinnosti musí být přiměřené též povaze podmíněného odsouzení, jehož jsou integrální součástí. Nejsou přípustná omezení a povinnosti, které by přesahovaly rámec podmíněného odsouzení a byly by v rozporu s podstatou jeho režimu, tedy s působením na pachatele v podmínkách jeho života na svobodě, bez izolace od společnosti. Z tohoto hlediska by byl nepřiměřený např. příkaz, aby se odsouzený ve zkušební lhůtě hlásil u orgánu policie, aby neměnil bydliště, aby změnil zaměstnání, aby byl vůbec zaměstnán, má-li dostatečný a legální zdroj příjmů. Přiměřeným

omezením nebo přiměřenou povinností nelze nahrazovat obsah jiného druhu trestu, např. trestu zákazu činnosti (srov. č. 32/1964-I. Sb. rozh. tr.) nebo trestu obecně prospěšných prací [viz však nyní formulaci povinnosti podle § 48 odst. 4 písm. e) tr. zákoníku a trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce podle § 76 a § 77 tr. zákoníku]. Nelze jimi nahrazovat ani absenci zákonných podmínek pro uložení ochranného léčení či některého jiného ochranného opatření (srov. č. 56/2013 Sb. rozh. tr.). Přiměřenými omezeními a přiměřenými povinnostmi nelze nahrazovat ani (probační) dohled, který je samostatným institutem podle § 49 až § 51 tr. zákoníku. Uložení dohledu je však možné i dodatečným rozhodnutím podle § 83 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

Konečně musí být omezení a povinnosti přiměřené ve vztahu k trestnému činu, jímž byl pachatel uznán vinným. Za nepřiměřené by v tomto smyslu bylo možno považovat takové omezení nebo povinnost, které by neměly nic společného s trestným činem, za nějž se jako součást podmíněného odsouzení ukládají, nebo omezení a povinnosti, které by svou závažností nebyly úměrné povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, možnostem nápravy a osobním poměrům pachatele (§ 38 odst. 1, § 39 odst. 1 tr. zákoníku). Omezení a povinnosti, které nemají žádný vztah ke spáchanému trestnému činu, nelze uložit, ani kdyby jinak mohly přispět k působení na pachatele.

Pokud jde o jednotlivé konkrétní příkazy a zákazy, které lze uložit podmíněně odsouzenému v rámci přiměřených omezení a přiměřených povinností, uplatní se zde jejich obsah a okruh podle § 48 odst. 4 tr. zákoníku, tj. stejně jako v případě podmíněného upuštění od potrestání s dohledem. I když ustanovení § 82 odst. 2 tr. zákoníku odkazuje jen na přiměřená omezení a přiměřené povinnosti „uvedené v § 48 odst. 4 tr. zákoníku“, nelze z toho dovodit, že by snad soud nemohl uložit pachateli – podmíněně odsouzenému i jiná omezení nebo jiné povinnosti za splnění výše uvedených podmínek jejich přiměřenosti, vztahu ke spáchanému trestnému činu, určitosti a kontrolovatelnosti, protože výčet v ustanovení § 48 odst. 4 tr. zákoníku je jen demonstrativní (viz rozhodnutí pod č. T 1431. v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, sešit 80/2011, C. H. Beck).

Přesné vymezení uloženého přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti musí být obsaženo ve výroku rozsudku, neboť jen výrok je po právní moci rozsudku vykonatelný, proto by konkretizace přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti jen v odůvodnění rozsudku, nebo dokonce až ve vykonávacím řízení nepostačovala. Navíc bez přesného vymezení uložených přiměřených omezení nebo přiměřených povinností ve výroku by rozsudek nebyl přezkoumatelný v případném řízení o opravných prostředcích.

Uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti musí být formulovány tak, aby byly určité. Soud má kromě toho volit jen taková omezení a povinnosti, které jsou kontrolovatelné prostředky, jež má k dispozici. Omezení a povinnosti mohou mít totiž význam jen tehdy, když je pachatel plní nebo respektuje a když lze z jejich neplnění či nerespektování vyvozovat důsledky. Význam pouhých zákazů a příkazů při působení na pachatele však nelze přeceňovat. Při kontrole dodržování přiměřených omezení a přiměřených povinností by měla mít nezastupitelnou roli součinnost soudu s příslušným probačním úředníkem (§ 27b tr. ř., § 329 odst. 1 tr. ř.).

Předpokladem uložení správně zvolených přiměřených omezení a přiměřených povinností je úplné zjištění všech okolností týkajících se osoby pachatele, jeho poměrů a příčin jím spáchané trestné činnosti.

Pokud jde o uložení povinnosti odsouzenému, aby podle svých sil nahradil škodu, považuje Nejvyšší soud za potřebné upozornit na to, že ustanovení § 82 odst. 2 část věty za středníkem tr. zákoníku, stejně jako další obdobná ustanovení (§ 48 odst. 3, § 60 odst. 5, § 63 odst. 2, § 75 odst. 3, § 85 odst. 2 a § 89 odst. 2 tr. zákoníku), doznalo změny novelou provedenou zákonem č. 181/2011 Sb., která zavedla možnost, aby soud v adhezním řízení rozhodl o uplatněném nároku poškozeného nejen na náhradu majetkové škody, ale též na odčinění nemajetkové újmy v penězích a na vydání

bezdůvodného obohacení (viz zejména § 43 odst. 3 tr. ř., § 228 a § 229 odst. 1 tr. ř. ve znění po citované novele). Totéž tedy nyní platí o povinnosti pachatele, aby ve zkušební době, resp. v době výkonu trestů domácího vězení, obecně prospěšných prací a zákazu pobytu, podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu způsobenou trestným činem nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.

Soud má tedy podmíněně odsouzenému zpravidla uložit povinnost, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou způsobil trestným činem, resp. aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Nevyslovení takové povinnosti by mělo být jen výjimečné, jsou-li k tomu zvláštní důvody, které musí soud v odůvodnění rozsudku uvést. Tímto důvodem může být např. skutečnost, že způsobená škoda již byla uhrazena či nemajetková újma již byla odčiněna, resp. bezdůvodné obohacení již bylo vydáno před rozhodnutím soudu, nebo že se poškozený výslovně vzdal nároku na náhradu škody či na odčinění nemajetkové újmy, resp. na vydání bezdůvodného obohacení, anebo že nárok na náhradu škody či na odčinění nemajetkové újmy, resp. na vydání bezdůvodného obohacení, byl zajištěn na majetku obviněného (§ 47 odst. 1 tr. ř.).

Uložení povinnosti podle § 82 odst. 2 části věty za středníkem tr. zákoníku nebrání skutečnost, že soud současně rozhodne o nároku poškozeného na náhradu škody, na odčinění nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení podle § 228 tr. ř., protože výrok podle § 82 odst. 1 části věty za středníkem tr. zákoníku má jinou funkci než výrok podle § 228 tr. ř. Zatímco primárním účelem výroku podle § 228 tr. ř. je jednoznačně formulovat obsah a rozsah nároku poškozeného, a tím i obsah a rozsah povinnosti obviněného k náhradě škody, k odčinění nemajetkové újmy nebo k vydání bezdůvodného obohacení, má výrok podle § 82 odst. 2 části věty za středníkem tr. zákoníku v první řadě zesílit účinek působení podmíněného odsouzení na pachatele tím, že pod pohrůzkou nařízení výkonu trestu odnětí svobody podněcuje pachatele k dobrovolné náhradě škody či k odčinění nemajetkové újmy, kterou způsobil trestným činem, nebo k vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, vyžaduje od něj aktivní úsilí o nápravu nebo odčinění škodlivých následků trestného činu, a vede jej tak k uznání a respektování zájmů dotčených trestným činem. Povinnost, aby pachatel podle svých sil nahradil způsobenou škodu, odčinil nemajetkovou újmu nebo vydal bezdůvodné obohacení, se tak stává důležitým prostředkem nápravy a resocializace podmíněně odsouzeného, protože nepostačuje pouze uznání nároku poškozeného, ale nutí pachatele ke skutečné náhradě škody či k odčinění nemajetkové újmy způsobené trestným činem, resp. ke skutečnému vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem.

Ustanovení § 82 odst. 2 tr. zákoníku se přiměřeně uplatní též v případě podmíněného odsouzení u mladistvého, ovšem s odchylkou spočívající v tom, že mladistvému lze uložit na zkušební dobu podle § 33 odst. 1 věty druhé z. s. m. výchovná opatření podle § 15 až 20 z. s. m., nikoli přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu § 48 odst. 4 a § 82 odst. 2 tr. zákoníku, byť některá z výchovných opatření mají stejný obsah (viz zejména výchovné povinnosti podle § 18 z. s. m. a výchovná omezení podle § 19 z. s. m.). Výchovná opatření uložená mladistvému totiž nahrazují přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ukládané dospělým pachatelům [§ 2 odst. 2 písm. b) část věty za středníkem z. s. m.].

Podle provedeného průzkumu je zde situace obdobná jako ohledně ukládání přiměřených omezení a přiměřených povinností podle trestního zákoníku u dospělých pachatelů. Např. u Okresního soudu v Lounech je mladistvým odsouzeným pro majetkové trestné činy běžně ukládána povinnost nahradit škodu. Poměrně často je u mladistvých ukládána povinnost zdržet se užívání návykových látek, povinnost dodržovat školní docházku apod. Dále je u mladistvých ve větším počtu případů využíván dohled.

C. Jak je u pachatelů blízkých věku mladistvých využívána možnost předpokládaná § 82 odst. 3 tr. zákoníku, včetně možnosti uložit některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve

věcech mládeže.

U většiny soudů není vůbec u odsouzených blízkých věku mladistvých využívána možnost uložit jim samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností některé z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (srov. § 15 až 20 z. s. m.). Tak je tomu např. u Okresního soudu v Chomutově, Obvodního soudu pro Prahu 1, Obvodního soudu pro Prahu 3, Obvodního soudu pro Prahu 6, Obvodního soudu pro Prahu 7, Obvodního soudu pro Prahu 9 nebo Obvodního soudu pro Prahu 10. Stejně je tomu i u naprosté většiny soudů v obvodech Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích. Také v obvodech Krajského soudu v Plzni a Krajského soudu v Ostravě je tento postup zcela výjimečný. Tuto praxi nelze považovat za uspokojivou a je třeba ji v dalším období zlepšit a rovněž tento institut ve vhodných případech využívat.

D. Celkový počet osob podmíněně odsouzených a celkový počet osob podmíněně odsouzených s dohledem.

Podle provedeného průzkumu je počet podmíněných odsouzení a podmíněných odsouzení s dohledem, a to i ve vztahu k využívání dalších alternativních trestů (zejména obecně prospěšných prací nebo peněžitého trestu) v praxi soudů stále poměrně vysoký. Jak vyplývá ze statistických údajů Ministerstva spravedlnosti, počet podmíněných odsouzení v posledních letech znovu roste zejména na úkor trestu obecně prospěšných prací; počet peněžitých trestů je oproti praxi v zahraničí stále velmi nízký. Např. u Okresního soudu v Chomutově bylo v letech 2010 a 2011 uloženo podmíněné odsouzení celkem 2490 osobám a podmíněné odsouzení s dohledem celkem 565 osobám. Tento nikoli chvályhodný trend rostoucího počtu podmíněných odsouzení v zásadě potvrzují i níže uvedená zjištění u jednotlivých soudů, u kterých byl proveden tento průzkum.

Např. soudy v obvodu Krajského soudu v Brně uložily v roce 2010 podmíněné odsouzení celkem 6 589 osobám a z toho podmíněné odsouzení s dohledem 422 osobám; v roce 2011 podmíněné odsouzení uložily celkem 6 497 osobám, a z toho s dohledem 488 osobám. Z toho vyplývá, že u soudů v obvodu Krajského soudu v Brně činí podíl podmíněného odsouzení s dohledem přibližně 7 % na celkovém počtu uložených podmíněných odsouzení. Naproti tomu u Okresního soudu v Českém Krumlově bylo v roce 2011 uloženo podmíněné odsouzení celkem 341 osobě a z toho s dohledem 92 osobám (tj. téměř ve 27 %); u Okresního soudu v Pelhřimově bylo v roce 2010 uloženo podmíněné odsouzení celkem 162 osobám a z toho 26 osobám s dohledem (tj. více jak v 15 % případů). Z toho je navíc zřejmé, že mezi jednotlivými soudy jsou značné rozdíly v ukládání podmíněného odsouzení a podmíněného odsouzení s dohledem.

Soudy v obvodu Krajského soudu v Ostravě uložily v roce 2010 dle nového trestního zákoníku 3583 podmíněných trestů odnětí svobody, z nichž bylo 168 uloženo s dohledem. V roce 2011 uložily 6892 podmíněných trestů odnětí svobody, z nichž bylo 384 trestů s dohledem. Soudy v obvodu Krajského soudu v Plzni v roce 2010 celkově uložily 2853 podmíněných trestů odnětí svobody, z toho bylo s dohledem 178 trestů. V roce 2011 uložily celkově 3190 podmíněných trestů odnětí svobody, z toho 240 s dohledem.

Ilustrativní je také např. praxe u Obvodního soudu pro Prahu 1, který uvádí nejen celkový počet osob podmíněně odsouzených a celkový počet osob podmíněně odsouzených s dohledem, ale provedl i zajímavé srovnání praxe v jednotlivých senátech tohoto soudu při ukládání podmíněného odsouzení s dohledem:

Rok 2010:

Podmíněné odsouzení

Celkem 523 osob v celkem 523 věcech.

Podmíněné odsouzení s dohledem
Celkem 63 osob v celkem 63 věcech.

Přehled jednotlivých senátů a počet věcí, ve kterých bylo uloženo podmíněné odsouzení s dohledem:

1 T: 12 věcí,
2 T: 10 věcí,
3 T: 2 věci,
4 T: 4 věci,
5 T: 11 věcí,
6 T: 2 věci,
7 T: 2 věci,
8 T: 10 věcí,
9 T: 10 věcí,

Rok 2011:

Podmíněné odsouzení

Celkem 620 osob v celkem 620 věcech.

Podmíněné odsouzení s dohledem

Celkem 69 osob v celkem 69 věcech.

Přehled jednotlivých senátů a počet věcí, ve kterých bylo uloženo podmíněné odsouzení s dohledem:

1 T: 10 věcí,
2 T: 12 věcí,
3 T: 8 věcí,
5 T: 8 věcí,
6 T: 6 věcí,
7 T: 2 věci,
8 T: 8 věcí,
9 T: 10 věcí,
10 T: 1 věc,
44 T: 1 věc,
67 T: 3 věci,

U Obvodního soudu pro Prahu 4 byl zjištěn tento stav:

V roce 2010:

Podmíněné odsouzení - 653 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 48 osob.

V roce 2011:

Podmíněné odsouzení - 746 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 83 osob.

U Obvodního soudu pro Prahu 5 bylo učiněno následující zjištění:

V roce 2010:

Podmíněné odsouzení - 509 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 105 osob.

V roce 2011:

Podmíněné odsouzení - 556 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 115 osob.

U Obvodního soudu pro Prahu 7 byl zjištěn tento stav:

V roce 2010:

Podmíněné odsouzení - 274 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 28 osob.

V roce 2011:

Podmíněné odsouzení - 365 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 46 osob.

U Obvodního soudu pro Prahu 8 bylo zjištěno:

V roce 2010:

Podmíněné odsouzení - 315 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 32 osob.

V roce 2011:

Podmíněné odsouzení - 400 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 29 osob.

U Obvodního soudu pro Prahu 10 byl zjištěn tento stav:

V roce 2010:

Podmíněné odsouzení - 474 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 22 osob.

Mladiství podmíněně odsouzení - 2 osoby.

Mladiství podmíněně odsouzení s dohledem - 8 osob.

V roce 2011:

Podmíněné odsouzení - 556 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 45 osob.

Mladiství podmíněně odsouzení - 3 osoby.

Mladiství podmíněně odsouzení s dohledem - 7 osob.

Výjimkou ze zvyšujícího se počtu podmíněných odsouzení je např. Okresní soud v Děčíně, u kterého bylo učiněno následující zjištění:

V roce 2010:

Podmíněné odsouzení - 764 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 12 osob.

V roce 2011:

Podmíněné odsouzení - 629 osob.

Podmíněné odsouzení s dohledem - 12 osob.

E. V případech pokud byl uložen podmíněný trest odnětí svobody s dohledem, v jakém procentu pachatelů soudy využily možnost uložit přiměřené omezení nebo přiměřenou povinnost podle § 85 odst. 2 tr. zákoníku a u pachatelů blízkých věku mladistvých i podle § 85 odst. 3 tr. zákoníku.

Praxe u jednotlivých soudů v České republice není vyhovující ani při ukládání přiměřených omezení a přiměřených povinností u podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem, neboť u některých soudů nebylo ve zkoumaném období let 2010 a 2011 uloženo žádné takové přiměřené omezení nebo přiměřená povinnost (např. u Okresního soudu v Děčíně, Obvodního soudu pro Prahu 1).

Poněkud lepší je v tomto směru praxe u Obvodního soudu pro Prahu 3, kde bylo alespoň v 10 případech uloženo přiměřené omezení nebo přiměřená povinnost podle § 85 odst. 2 tr. zákoníku (nebylo však uloženo žádné výchovné opatření podle § 85 odst. 3 tr. zákoníku odsouzenému ve věku

blízkém věku mladistvých ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže). V praxi Obvodního soudu pro Prahu 4 je v případě uložení podmíněného trestu s dohledem za trestný čin zanedbání povinné výživy vždy uloženo přiměřené omezení hradit po dobu výkonu trestu podle svých sil běžné výživné a výživné dlužné. Je-li rozhodováno o náhradě škody, podle okolností případu je účinek trestu zesílen povinností nahradit podle svých sil způsobenou škodu. Lze uvést, že v případě zostření uložení podmíněného trestu vyslovením dohledu je u tohoto soudu důsledně využíváno možnosti podle § 85 odst. 2 tr. zákoníku. Obvodní soud pro Prahu 7 a Obvodní soud pro Prahu 8 uvádějí, že v 80 % případů bylo uloženo přiměřené omezení nebo přiměřená povinnost podle § 85 odst. 2 tr. zákoníku (zpravidla nahradit způsobenou škodu nebo splácet dlužné výživné). U Obvodního soudu pro Prahu 9 bylo uloženo přiměřené omezení nebo přiměřená povinnost podle § 85 odst. 2 tr. zákoníku v roce 2010 ve 45 % případů a v roce 2011 v 46,6 % případů (uloženo přiměřené omezení podle svých sil uhradit dlužné výživné a dále řádně platit běžné výživné, přiměřené omezení podle svých sil nahradit způsobenou škodu, přiměřené omezení zdržet se styku a zasahování do práv poškozené, přiměřené omezení zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, přiměřené omezení podrobit se programu sociálního výcviku a převýchovy v oblasti sebekontroly a sebeovládání).

Poměrně dobrá je praxe při využívání možnosti uložení přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti podle § 85 odst. 2 tr. zákoníku v obvodu Krajského soudu v Českých Budějovicích, např. u Okresního soudu v Českém Krumlově, který taková opatření uložil v roce 2010 celkem 46 osobám (tj. v 73 % uložených podmíněných odsouzení s dohledem) a v této praxi pokračoval i v roce 2011, kdy je uložil 64 odsouzeným, tj. v 70 % případů podmíněného odsouzení s dohledem. V obvodu Krajského soudu v Brně bylo této možnosti využíváno zhruba u poloviny podmíněně odsouzených s dohledem, i když i zde jsou mezi soudy značné rozdíly. Např. Okresní soud v Blansku uložil taková opatření pouze v 5 % případů podmíněného odsouzení s dohledem; naproti tomu Okresní soud v Hodoníně takto postupoval u 75 % odsouzených a obdobně Okresní soud v Prostějově uvádí až 80 % podmíněně odsouzených s dohledem, jímž bylo uloženo přiměřené omezení nebo přiměřená povinnost. Obdobně je tomu u soudů v obvodech Krajského soudu v Plzni a Krajského soudu v Ostravě, kde podle zpráv některých soudů, které tyto údaje zjišťovaly, vyplynulo, že k naznačenému postupu docházelo v 53 % případů.

Využití možnosti uložení přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti u pachatelů ve věku blízkém věku mladistvým podle § 85 odst. 3 tr. zákoníku je u soudů v celé České republice zcela výjimečné.

Blíže k ukládání přiměřených omezení a přiměřených povinností srov. výklad pod písm. B. shora.

F. Jak soudy hodnotí spolupráci s PMS při ukládání a výkonu tohoto trestu.

V zásadě všechny soudy, u kterých byl proveden průzkum, hodnotí spolupráci s Probační a mediační službou jako bezproblémovou či velmi dobrou, přičemž je oceňována možnost řešit problémy velice operativně. Např. Obvodní soud pro Prahu 1 uvedl, že spolupráce s Probační a mediační službou zejména při výkonu trestu odnětí svobody podmíněně odloženého na zkušební dobu za současného vyslovení dohledu lze hodnotit jako velmi dobrou. Probační a mediační služba v podstatě neprodleně reaguje na jakékoli změny zjištěné na straně pachatele a podává o tom soudu zprávu tak, aby mohlo být případně bezodkladně rozhodnuto ve věci (např. nařízení výkonu trestu odnětí svobody z důvodu hrubého porušování podmínek a povinnosti uloženého dohledu, nerespektování či nepodrobení se výkonu uloženého dohledu, nespolečné pachatele s probačním úředníkem apod.). Stejně tak je nutno hodnotit i spolupráci s Probační a mediační službou v případech, kdy si soud vyžádá nějakou konkrétní zprávu týkající se pachatele mimo pravidelných zpráv o průběhu výkonu dohledu (obdobně i Obvodní soud pro Prahu 3, Obvodní soud pro Prahu 6, Obvodní soud pro Prahu 7 nebo Obvodní soud pro Prahu 10).

Některé soudy označily spolupráci s Probační a mediační službou dokonce jako výbornou (např. Obvodní soud pro Prahu 2) či vynikající, jako např. Obvodní soud pro Prahu 4, který uvedl, že

spolupráce a komunikace s Probační a mediační službou je charakterizována ochotou a zájmem o naplnění účelu trestu při výkonu alternativních trestů (obdobně Obvodní soud pro Prahu 9).

VII. Zhodnocení ve vztahu k podmíněnému zastavení trestního stíhání a schválení narovnání

A. Došlo po nabytí účinnosti trestního zákoníku k nárůstu počtu těchto odklonů.

Rovněž u odklonů není situace u jednotlivých soudů, u kterých byl proveden průzkum, stejná. Tak Krajský soud v Ostravě ve své zprávě uvádí, že zhruba polovina okresních soudů uvádí, že ke změnám nedošlo, kdežto druhá polovina konstatuje, že dochází ke zvýšenému využití těchto institutů. Dále např. Okresní soud v Chomutově uvádí, že k nárůstu počtu podmíněných zastavení trestního stíhání a narovnání nedošlo (stejně Obvodní soud pro Prahu 4). Obdobně tomu bylo u Obvodního soudu pro Prahu 3, který uvedl, že o podmíněném zastavení trestního stíhání bylo rozhodnuto v roce 2009 v 6 případech, zatímco v letech 2010 a 2011 tomu tak bylo vždy ve 4 případech (o schválení narovnání nebylo v letech 2010 a 2011 rozhodnuto v žádném případě). Stejně tomu bylo u soudů v obvodu Krajského soudu v Praze. Na základě průzkumu u soudů v obvodech Krajského soudu v Brně a Krajského soudu v Českých Budějovicích je zřejmé, že v letech 2010 až 2011 rozhodně nedošlo k nárůstu narovnání, a s výjimkou několika soudů (např. Okresního soudu ve Strakonících nebo Okresního soudu v Břeclavi) nebyl zaznamenán ani nárůst podmíněného zastavení trestního stíhání. Naproti tomu Obvodní soud pro Prahu 1 ve své zprávě uvedl, že v případě podmíněného zastavení trestního stíhání došlo v roce 2011 k nárůstu počtu trestních věcí vyřešených použitím institutu podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 a násl. tr. ř., a to o celkem 9 trestních věcí více oproti roku 2010, kdy bylo celkem 34 trestních věcí vyřešených použitím institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. Obdobně tomu bylo v obvodu Krajského soudu v Plzni, kde oproti roku 2010, kdy došlo k podmíněnému zastavení u 82 osob, došlo v roce 2011 k takovému zastavení u 102 osob (přes tento dvacetiprocentní nárůst je ve zprávě paradoxně konstatováno, že aplikace trestního zákoníku nevedla k nárůstu odklonů). V případě narovnání došlo u tohoto soudu v roce 2011 k nárůstu počtu trestních věcí vyřešených použitím institutu narovnání podle § 309 a násl. tr. ř., a to celkem o 1 trestní věc oproti roku 2010, kdy nebyla žádná trestní věc vyřešena použitím institutu narovnání. K mírnému nárůstu podmíněných zastavení trestního stíhání došlo také u Obvodního soudu pro Prahu 6.

B. Uvést počty podmíněného zastavení trestního stíhání ve sledovaných letech 2010 a 2011.

Počty věcí, ve kterých bylo trestní stíhání soudem podmíněně zastaveno, jsou u jednotlivých soudů, a to i se srovnatelným nápadem trestních věcí, dosti rozdílné. Např. u Okresního soudu ve Strakonících bylo v roce 2011 podmíněně zastaveno trestní stíhání u 20 osob, naproti tomu u Okresního soudu v Českém Krumlově bylo v roce 2010 podmíněně zastaveno trestní stíhání u 58 osob a v roce 2011 u 64 osob. U soudů v obvodu Krajského soudu v Brně není využívání institutu podmíněného zastavení příliš časté, neboť v roce 2010 u všech soudů v jeho obvodu bylo podmíněně zastaveno trestní stíhání jen u 171 osoby, a v roce 2011 u 185 osob. Např. u Okresního soudu ve Vyškově v roce 2010 a 2011 jen u 3 osob; u Okresního soudu v Prostějově v roce 2010 u 7 osob a v roce 2011 u 6 osob; u Okresního soudu v Hodoníně v roce 2011 jen u 8 osob, když naproti tomu u Okresního soudu v Třebíči, který je z hlediska nápadu věcí srovnatelný, v roce 2011 u 15 osob.

Pokud jde o Krajský soud v Plzni, lze odkázat na výše uvedenou odpověď pod bodem A. shora. U soudů v obvodu Krajského soudu v Ostravě bylo v roce 2010 podmíněně zastaveno trestní stíhání ve vztahu k 376 osobám a v roce 2011 ve vztahu k 366 osobám.

Alarmující je situace u Obvodního soudu pro Prahu 10, kde nebylo v letech 2010 a 2011 rozhodnuto o žádném podmíněném zastavení trestního stíhání.

U Obvodního soudu pro Prahu 1 bylo

v roce 2010 celkem 34 podmíněných zastavení trestního stíhání,
v roce 2011 celkem 43 podmíněných zastavení trestního stíhání.
Obdobná je situace u Obvodního soudu pro Prahu 6, kde došlo v letech 2010 a 2011 k 34 podmíněným zastavením trestního stíhání.

U Obvodního soudu pro Prahu 3 bylo

v roce 2010 celkem 4 podmíněná zastavení trestního stíhání,
v roce 2011 celkem 4 podmíněná zastavení trestního stíhání.

U Obvodního soudu pro Prahu 7 bylo

v roce 2010 celkem 2 podmíněná zastavení trestního stíhání,
v roce 2011 celkem 7 podmíněných zastavení trestního stíhání.

U Obvodního soudu pro Prahu 8 bylo

v roce 2010 celkem 7 podmíněných zastavení trestního stíhání,
v roce 2011 celkem 7 podmíněných zastavení trestního stíhání.

U Obvodního soudu pro Prahu 9 bylo

v roce 2010 celkem 14 podmíněných zastavení trestního stíhání,
v roce 2011 celkem 15 podmíněných zastavení trestního stíhání.

Naproti větší počet podmíněných zastavení trestního stíhání byl zjištěn u Obvodního soudu pro Prahu 4, a to

v roce 2010 celkem 138 podmíněných zastavení trestního stíhání,
v roce 2011 celkem 128 podmíněných zastavení trestního stíhání.

Velký počet případů podmíněného zastavení trestního stíhání je tradičně vzhledem k specializaci na agendu dopravních trestných činů u Obvodního soudu pro Prahu 2, kde bylo v letech 2010 a 2011 rozhodnuto o podmíněném zastavení trestního stíhání v 309 případech. Tomu odpovídají i zprávy dalších soudů, u kterých byl proveden průzkum, tak např. podle zprávy Krajského soudu v Praze je podmíněné zastavení trestního stíhání využíváno především u přečinů v dopravě.

C. U kterých druhů trestných činů (proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sex. oblasti, majetkové, hospodářské atd., tedy podle jednotlivých hlav trestního zákoníku) je podmíněné zastavení trestního stíhání využíváno; pokud je využíváno ve zvýšené míře u určitých konkrétních přečinů (např. u ublížení na zdraví z nedbalosti) je třeba to také uvést.

Podmíněné zastavení trestního stíhání se nejvíce uplatňuje u majetkových trestných činů (zejména přečiny krádeže podle § 205 tr. zákoníku, zpronevěry podle § 206 tr. zákoníku, podvodu podle § 209 tr. zákoníku, podílnictví podle § 214 a § 215 tr. zákoníku, legalizace výnosů z trestné činnosti a zatajení věci podle § 217 tr. zákoníku, zatajení věci podle § 219 tr. zákoníku atd.) a u trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných (zejména přečiny násilí proti úřední osobě podle § 325 tr. zákoníku, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 tr. zákoníku, křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle § 346 tr. zákoníku, padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 tr. zákoníku a přečin výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku atd.). Dále se uplatňuje u trestných činů proti životu a zdraví zejména spáchaných v dopravě (těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 tr. zákoníku a ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 148 tr. zákoníku), ojediněle se uplatňuje u úmyslného přečinu ublížení na zdraví podle § 146 tr. zákoníku, dále u trestných činů hospodářských (přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 tr. zákoníku), trestných činů obecně nebezpečných (přečiny ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 tr. zákoníku, nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 tr. zákoníku, přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy podle § 284 tr. zákoníku). Prakticky vůbec se podmíněné zastavení trestního stíhání nevyskytuje u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestných činů proti rodině a dětem, trestných činů proti životnímu prostředí, trestných činů proti České republice, cizímu státu a mezinárodní

organizaci, trestných činů proti branné povinnosti, trestných činů vojenských a trestných činů proti lidskosti, proti míru a válečných trestných činů, a to vzhledem k jejich povaze.

Pro ilustraci je možno opět uvést situaci u Obvodního soudu pro Prahu 1:

Trestné činy proti životu a zdraví:

Rok 2010:

Celkem 1 věc:

§ 146 tr. zákoníku - přečin ublížení na zdraví,
sp. zn. 8 T 16/2010 - § 146 odst. 1 tr. zákoník.

Rok 2011:

Celkem 1 věc:

§ 146 tr. zákoníku - přečin ublížení na zdraví,
sp. zn. 9 T 81/2011 - § 146 odst. 1 tr. zákoníku.

Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti rodině a dětem:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti majetku:

Rok 2010:

Celkem 20 věcí:

§ 205 odst. 1 tr. zákoníku - přečin krádeže - celkem 7 věcí:
sp. zn. 1 T 85/2010 - § 205 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku,
sp. zn. 2 T 106/2010 - § 205 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku,

sp. zn. 3 T 16/2010 - § 205 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku = 3 osoby,
sp. zn. 4 T 41/2010 - § 205 odst. 1 písm. c), písm. d) tr. zákoníku,
sp. zn. 6 Z 4/2010 - § 205 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku,
sp. zn. 9 T 30/2010 - § 205 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku,
sp. zn. 9 T 46/2010 - § 205 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.
§ 206 tr. zákoníku - přečin zpronevěry - celkem 3 věci:
sp. zn. 1 T 19/2010 - § 206 odst. 1, odst. 2 tr. zákoníku,
sp. zn. 5 T 127/2010 - § 206 odst. 1, odst. 2 tr. zákoníku,
sp. zn. 9 T 70/2010 - § 206 odst. 2 tr. zákoníku.
§ 209 tr. zákoníku - přečin podvodu - celkem 2 věci:
sp. zn. 8 T 48/2010 - § 209 odst. 1 tr. zákoníku,
sp. zn. 9 T 11/2010 - § 206 odst. 1, odst. 2 tr. zákoníku,
§ 214 tr. zákoníku - přečin podílnictví - celkem 1 věc:
sp. zn. 8 T 114/2010 - § 214 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.
§ 215 tr. zákoníku - přečin podílnictví z nedbalosti - celkem 2 věci:
sp. zn. 7 T 34/2010 - § 215 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. b) tr. zákoníku,
sp. zn. 8 T 127/2010 - § 219 odst. 2 tr. zákoníku.
§ 217 tr. zákoníku - přečin legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti - celkem 1 věc:
sp. zn. 8 T 151/2010 - § 217 odst. 1 tr. zákoníku.
§ 219 tr. zákoníku - přečin zatajení věci - celkem 2 věci:
sp. zn. 5 T 155/2010 - § 219 odst. 1 tr. zákoníku,
sp. zn. 6 T 43/2010 - § 219 odst. 1 tr. zákoníku.
§ 228 tr. zákoníku - přečin poškození cizí věci - celkem 2 věci:
sp. zn. 7 T 41/2010 - § 228 odst. 1, odst. 2 tr. zákoníku = 2 osoby,
sp. zn. 8 T 41/2010 - § 228 odst. 1 tr. zákoníku.

Rok 2011:

Celkem 24 věci:

§ 205 odst. 1 tr. zákoníku - přečin krádeže - celkem 3 věci:
sp. zn. 8 T 104/2011 - § 205 odst. 1 písm. a), písm. b) tr. zákoníku = celkem 3 osoby,
sp. zn. 10 T 11/2011 - § 205 odst. 1 písm. a), písm. b) tr. zákoníku,
sp. zn. 10 T 24/2011 - § 205 odst. 1, odst. 3 tr. zákoníku.
§ 206 tr. zákoníku - přečin zpronevěry - celkem 1 věc:
sp. zn. 6 T 51/2011 - § 206 odst. 1, odst. 3 tr. zákoníku.
§ 207 tr. zákoníku - přečin neoprávněné užívání cizí věci - celkem 1 věc:
sp. zn. 3 T 40/2011 - § 207 odst. 1 tr. zákoníku = celkem 2 osoby.
§ 209 tr. zákoníku - přečin podvodu - celkem 4 věci:
sp. zn. 1 T 149/2011 - § 209 odst. 1, odst. 3 tr. zákoníku,
sp. zn. 5 T 92/2011 - § 209 odst. 1, odst. 3 tr. zákoníku,
sp. zn. 5 T 37/2011 - § 209 odst. 1 tr. zákoníku,
sp. zn. 10 T 1/2011 - § 209 odst. 1 tr. zákoníku.
§ 211 tr. zákoníku - přečin úvěrového podvodu - celkem 1 věc:
sp. zn. 9 T 45/2011 - § 211 odst. 1, odst. 4 tr. zákoníku,
§ 215 tr. zákoníku - přečin podílnictví z nedbalosti - celkem 1 věc:
sp. zn. 5 T 53/2011 - § 215 odst. 1 tr. zákoníku.
§ 217 tr. zákoníku - přečin legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti - celkem 1 věc:
sp. zn. 8 T 33/2011 - § 217 odst. 1 tr. zákoníku.
§ 219 tr. zákoníku - přečin zatajení věci - celkem 4 věci:
sp. zn. 1 T 165/2011 - § 219 odst. 1 tr. zákoníku,
sp. zn. 2 T 102/2011 - § 219 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 3 T 14/2011 - § 219 odst. 1 tr. zákoníku,
sp. zn. 3 T 19/2011 - § 219 odst. 1 tr. zákoníku.
§ 228 tr. zákoníku - přečin poškození cizí věci - celkem 5 věcí:
sp. zn. 6 T 88/2011 - § 228 odst. 1 tr. zákoníku,
sp. zn. 7 T 37/2011 - § 228 odst. 1 tr. zákoníku,
sp. zn. 44 T 7/2011 - § 228 odst. 1 tr. zákoníku,
sp. zn. 67 T 59/2011 - § 228 odst. 1 tr. zákoníku,
sp. zn. 67 T 61/2011 - § 228 odst. 1 tr. zákoníku.
§ 230 tr. zákoníku - přečin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací - celkem 1 věc:
sp. zn. 1 T 149/2011 - § 230 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku.

Trestné činy hospodářské:

Rok 2010:

Celkem 1 věc:

§ 234 tr. zákoníku - přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku - celkem 1 věc:

sp. zn. 9 T 37/2010 - § 234 odst. 1 tr. zákoníku.

Rok 2011:

Celkem 1 věc:

§ 234 tr. zákoníku - přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku - celkem 1 věc:

sp. zn. 8 T 146/2011 - § 234 odst. 1 tr. zákoníku.

Trestné činy obecně nebezpečné:

Rok 2010:

Celkem 2 věci:

§ 274 tr. zákoníku - přečin ohrožení pod vlivem návykové látky - celkem 1 věc:

sp. zn. 1 T 85/2010 - § 274 odst. 1 tr. zákoníku.

§ 283 tr. zákoníku - přečin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy - celkem 1 věc:

sp. zn. 9 T 3/2010 - § 283 odst. 1 tr. zákoníku.

Rok 2011:

Celkem 1 věc:

§ 284 tr. zákoníku - přečin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu - celkem 1 věc:

sp. zn. 8 T 26/2011 - § 284 odst. 2 tr. zákoníku.

Trestné činy proti životnímu prostředí:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci:

Rok 2010:

Celkem 0 věcí.

Rok 2011:

Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných:

Rok 2010:

Celkem 11 věcí:

§ 325 tr. zákoníku - přečin násilí proti úřední osobě - celkem 1 věc:

sp. zn. 2 T 12/2010 - § 325 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku.

§ 330 tr. zákoníku - přečin maření úkolu úřední osoby z nedbalosti - celkem 1 věc:

sp. zn. 2 T 112/2010 - § 330 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

§ 337 tr. zákoníku - přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání - celkem 2 věci:

sp. zn. 2 T 122/2010 - § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku,

sp. zn. 7 T 62/2010 - § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

§ 348 tr. zákoníku - přečin padělání a pozměnění veřejné listiny - celkem 3 věci:

sp. zn. 7 T 5/2010 - § 348 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 7 T 20/2010 - § 348 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 9 T 52/2010 - § 348 odst. 1 tr. zákoníku.

§ 358 tr. zákoníku - přečin výtržnictví - celkem 4 věci:

sp. zn. 2 T 12/2010 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 4 T 4/2010 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 5 T 13/2010 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 5 T 36/2010 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku.

Rok 2011:

Celkem 14 věcí:

§ 337 tr. zákoníku - přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání - celkem 1 věc:

sp. zn. 6 T 66/2011 - § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

§ 345 tr. zákoníku - přečin křivé obvinění - celkem 1 věc:

sp. zn. 5 T 117/2011 - § 345 odst. 1 tr. zákoníku.

§ 346 tr. zákoníku - přečin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek - celkem 3 věci (5 osob):

sp. zn. 6 T 77/2011 - § 346 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku = 2 osoby,

sp. zn. 44 T 53/2011 - § 346 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku = 2 osoby,

sp. zn. 1 T 99/2011 - § 346 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku.

§ 348 tr. zákoníku - přečin padělání a pozměnění veřejné listiny - celkem 2 věci:

sp. zn. 8 T 91/2011 - § 348 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 44 T 47/2011 - § 348 odst. 1 tr. zákoníku.

§ 358 tr. zákoníku - přečin výtržnictví - celkem 6 věcí:

sp. zn. 2 T 37/2011 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku = 3 osoby,

sp. zn. 6 T 88/2011 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 8 T 127/2011 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 44 T 35/2011 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 67 T 61/2011 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku,

sp. zn. 9 T 81/2011 - § 358 odst. 1 tr. zákoníku.
§ 366 tr. zákoníku - přečin nadržování - celkem 1 věc:
sp. zn. 6 T 77/2011 - § 366 odst. 1 tr. zákoníku = 2 osoby.

Trestné činy proti branné povinnosti:

Rok 2010:
Celkem 0 věcí.

Rok 2011:
Celkem 0 věcí.

Trestné činy vojenské:

Rok 2010:
Celkem 0 věcí.

Rok 2011:
Celkem 0 věcí.

Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy

Rok 2010:
Celkem 0 věcí.

Rok 2011:
Celkem 0 věcí.

D. Co brání většímu využívání podmíněného zastavení trestního stíhání.

Jednotlivými soudy jsou uváděny rozdílné důvody nevyužívání institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. Soudy většinou poukazují na absenci doznání obviněných, na jejich špatnou finanční situaci, a to v souvislosti s mnohdy neúměrně vysokými požadavky poškozených na náhradu škody, dále na negativní postoj poškozených k tomuto způsobu projednání věci, jakož i na větší využívání tohoto postupu již v rámci přípravného řízení. Dále např. Obvodní soud pro Prahu 3 uvedl, že návrhy na potrestání a obžaloby se ve větším počtu případů týkají osob s trestní minulostí, kdy není splněn předpoklad, že by takové rozhodnutí bylo možné považovat za dostačující, a když už se jedná o osobu například netrestanou, zase není splněna některá z podmínek § 307 odst. 1 písm. a), b) či c) tr. ř. (obviněný se obvykle nedoznal nebo nenahradil škodu ani neučinil opatření k její náhradě). Okresní soud v Trutnově pak k tomu konstatuje, že k podmíněnému zastavení trestního stíhání nejsou zjišťovány předpoklady již v přípravném řízení a následně nejsou splněny zákonné podmínky pro jeho použití. Je zde rovněž neinformovanost obviněných o možnosti využití tohoto odklonu. Soudy v obvodech Krajského soudu v Plzni a Krajského soudu v Ostravě uvádějí také jako příčinu bránící širší aplikaci podmíněného zastavení, ale i narovnání v řízení po podání obžaloby některé subjektivní podmínky, např. nedostatečná iniciativa stran trestního řízení (ale i soudu), dále absence zákonných podmínek a zejména objektivní okolnost, že často je takto věc řešena již státním zástupcem. U narovnání k tomu přistupuje fakt, že se často nepovede nalézt shodu mezi nároky poškozených a možnostmi obviněných.

Obvodní soud pro Prahu 1 rozdělil důvody do dvou skupin:

a) postoje poškozených, kteří nejsou ochotni uzavřít s obviněným dohodu o náhradě škody nebo o způsobu náhrady škody a často požadují podstatně vyšší náhradu škody, než v jaké výši

byla skutečná škoda způsobena, což nechce zase akceptovat pachatel (např. byla způsobena škoda 8.000,- Kč, poškozený požaduje po obviněném jako náhradu škody částku 100.000,- Kč), čímž nedojde k uzavření dohody o náhradě škody nebo způsobu její náhrady, často ani ve spolupráci s probačním úředníkem vystupujícím v takových případech jako mediátor,

b) postoje státního zástupce, který nesouhlasí s postupem soudu podle § 307 tr. ř. a požaduje „klasické“ odsouzení obžalovaného a uložení trestu a podává proti usnesení soudu o podmíněném zastavení trestního stíhání obviněného stížnost, a to i přesto, že byly splněny všechny zákonné podmínky ustanovení § 307 odst. 1 tr. ř. Odvolací soudy pak spíše vyhovějí podané stížnosti a usnesení soudu I. stupně o podmíněném zastavení trestního stíhání ruší a věc vrací soudu I. stupně k novému projednání a rozhodnutí.

V souladu s tím i Městský soud v Brně zmiňuje nesouhlasný postoj státních zástupců k jeho aplikaci v řízení před soudem.

E. Uvést počty narovnání ve sledovaných letech 2010 a 2011.

Narovnání ve smyslu § 309 a násl. tr. ř. se u soudů v celé České republice uplatňuje jen zcela ojediněle. Např. v rámci obvodu celého Krajského soudu v Brně bylo v roce 2010 schváleno jen 7 narovnání a v roce 2011 bylo takto rozhodnuto dokonce jen ve 4 případech. U naprosté většiny okresních soudů nebyl v roce 2010 a 2011 institut narovnání využit ani v jediném případě (např. Okresní soud ve Znojmě, Okresní soud ve Zlíně, Okresní soud ve Strakonici). Naproti tomu jen u samotného Okresního soudu v Českém Krumlově (ve srovnání s obvodem celého Krajského soudu v Brně), bylo v roce 2011 narovnání schváleno u 3 osob.

V obvodu Krajského soudu v Plzni bylo narovnání využito v roce 2010 v 1 věci u dvou osob a v roce 2011 u 5 věcí a 5 osob. Šlo o přečiny těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1, 2 tr. zákoníku. V obvodu Krajského soudu v Ostravě bylo narovnání aplikováno v roce 2010 u 15 osob a v roce 2011 u 11 osob.

Také u Obvodního soudu pro Prahu 1 nebylo v roce 2010 schváleno žádné narovnání a v roce 2011 jen jedno narovnání (sp. zn. 5 T 92/2011) pro přečin podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 3 tr. zákoníku. Jedno narovnání bylo v letech 2010 a 2011 schváleno i u Obvodního soudu pro Prahu 6, u Obvodního soudu pro Prahu 7 (v roce 2011) a u Obvodního soudu pro Prahu 10 (v roce 2010).

U Obvodního soudu pro Prahu 3 nebylo v letech 2010 a 2011 schváleno žádné narovnání. Stejně tak u Obvodního soudu pro Prahu 4, Obvodního soudu pro Prahu 8, Obvodního soudu pro Prahu 9.

V obvodu Krajského soudu v Hradci Králové vykazuje poměrně vyšší počet narovnání Okresní soud v Náchodě, u něhož bylo v roce 2010 rozhodnuto o schválení narovnání v 5 případech a v roce 2011 v 8 případech. Tuto praxi je třeba přivítat a podpořit.

Podle zprávy Krajského soudu v Praze se narovnání vyskytuje naprosto výjimečně (řada okresních soudů v jeho obvodu uvádí, že takový institut ve sledované době vůbec nebyl využit), přičemž soudy zpravidla stran této problematiky odkazují na komplikovanost procedury s narovnáním. Navíc uvádějí, že málokterý z obviněných, u nichž by podmínky pro jeho využití v zásadě byly dány, disponuje takovými finančními prostředky, aby byl jeho návrh akceptovatelný.

F. U kterých druhů trestných činů (proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, majetkové, hospodářské atd., tedy podle jednotlivých hlav trestního zákoníku) je narovnání využíváno; pokud je využíváno ve zvýšené míře u určitých konkrétních přečinů (např. u ublížení na zdraví z nedbalosti) je třeba to také uvést.

S ohledem na nízké počty schválených narovnání je obtížné uvést údaje vztahující se k druhu trestné

činnosti. Z průzkumu bylo zjištěno, že ke schválení narovnání došlo v případě majetkové trestné činnosti, dále při řešení trestné činnosti v dopravě u trestných činů proti životu a zdraví, u přečinu výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku a u přečinu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1, 2 tr. zákoníku.

U Obvodního soudu pro Prahu 1 bylo schváleno jen jedno narovnání (sp. zn. 5 T 92/2011) v roce 2011 pro přečin podvodu podle § 209 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Jinak není institut narovnání u Obvodního soudu pro Prahu 1 využíván především pro nevhodnost jeho aplikace na konkrétní trestní věc z hlediska jejích okolností, podmínek, osoby pachatele a nevhodnosti aplikace narovnání a dále odpověď (viz písm. G. níže).

U Obvodního soudu pro Prahu 10 bylo schváleno narovnání u přečinu poškození cizí věci podle § 228 tr. zákoníku.

G. Co brání většímu využívání narovnání.

Většímu využívání narovnání podle zpráv převážné většiny soudů brání nesplnění zákonných podmínek podle § 309 odst. 1 tr. ř., zejména je to neochota obviněných hradit kromě škody způsobené poškozenému ještě částku k obecně prospěšným účelům (po novele provedené zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od 1. 9. 2012 je to již jen složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti) a dále i postoj poškozeného spočívající v nesouhlasu s postupem podle § 309 tr. ř. (poškozený má za to, že se obviněný tzv. vyplatil z trestní odpovědnosti), neboť požaduje, aby obviněný (pachatel) byl spravedlivě a přísně potrestán a institut narovnání nepovažuje za adekvátní a odpovídající kompenzaci újmy, která mu byla způsobena jednáním obviněného (např. Obvodní soud pro Prahu 6, Obvodní soud pro Prahu 7, Obvodní soud pro Prahu 8 nebo Obvodní soud pro Prahu 9; viz též zprávy Krajského soudu v Plzni a Krajského soudu v Ostravě); v neposlední řadě je důvodem nevyužívání narovnání též finanční situace obviněného, který nemá dostatek finančních prostředků nejen k odškodnění poškozeného, ale též k zaplacení další částky k obecně prospěšným účelům, resp. na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, významnou roli hraje i rozdíl v názoru obviněného a poškozeného na výši odškodnění. Některé soudy též zmiňují procesní náročnost při uplatňování tohoto institutu, jakož i plnění filtrační role odklonů ze strany státních zástupců. Dále např. Obvodní soud pro Prahu 3 uvedl, že návrhy na potrestání a obžaloby se ve větším počtu případů týkají osob s trestní minulostí, u kterých není splněn předpoklad, že by takové rozhodnutí bylo možné považovat za dostačující, a když už se jedná o osobu například netrestanou, zase nejsou splněny některé z podmínek § 309 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d) tr. ř. Obvodní soud pro Prahu 10 uvedl, že většímu využívání institutu narovnání brání zejména neochota poškozených účastnit se jednání a neochota obviněného hradit škodu a ještě finančně přispět na účet státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.

V obvodu Krajského soudu v Hradci Králové např. Okresní soud v Semilech k tomu konstatuje, že o schválení narovnání nemají obvinění zájem. Podle jeho názoru naprostá většina obviněných patří do takové sociální skupiny, která si vedle náhrady škody nemůže dovolit složit další finanční prostředky na konto pomoci obětem trestné činnosti. Zájem o tento postup není ani ze strany poškozených, jejichž souhlas je ze zákona nutný ke schválení narovnání. Pracovníci střediska Probační a mediační služby v rámci mediace již v přípravném řízení ve spolupráci s policií a státním zastupitelstvím vyhledávají případy vhodné k odklonu. Podle zkušeností uvedeného soudu však poškození většinou nemají zájem o osobní jednání, jde jim jen o to, aby jim byla nahrazena škoda a aby nemuseli nikam chodit a nic říkat (z tohoto důvodu také velká skupina poškozených ani neuplatňuje nároky na náhradu škody). Okresní soud ve Svitavách k tomu dodává, že zde chybí souhlas poškozeného a narovnání neumožňují finanční poměry obviněného.

VIII. Ve vztahu ke všem výše uvedeným okruhům je třeba uvést, jaké jsou nejčastější právní problémy, s nimiž se při aplikaci výše uvedených sankcí soudy potýkají, setkávají, nebo řeší

Většina soudů neuvedla žádné další údaje ani problémy, s nimiž se u uvedených alternativních sankcí setkávají nebo řeší.

V podstatě všechny soudy požadují v souvislosti s výkonem trestu domácího vězení urychleně zavést elektronickou kontrolu jeho výkonu, která je nezbytná pro účinný a bezproblémový výkon uloženého trestu domácího vězení.

Některé soudy nepokládají za správné prodloužení doby pro vykonání trestu obecně prospěšných prací na dva roky, přičemž poukazují na praxi údajně vyžadující vyčerpání celé doby dvou let, než se přistoupí k přeměně tohoto trestu (např. Okresní soud v Jihlavě). Podle názoru Nejvyššího soudu zákon v žádném ustanovení nevyžaduje nutnost vyčkat uplynutí celé doby dvou let, aby bylo možno přistoupit k přeměně tohoto trestu. Naopak ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku výslovně stanoví, že soud „může přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek...“.

Podle názoru většiny soudů je zejména k efektivnějšímu výkonu alternativních trestů nutné personálně posílit Probační a mediační službu.

Obvodní soud pro Prahu navíc upozornil na skutečnost, že nepodmíněné tresty do jednoho roku, tresty domácího vězení, tresty obecně prospěšných prací, podmíněně odsouzení do dvou let ukládané v letech 2010 a 2011, pokud nebyly vykonány do 31. 12. 2012, byly plně amnestovány s tím, že na odsouzené se hledí jako by nebyli odsouzeni. V případě peněžitých trestů, pokud tyto již byly přeměny na nepodmíněný trest odnětí svobody a nebyly vykonány, byla také použita příslušná ustanovení o amnestii. Podle jeho názoru, tak byl vliv nové právní úpravy na aplikační činnost soudů v otázce účinnosti trestů do značné míry anulován.

Ze zpráv některých soudů se též podává, že jednou z příčin nižšího využívání alternativních trestů je i nedostatečná prevence a právní výchova. Na ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů může mít vliv i trestní politika státního zastupitelství, které místo alternativních trestů navrhuje nepodmíněné tresty odnětí svobody.

IX. Závěry

Přestože má nepodmíněný trest odnětí svobody v Evropě i ve světě dlouholetou tradici, pevné zakotvení v právním vědomí veřejnosti i v kulturní historii společnosti, přičemž je veřejnosti srozumitelný a v justiční praxi zaběhnutý, potřeba zvýšit účinnost boje s trestnou činností vede k jeho kritice a hledání alternativních právních prostředků, které by poskytly nové formy a způsoby zacházení s pachateli trestných činů, a to zejména v kategorii přečinů. Vysoký počet pachatelů odsouzeným ke krátkodobým nepodmíněným trestům odnětí svobody přepřňuje kapacitu vězeňských zařízení, znesnadňuje sociální rehabilitaci vězňů a přináší podle zkušeností z našich vězení i další problémy, např. nedostatek pracovních příležitostí pro vězně, nedostatek kvalitního personálu ve věznicích apod. Krátkodobé nepodmíněné tresty přes jejich určitý odstrašující účinek neposkytují dostatek času k převýchově odsouzeného, a proto jsou z hlediska individuální a generální prevence často kontraproduktivní. Nezřídka jsou také projevem určité diskriminace, neboť jsou ukládány i pachatelům, kterým nemohl být uložen některý majetkový trest, popř. jiný alternativní trest (zejména obecně prospěšné práce či domácí vězení). Navíc podle opakovaných výzkumů z oblasti vězeňství je izolace ve vězení samostatný a významný kriminogenní činitel, což dokazuje, že u určitých skupin vězňů přináší trest odnětí svobody zejména při nedostatečné resocializační roli výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody opačné účinky, než jsou obecně předpokládány. Samostatnou kapitolou jsou pak vysoké finanční náklady na vězeňství a dlouhodobě trvající neutěšené poměry v našich věznicích plynoucí rovněž z jejich přeplněnosti, které se proto v posledních letech jen pomalu daří zlepšovat.

Hlavními přednostmi alternativních sankcí a alternativních procesních přístupů (tzv. odklonů) jsou

zejména:

- zpravidla zachování pozitivních (někdy však i negativních) vazeb v rodině a v sociální komunitě, ve které odsouzený žije,
- u pracujících odsouzených udržení zaměstnání a tím i sociální soběstačnosti,
- větší zapojení veřejnosti do nápravného procesu a resocializace odsouzeného a jeho následného znovu začlenění do společnosti,
- vytváření pocitu odpovědnosti za činnost trestní justice ve společnosti a tím i zvyšující se zájem občanů o způsoby zacházení s odsouzenými,
- uvolnění místa ve věznicích pro těžší zločince a
- snížení nákladů na výkon trestu odnětí svobody.

Z těchto důvodů se hledání vhodných alternativ ke krátkodobým nepodmíněným trestům odnětí svobody stalo v posledních desetiletích předmětem zájmu nejen vědeckých a nevládních organizací, ale i příslušných vládních orgánů ve většině evropských zemí, jakož i nadnárodních institucí. Významnou roli zde sehrála a stále sehrává Rada Evropy, která v četných rezolucích, studiích a dalších materiálech iniciativně upozorňovala na možnost a účelnost nahrazení trestu odnětí svobody jinými druhy trestu. Obdobné úsilí vyvíjí i Evropská unie a v celosvětovém měřítku v rámci OSN Výbor pro prevenci a kontrolu zločinnosti a Hospodářská a sociální rada. Např. 12. Kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici, konaný ve dnech 12. až 19. dubna 2010 v Salvadoru, Brazílie, v tzv. Salvadorské deklaraci (E/CN.15/2010/11) v bodě 51. zdůraznil potřebu posilovat alternativy k uvěznění, jež mohou zahrnovat trest obecně prospěšných prací, restorativní justici a elektronické sledování a podpůrné nápravné a reintegrační programy, jako jsou programy na nápravu kriminálního chování, programy vzdělávání a programy přípravy na budoucí povolání vězně (v České republice dostupné v publikaci 12. Kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici, Praha: IKSP, 2010, zejména s. 15.

Jak vyplynulo z provedeného průzkumu ohledně vybraných trestních sankcí, podle názoru Nejvyššího soudu je škála odklonů i alternativních trestních sankcí dostatečně široká (trestní zákoník rozšířil alternativní sankce zejména o domácí vězení, ale i zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce), aby mohlo dojít ke snížení ukládaných krátkodobých trestů odnětí svobody a tím i k snížení počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Tím je splněn základní předpoklad pro to, aby se Česká republika nejprve alespoň přiblížila a posléze i zařadila k vyspělým demokratickým zemím s podstatně nižším počtem odsouzených vykonávajících nepodmíněný trest odnětí svobody na 100 000 obyvatel. V tomto směru je třeba se mimo preventivních opatření zaměřit i na praxi soudů a státních zastupitelství, kde by mělo dojít k podstatnému zlepšení stávajícího přístupu k alternativním sankcím a dalším procesním postupům (tzv. odklonům), které umožňují zcela jiný přístup k pachatelům méně závažné trestné činnosti, jenž je založen na restorativní justici (obnovují spravedlnosti).

Aby bylo dosaženo uvedených cílů trestní kolegium Nejvyššího soudu dospělo po vyhodnocení provedeného průzkumu k těmto závěrům:

1. K praxi soudů:

A. Ke krátkodobým nepodmíněným trestům odnětí svobody.

U krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody ve výměře do jednoho roku je třeba setrvat na praxi, kdy jsou tyto tresty ukládány spíše výjimečně, zvláště jen recidivistům, kteří se dopustili nového trestného činu krátce po výkonu předchozího nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo u nichž byly předchozí alternativní tresty neúčinné či nevykonatelné. Ukládání alternativního trestu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody je třeba zvláště zvažovat v těch případech, ve kterých soud uvažuje o nepodmíněném trestu odnětí svobody ve výměře do 3 měsíců, resp. do 6 měsíců.

U těch soudů, které uložily takový trest v poměrně velkém počtu případů (až okolo 20 % osob) prvotrestaným osobám, je třeba tuto praxi změnit a napříště ukládat tento trest jen výjimečně, a to jen za splnění podmínek uvedených v § 55 odst. 2 tr. zákoníku. Prvotrestaným osobám by totiž měly být zásadně ukládány především alternativní tresty.

V odůvodnění výroku o trestu, kterým byl uložen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody, je třeba, aby se soudy vždy vypořádaly výslovně i s ustanovením § 55 odst. 2 tr. zákoníku, které je třeba v odůvodnění (pokud nešlo o zjednodušený rozsudek ve smyslu § 129 odst. 2 tr. ř.) konkrétně z hlediska splnění jeho podmínek rozebrat. Tento postup vyžaduje i ustanovení § 125 odst. 1 poslední věta tr. ř., ve kterém se uvádí, že ukládá-li soud nepodmíněný trest za trestný čin uvedený v § 55 odst. 2 tr. zákoníku, vyloží, jakými úvahami byl veden při tomto rozhodnutí, a proč nebylo možno uložit trest přímo nespojený s odnětím svobody.

B. K trestu domácího vězení.

Trest domácího vězení je ukládán jen v nepatrném množství případů. Některými okresními soudy nebyl tento trest ve sledovaném období tento trest uložen vůbec, ostatními zpravidla jen ve velmi malém počtu případů (někdy jen v počtu kolem 1 až 2 ročně). Přestože trestní kolegium Nejvyššího soudu chápe potíže s jeho ukládáním i výkonem způsobené nezavedením elektronického kontrolního systému, což je třeba považovat za zásadní omezující faktor, jakož i častými spíše nešťastnými novelizacemi, které jeho ukládání dále omezily, je třeba se na jeho využívání v praxi soudů jako alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody u přečinnů zaměřit a pokusit se ve spolupráci s Probační a mediační službou zvýšit četnost jeho ukládání, aby došlo k dalšímu omezení ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody.

Domácí vězení je třeba ukládáním přiměřených omezení a přiměřených povinností podle § 60 odst. 5 tr. zákoníku náležitě diferencovat a individualizovat ve vztahu k osobě konkrétního pachatele, jeho poměrům a možnostem nápravy.

C. K trestu obecně prospěšných prací.

Vzhledem k tomu, že platná a účinná právní úprava trestu obecně prospěšných prací a všech souvisejících otázek se jeví být na podkladě provedeného průzkumu vyvážená a dostatečná, je třeba se v praxi soudů zaměřit na její náležité využívání. V tomto směru považuje trestní kolegium Nejvyššího soudu upozornit na potřebu ukládání tohoto trestu v celém rozpětí trestní sazby, neboť u některých soudů je tento trest ukládán převážně v horní polovině trestní sazby nebo dokonce při/na horní hranici rozpětí od 50 do 300 hodin, a to i v případech, v nichž to nevyžadují okolnosti případu, osoba a poměry pachatele nebo možnosti jeho nápravy. Proto je třeba, aby v případech méně závažných přečinnů byl tento trest vyměřován i v dolní polovině sazby uvedené v § 63 odst. 1 tr. zákoníku, zvláště když jde např. o pachatele blízkého věku mladistvých (srov. i sníženou sazbu u mladistvých podle § 26 odst. 1 z. s. m. - 50 až 150 hodin). Více je třeba také u tohoto trestu využívat možnosti ukládání přiměřených omezení a přiměřených povinností podle § 63 odst. 2 tr. zákoníku, aby byl i tento trest náležitě diferencován a individualizován ve vztahu k osobě konkrétního pachatele, jeho poměrům a možnostem nápravy.

Dále je třeba více používat novelizované ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku, podle kterého je možno přeměnit trest obecně prospěšných prací nejen v nepodmíněný trest odnětí svobody, ale i v peněžitý trest nebo trest domácího vězení. Tyto alternativy by měly mít zásadně přednost před přeměnou v nepodmíněný trest odnětí svobody.

Za nesprávnou je třeba označit praxi těch soudů, které s ohledem na novelizované ustanovení § 314e odst. 3 tr. ř. neukládají tento trest trestním příkazem, neboť je nezbytné vyžádat nejprve zprávu

Probační a mediační služby obsahující stanovisko obviněného, a přistupují proto hned k projednání věci v hlavním líčení. Podle názoru Nejvyššího soudu je třeba zajistit ve vhodných případech vyžádání zprávy Probační a mediační služby obsahující stanovisko obviněného ihned nebo v krátké době po podání návrhu na potrestání (obžaloby) tak, aby po jeho doručení bylo možno využít trestního příkazu, což se jeví být hospodárnějším než nařízení a provedení hlavního líčení. Vyžádání zprávy Probační a mediační služby v těchto případech vede podle zkušeností těch soudů, které v tomto směru náležitě spolupracují s Probační a mediační službou, k výraznému poklesu počtu nevykonaných trestů obecně prospěšných prací, resp. počtu přeměn tohoto trestu na trest odnětí svobody.

D. K trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Větší pozornost je třeba věnovat také ukládání nově zavedeného trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, který může být velmi účinným prostředkem, a to jak ve smyslu individuální a generální prevence zejména u trestných činů výtržnictví podle § 358 tr. zákoníku, ale i násilí proti orgánu veřejné moci podle § 323 tr. zákoníku, násilí proti úřední osobě podle § 325 tr. zákoníku, vyhrožování s cílem působit na úřední osobu podle § 326 tr. zákoníku, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352 tr. zákoníku, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 tr. zákoníku, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 tr. zákoníku, projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku nebo popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 404 tr. zákoníku apod.

Jak vyplynulo z provedeného průzkumu, není zatím jeho využívání na potřebné úrovni, neboť je ukládán spíše ojediněle, a proto je třeba se na jeho ukládání ve vhodných případech při splnění zákonných podmínek pro jeho vyměření soustředit.

E. K peněžitému trestu.

Ukládání peněžitého trestu, jako základního trestu majetkové povahy, věnuje Nejvyšší soud ve své sjednocovací činnosti stálou pozornost, přičemž se stávající praxí soudů v České republice nemůže vyslovit spokojenost. Soudy, které tento trest neukládají nebo ho ukládají jen ojediněle, by měly proto svou praxi změnit tak, aby byla v souladu s ustanovením § 39 odst. 7 tr. zákoníku, neboť jde o nejdůležitější majetkový trest, který je možno ukládat jak samostatně, tak i vedle jiného trestu, ve smyslu § 55 tr. zákoníku, a to i když trestní zákoník na některý trestný čin takový trest nestanoví (srov. i § 67 tr. zákoníku). V té souvislosti považuje trestní kolegium Nejvyššího soudu upozornit i na ustanovení § 67 odst. 3 tr. zákoníku, podle kterého, jako samostatný trest může být peněžitý trest uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. Zejména u přečinů jde rovněž o významnou alternativu zejména k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, což vyplývá i z ustanovení § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, které je podle provedeného průzkumu jen velmi málo využíváno a podle něhož je možno ho uložit za přečin v každém případě (bez podmínek odst. 1 § 67 tr. zákoníku), v němž vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá (není zde tedy nutné, aby pachatel takovým přečinem pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch).

Trestní kolegium Nejvyššího soudu považuje za nutné upozornit na potřebnost využívání celého rozsahu možné výměry peněžitého trestu ve smyslu § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku, když podle provedeného průzkumu jsou vyšší peněžitě tresty ukládány spíše výjimečně, což se projevilo i v nevyžívání trestním zákoníkem zvýšené výměry náhradního trestu až na čtyři léta. Vyšší peněžitě tresty přicházení v úvahu zejména u rozsáhlé hospodářské a majetkové trestné činnosti, kde lze využívat i ustanovení § 68 odst. 4 tr. zákoníku o možnosti stanovení příjmů pachatele, jeho majetku a výnosů z něj, jakož i jiných podklady pro určení výše denní sazby, odhadem soudu.

F. K podmíněnému odsouzení k trestu odnětí svobody.

Podle provedeného průzkumu je počet podmíněných odsouzení a podmíněných odsouzení s dohledem, a to i ve vztahu k využívání dalších alternativních trestů (zejména obecně prospěšných prací, nebo peněžitého trestu) v praxi soudů stále poměrně vysoký. Jak vyplývá ze statistických údajů Ministerstva spravedlnosti, počet podmíněných odsouzení v posledních letech znovu roste zejména na úkor trestu obecně prospěšných prací a zejména peněžitých trestů, jichž je stále velmi málo. Je proto třeba se zaměřit na ukládání dalších alternativních trestů, a to mimo již uvedených zvláště na trest domácího vězení.

Vzhledem k tomu, že podle provedeného průzkumu praxe převážné většiny soudů v celé České republice při ukládání přiměřených omezení a přiměřených povinností (§ 82 odst. 2 a § 85 odst. 2 tr. zákoníku) a výchovných opatření u osob blízkých věku mladistvých (§ 82 odst. 3 a § 85 odst. 3 tr. zákoníku) není dobrá, neboť soudy taková omezení dostatečně nevyužívají, je třeba jich podstatně více využívat, neboť jde o významný institut směřující k individualizaci a diferenciaci podmíněného odsouzení (srov. č. II/1967, č. IV/1968 a č. 11/1984-s. 94 Sb. rozh. tr.). Výjimkou je jen povinnost hradit po dobu výkonu trestu běžné výživné a také uhradit dlužné výživné u podmíněného trestu za trestný čin zanedbání povinné výživy (srov. č. 11/1984-s. 94 Sb. rozh. tr.) a povinnost, aby podle svých sil nahradil škodu u podmíněného odsouzení za některé majetkové trestné činy (srov. č. IV/1968, č. 47/2007 a č. 8/2010 Sb. rozh. tr.). V té souvislosti považuje Nejvyšší soud za potřebné upozornit, že po novele provedené zákonem č. 181/2011 Sb. lze podmíněně odsouzenému uložit i povinnost, aby podle svých sil odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Samozřejmým předpokladem uložení správně zvolených přiměřených omezení a přiměřených povinností je ovšem úplné zjištění všech okolností týkajících se osoby pachatele, jeho poměrů a příčin jím spáchané trestné činnosti, a proto je třeba ve vhodných případech i na tyto okolnosti zaměřit dokazování v hlavním líčení.

G. K podmíněnému zastavení trestního stíhání a k schválení narovnání.

Také agendě odklonů je třeba v praxi soudů věnovat zvýšenou pozornost. Přestože si je trestní kolegium Nejvyššího soudu vědomo skutečnosti, že tyto instituty jsou v poměrně velkém počtu případů využívány již státními zástupci v přípravném řízení, je třeba aby i jednotlivé soudy odpovědně zvažovaly ve vhodných případech přečinů vyřízení věci buď podmíněným zastavením trestního stíhání za splnění podmínek § 307 odst. 1, 2 tr. ř. nebo schválením narovnání podle § 309 odst. 1 tr. ř. Důležitá je zde i činnost odvolacích soudů, které navíc mají po novele provedené zákonem č. 193/2012 Sb. (s účinností od 1. 9. 2012) též možnost podle § 257 odst. 1 písm. d) tr. ř. po zrušení rozsudku nalézacího soudu trestní stíhání podmíněně zastavit nebo rozhodnout o schválení narovnání, shledá-li okolnosti uvedené v § 307 odst. 1 nebo 2 nebo § 309 odst. 1 tr. ř. (neuplatní se zde již rozhodnutí pod č. 16/2012 Sb. rozh. tr., podle něhož nebylo možné, aby odvolací soud v rámci odvolacího řízení podmíněně zastavil trestní stíhání obžalovaného).

2. K praxi státních zastupitelství:

Obecně je třeba konstatovat, že je nesporné, že na ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů a používání alternativních sankcí a způsobů řízení má vliv i přístup státních zástupců, kteří by se také měli ve své praxi ve vhodných případech zaměřit na využívání alternativních trestů a odklonů tak, aby ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody bylo pokud možno výjimečné a aby bylo vždy odůvodněno splněním podmínky ve smyslu § 55 odst. 2 tr. zákoníku, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.

Na základě provedeného průzkumu by bylo vhodné, aby se státní zástupci v rámci svého návrhového oprávnění zaměřili i na ukládání nových trestů zavedených trestním zákoníkem, a to zejména na

domácí vězení a také zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Tyto tresty nejsou soudy dostatečně využívány, což se podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu jeví být i důsledkem praxe státních zástupců, kteří jejich uložení nenavrhují ve všech vhodných případech v závěrečném návrhu v hlavním líčení. Při případném neuložení těchto navrhovaných trestů by měli státní zástupci za splnění zákonných podmínek pro jejich uložení podávat opravné prostředky.

K lepšímu využívání ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku by mohla přispět i zvýšená aktivita státních zástupců při navrhování uložení přiměřeného trestu majetkové povahy ve všech vhodných případech. Přitom již v přípravném řízení by měly policejní orgány, a to i k pokynu státního zástupce ve smyslu § 174 odst. 2 písm. a) tr. ř. (příp. i § 157 odst. 2 tr. ř.), opatřovat podklady pro ukládání trestů majetkové povahy, včetně objasňování majetkových poměrů obviněného (srov. § 39 odst. 1 tr. zákoníku), což je základním předpokladem pro uložení peněžitého trestu, ale i ostatních trestů majetkové povahy. Státní zástupci by měli také již v přípravném řízení více využívat vhodných zajišťovacích institutů, zejména zajištění peněžních prostředků na účtu u banky (srov. § 79a tr. ř.), zajištění peněžních prostředků na účtu u spořitelního a úvěrního družstva nebo jiných subjektů, které vedou účet pro jiného, blokaci peněžních prostředků penzijního připojištění se státním příspěvkem, blokaci čerpání finančního úvěru a blokaci finančního pronájmu (§ 79b tr. ř.), zajištění zaknihovaných cenných papírů (§ 79c tr. ř.), zajištění nemovitosti (§ 79d tr. ř.), zajištění jiné majetkové hodnoty (§ 79e tr. ř.) a zajištění náhradní hodnoty (§ 79f tr. ř.), jakož i zajištění výkonu trestu propadnutí majetku podle § 347 a násl. tr. ř. Také v těchto případech by bylo podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu vhodné, aby státní zástupci k naplnění smyslu ustanovení § 39 odst. 7 tr. zákoníku více za splnění zákonných podmínek využívali i opravných prostředků, pokud jejich návrhu na uložení přiměřeného majetkového trestu nebylo vyhověno.

V neposlední řadě je třeba se v praxi státních zastupitelství zaměřit v souvislosti s vyměřováním trestů nespojených s bezprostředním odnětí svobody (zejména u podmíněného odsouzení a domácího vězení) na navrhování přiměřených omezení a přiměřených povinností (§ 82 odst. 2 a § 85 odst. 2 tr. zákoníku a § 65 odst. 5 tr. zákoníku) a výchovných opatření u osob blízkých věku mladistvých (§ 82 odst. 3 a § 85 odst. 3 tr. zákoníku a § 65 odst. 6 tr. zákoníku).

Při aplikaci institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání v řízení před soudem, by měli státními zástupci za splnění zákonných podmínek vymezených v § 307 odst. 1, 2 tr. ř. nebo v § 309 odst. 1 tr. ř. přispívat k uplatnění těchto odklonů, které jsou významnou alternativou k potrestání obviněných v souladu s principy restorativní justice.

3. Legislativní návrhy a další související opatření:

A. K trestu domácího vězení.

Poznatky z provedeného průzkumu ukázaly na nepromyšlenost a zbytečnost novelizace provedené zákonem č. 330/2011 Sb., kdy bylo vypuštěno původního znění ustanovení § 60 odst. 3 tr. zákoníku a nahrazeno povinností soudu podle § 60 odst. 4 tr. zákoníku stanovit časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, a to v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna. Jak bylo zjištěno, soudy, u kterých byl proveden průzkum, jen v minimální míře využívají možnosti individualizace uloženého trestu domácího vězení a v rozhodnutích stanoví standardní rozsah zdržování se pachatele v určeném obydlí vyplývající v podstatě z úpravy před provedenou novelizací § 60 odst. 3, 4 tr. zákoníku.

Vzhledem k tomu, že tato novelizace je kritizována i ze strany teorie, trestní kolegium Nejvyššího soudu navrhuje, aby při nejbližší novelizaci trestního zákoníku bylo do § 60 odst. 4 tr. zákoníku mimo kritérií, k nimž je třeba při stanovení výměry trestu domácího vězení přihlídnout, doplněna věta:

„Nestanoví-li soud v rozsudku jinak, trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného

zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.“

Vzhledem k shora popsaným potížím spojeným s přeměnou trestu domácího vězení v trest odnětí svobody trestní kolegium Nejvyššího soudu navrhuje, aby při nejbližší novelizaci trestního zákoníku bylo přistoupeno ke změně stávajícího znění § 61 tr. zákoníku a opětovnému zavedení náhradního trestu odnětí svobody, který je podstatně vhodnější než poměrná přeměna podle platné a účinné úpravy:

„§ 61

Náhradní trest odnětí svobody

(1) Ukládá-li soud trest domácího vězení, stanoví pro případ, že pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu domácího vězení nepovede řádný život, bude se vyhýbat nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu bude porušovat podmínky výkonu trestu domácího vězení nebo jinak mařit výkon tohoto trestu, náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok.

(2) V případě maření výkonu trestu domácího vězení soud rozhodne o výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody a zároveň stanoví i způsob jeho výkonu.“

K účinnému ukládání a zejména výkonu trestu domácího vězení je třeba urychleně zavést elektronickou kontrolu odsouzených, jejíž neexistence je hlavním limitujícím důvodem pro častější ukládání trestu domácího vězení, přičemž u některých soudů jde o tak zásadní nedostatek, že se pro něj tyto soudy obávají tento trest uložit, v důsledku něhož není tento trest některými soudy vůbec ukládán. Podle názoru trestního kolegia je skutečně neomluvitelné, pokud je zavedení elektronického kontrolního systému z různých důvodů stále odkládáno, a to přesto, že s ním počítá ustanovení § 334b tr. ř. Domníváme se, že doba již téměř pěti let od zavedení tohoto nového alternativního trestu, byla zcela dostatečná k tomu, aby došlo i v tomto směru k naplnění účelu zákona.

B. K podmíněnému zastavení trestního stíhání a k schválení narovnání.

Legislativní úprava narovnání není z hlediska potřeb praxe vyhovující, neboť základní podmínky (řízení o přečinu, uhrazení škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení) jsou stejné jako u podmíněného zastavení trestního stíhání. Proto je třeba narovnání upravit specificky tak, aby jeho uplatnění jako odklonu bylo přínosné pro orgány činné v trestním řízení a zároveň i pro obviněného a poškozeného.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu tedy navrhuje, aby narovnání bylo upraveno tak, aby se vztahovalo na konkrétně vymezené trestné činy, a to zejména takové, které mají povahu konfliktu mezi obviněným a poškozeným, přičemž se nemusí jednat jen o přečiny, ale může jít i o méně závažné zločiny. Dále by měly být od sebe odděleny výroky o schválení narovnání a o zastavení trestního stíhání, tak aby mohla být rozšířena škála opatření, které bude moci obviněný použít k odčinění újmy poškozeného a k zajištění obecně prospěšných účelů (nejen složení peněžní částky na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, ale i např. závazek odpracování určitého počtu hodin prací ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, závazek zdržet se řízení motorových vozidel spojený s odevzdáním řidičského oprávnění na určitou dobu, zdržování se po určitou dobu ve svém obydlí apod.). Schválení narovnání by bylo spojeno s přerušением trestního stíhání a k zastavení trestního stíhání by došlo až po splnění podmínek, ke kterým se obviněný zavázal (např. až po náhradě škody, zaplacení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti, uplynutí doby, po níž se obviněný zavázal zdržet řízení motorových vozidel, odpracování příslušných prací apod.).

V neposlední řadě je třeba podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu posílit personálně a materiálně Probační a mediační službu tak, aby byla i v budoucnu schopna plnit náročné úkoly v oblasti odklonů v trestním řízení, ale i alternativních sankcí.

K naplnění těchto cílů trestní kolegium Nejvyššího soudu zamýšlí provádět obdobný průzkum pravidelně, nejméně v pětiletém cyklu. Proto je třeba přizpůsobit i evidence a statistiky skončených trestních věcí, a to jak u jednotlivých soudů, tak i u Ministerstva spravedlnosti, aby bylo možno při následujícím průzkumu podstatně lépe sledovat a vyhodnocovat potřebná data, která by měla mít náležitou vypovídací hodnotu z hlediska dynamiky vývoje v oblasti alternativních sankcí i odklonů.